Ezó

irodalmi lap

2023/2. nyár

BISTEY ANDRÁS – CSABAI LÁSZLÓ
CSÁNYI ISTVÁN – DARVASI LÁSZLÓ – FECSKE CSABA
FEKETE MARIANNA – FENYVESI OTTÓ
FERDINANDY GYÖRGY – FILIP TAMÁS
GÉCZI JÁNOS – HARKAI VASS ÉVA – HÁY JÁNOS
HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE – JÁNOKI-KIS VIKTÓRIA
KISS LÁSZLÓ – KISS OTTÓ – KOPRIVA NIKOLETT
KÖTTER TAMÁS – MAZULA-MONOKI ZSUZSANNA
MOLNÁR H. MAGOR – P. NAGY ISTVÁN
REKE BALÁZS – SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY
TÓTH KRISZTINA – VIDÉKI PÉTER – ZALÁN TIBOR

FERENCZ S. APOR *alkotásaival*

2023. nyár
XXVI. évfolyam 2. szám
Megjelenik negyedévente
Főszerkesztő: Jenei Gyula
Szerkesztő: Molnár H. Magor
Szerkesztőbizottság:
Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György
A szövegeket gondozza: Varga Sándor
Lapterv, tördelés: Cselle Judit
Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseghy u. 7/a;
telefon: 30/153-0764; ímél: jeneigyula62@gmail.com
Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;
telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com
Honlap: www.esolap.hu
Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.
Felelős kiadó: Fekete András
Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon
ISSN: 1419-7987

FONTOS DOLGOK

3 KISS OTTÓ
Tenyér; Fent, lent

3 FILIP TAMÁS
A mérgek útja bennem; Szókincs; Mit, miért; Látom magam

5 GÉCZI JÁNOS
7; (E helyre örökre)

6 ZALÁN TIBOR
Murteri jegyzetlapok

7 TÓTH KRISZTINA
Fontos dolgok

10 JÁNOKI-KIS VIKTÓRIA
Vihar után

13 MOLNÁR H. MAGOR
Himnusz

15 P. NAGY ISTVÁN
A végén kialszik

17 KÖTTER TAMÁS
Vicces fiúk

22 REKE BALÁZS
Szúnyog

28 CSABAI LÁSZLÓ
Kilátások

30 CSÁNYI ISTVÁN
Az a megvető pillantás

35 FENYVESI OTTÓ
Nyolc év mosoly és aranymetszés

38 KOPRIVA NIKOLETT
Még mindig sötét

40 FECSKE CSABA
Őszi légy; Sodor az ár

41 MAZULA-MONOKI ZSUZSANNA
Beavatás; Költözés; Játék; Pormacskák

BOLDOG BOLDOGTALAN

44 SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY
Tibeti szél

47 HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE
Rosseb

53 DARVASI LÁSZLÓ
Neandervölgyiek

57 HÁY JÁNOS
Boldog boldogtalan

A FOR KALÁRA

65 KISS LÁSZLÓ
Elmerült világ

66 FERDINANDY GYÖRGY
Somfai; Az utolsó karácsony; Silbermann úr látogatása; Öcsém és húgom

69 BISTEY ANDRÁS
Lapok egy családi legendáriumból

OLVASÓ

76 VIDÉKI PÉTER
A próza szeme
(Tóth Krisztina: A majom szeme)

80 FEKETE MARIANNA
Megtalált történetek
(Darvasi László: Az év légiutas-kísérője)

84 HARKAI VASS ÉVA
Költőien lakozni
(P. Nagy István: Ágrólszakadtak)

87 P. NAGY ISTVÁN
„Jól van ez így"
(Bistey András: Az arany karperec)

KISS OTTÓ

TENYÉR

A tenyér
se nem rossz, se nem jó.
Csak egy tenyér.

Te döntöd el,
hogy mire használod.

Ha megütsz vele,
akkor rossz leszek,
ha megsimogatsz,
akkor pedig jó.

FENT, LENT

Ha csak állsz,
még bármerre
elindulhatsz:
akár felfelé,
akár lefelé.

De ha már fent vagy,
csak lefelé mehetsz,
és ha lent vagy,
csak felfelé vihet út.

FILIP TAMÁS

A MÉRGEK ÚTJA BENNEM

Egy barlangban élek, mióta
megszülettem, miért, hogy mégis
vándornak érzem magam?
Pedig még nem is jártam be

minden zugát, és nem tudom,
mi a dolgom, de máris úgy lassul
minden, mint a vitorlás, ha hosszan
kihagy a szél szívverése.

Bárcsak volna függönyöm legalább,
hogy elhúzhassam, mikor a semmi
túl szemérmetlenül kémlel odakintről.
De hosszú még a mérgek útja bennem,

lám, ez is csak vázlat, szavak,
forma alig, húzások helyett
a remény, hogy eljön majd a nap,
amikor rendesen meg tudom írni.

SZÓKINCS

Félénk szavak castingja, amikor
hozzáfogsz egy vershez.
Engem válassz – mondja,
amelyik egyáltalán meg mer szólítani.
Mintha egyszerre menne a fejedben
a Mátrix és az Avatar.
Közben az elásott kincs fölé emelt
barikádot a jó szavak lebontják,
a belső ruhatárból előkerül a nercbunda,
a tények mögül kiinteget a képzelet,
kipukkad a könnygázzal telefújt luftballon,
sírsz, a semmi ágára karácsonyfadíszeket aggatsz,
száműzött éned kibujdosik a napvilágra,
csuklódra sólyom kerül, repül helyetted,
s te megírod, milyennek látta ő fentről a világot,
amelyre valaki átlátszó térképet terített.

MIT, MIÉRT

Versem szószövetség,
bátrak és hűtlenek zászlóalja.
Én hívtam fegyverbe őket,
és jöttek vonakodva, remélve,
hátha nem lesz rájuk szükség.
Megtanultam, hogy előre
ne tudjak semmit, de mégis én
legyek ura e szent zűrzavarnak.
Ha fölemelem a kezem, csönd lesz,
rám figyelnek. Már csak azt
kell kitalálnom, mit követeljek
halkan, és miért esengjek
hars hangon kiabálva.

LÁTOM MAGAM

Hullámverés és harangszó kergeti
egymást tengervízzel teli fülemben.
A meg nem írt versek városában
bolyongok, mint egy házaló, aki
nem elad, hanem vásárol.
Becsöngetek, és sehol nem kell
bemutatkoznom, ismernek, és
fillérekért tukmálják rám a kincseiket.

GÉCZI JÁNOS

7

Ha egyest látsz a dobókockán,
nem láthatod a hatost,
s ha a hatost, sohasem az egyest.
Bármerről nézz,
csak részében látni az egészre.

A tiszta vízben, ami befogadja a fényt,
ha visszatükröződik az arc,
át lesz-e a fénytől itatva ugyanúgy,
ahogyan a számpárok összegében
maguk a számpárok?

(E HELYRE ÖRÖKRE)

Halandó, ha egy fenyőligetbe
beszorul, hogyan is szólna, ha nem
sok hangon és nem cirpelve? Mintha
lenne a mannakabóca-sereg.
Ragyog az ég a tobozok között.
Rajokban érkezik a halezüst.
Ahogy imákban, ugyanazt mondják
szűnhetetlen, s akkor is, ha szünetet
tartanak, érkezzenek bár zajok
a vízmély mozgólépcsőjén vagy a
levegő liftjén a túlsó mennyből.
Mi mással lehetne elmondani,
ha nem e zsivajjal, áradni fog
a bő napfény e helyre örökké.

ZALÁN TIBOR

MURTERI JEGYZETLAPOK

(felezőszonettek)

A magánossághoz

Egyedül a tengerrel Vagy inkább egyedül A
fehér víz a fehér horizontig ér Azon is
túl a fehér hegyek belevesznek a kék égbe
Az álmatlan éjszakát követi a reggel az
álmatlanságával Egyhangú élet ez így Egy
hang a költészetben Egyetlen hangszer Egyetlen
elhallgatásig kitartó fáradó kadencia

Elhallgatásig tart a megfáradt kadencia
Egyetlen hangszer egyetlen hangja a költészet
és az élet egyhangú álmatlanságában A
reggel tanácstalanul követi az éjszakát
Fehér égbe vesznek bele a kék hegyek Fehér
horizont mögött fehér a víz A víz túl fehér
Magányos Ahogy a tenger magától magános

A part hieroglifái

Lehajtott fejjel billegdél a sziklák között Nem
szégyenből Figyelmét a kövek titkosírása
vonja magára Mély és megfejthetetlen rovások
ábrák sorsvonalak egész a tengerig Talán
az idő jelei Töpreng Talán egy távoli
világ hajdanvolt üzenetei Talán saját
arcába bámul a billegő köveken járva

A billegő köveket látva saját arcába
bámul Talán hajdani világa üzen Talán
egy előző idő küld töprengő jeleket A
tengerig érnek az értelmezhetetlen árkok
Keresztül-kasul megfejthetetlen rovások Ám
figyelmét a titkosírás szégyene köti le
Valaki lehajtott fejjel jár a sziklák fölött

TÓTH KRISZTINA

| Részlet az *Ékszereink* című, készülő regényből |

FONTOS DOLGOK

Beadtam a rajzomat Ágota néninek. Mindig beszélgetni akar velem. Most anyámról kérdezgetett, de semmire se feleltem. Pontosan tudja, hogy elutazott, miért akarja tőlem is hallani? A rajzomat kitette gombostűvel a faliújságra, a második sorban a harmadik. Ágota néni nem tudja rendesen kigombostűzni a rajzokat, soha nincsenek egy vonalban. Az enyém most közelebb van a Mendel Zoltánéhoz, mint a Kerekes Veronikáéhoz, pedig pont középen kellene lennie. Mindenki csodálkozott, hogy miért van majomfeje a képen a gyereknek, de mondtam, hogy azért, mert ez nem gyerek, hanem egy majom.

Nem szabadna átszúrni a papírt. Imi bácsi mindig úgy tűzi ki a lapokat, hogy a gombostű fekszik, és a feje tartja a rajzot. Úgy is fenn marad, és nem lesz a papíron lyuk.

Azt mondták, rajzoljuk le a legjobb barátunkat. Nekem ez a majom a legjobb barátom. Ha kimegyünk az állatkertbe, mert közel lakunk, mindig odajön az üveghez. Ezerkétszáztizenhét lépés gyalog a kapunktól a pénztár előtti korlátig, de van, hogy kevesebb, ha nagyobbakat lépek. A majom azért olyan jó barátom, mert vele nem kell beszélgetni. Anyám szokott biztatni, hogy adjak neki valamit, de nem válaszolok, és nem adok. Ha sokáig mondja, befogom a fülemet, és akkor abbahagyja. Nem akarja, hogy sikítsak. Nagyon hangosan szoktam kiabálni, a múltkor egészen megvadult tőlem a tukán, mikor a madárház előtt álltunk.

Már rajzolás közben fölém hajolt Ágota néni, és kérdezgetett, hogy ki ez meg mi a neve. Nem tudom, miért nyaggat folyton, megszokhatta volna, hogy úgyse válaszolok. A ceruzahegyes történet után meg végképp nem fogok.

A többiek mindig rosszul teszik vissza a ceruzákat a helyükre, ezért amikor már mindenki felállt az asztaltól, akkor felborogattam a poharakat, és rendet raktam. Szétválogattam az egymáshoz tartozó színeket, és mindegyiket külön pohárba tettem. Nem volt elég pohár, mert a sárgának és a barnának is kellett volna, de csak öt munkacsoportunk volt, öt asztallal. A poharak alja tele volt kitört ceruzaheggyel. Azokat is szétválogattam színek szerint, és szabályos kupacokba rendeztem a poharak mellett.

Akkor jött be a terembe Imi bácsi, és nemsokára behívta Ágota nénit is. Azt kérdezték, hogy miért tördelem ki a ceruzák hegyét, ez nem szép dolog. Nem mondtam nekik, hogy nem tördelem ki, hanem befogtam a fülemet, hogy lássák, nem vagyok ott. Fülbefogás nélkül is tudok nem ott lenni, de nem mindig veszik észre, csak akkor, ha befogom a fülemet. Ha nem hagynak békén, sikítok is. Soha nem törném ki a ceruzák hegyét, sőt rá se nyomom őket a papírra. Csak azt akartam, hogy legyenek rendben a hegyek is.

A többiek már az udvarra mentek, és ilyenkor nekem is le kell velük menni. Nem értem, miért nem maradhatok a foglalkoztatóban. Imi bácsi ott állt felettem a kispadnál, és nézte, ahogy próbálom bekötni a cipőfűzőmet. Mindennap elmondják, hogy egy tizennégy éves lánynak ezt már meg kell tanulnia, egy nyuszifül, két

nyuszifül, nem bonyolult, és amikor anyám bebújós cipőt vett, fehér vászoncipőt fehér fűzővel, a talpán volt a gumiba öntve egy nagy A betű, akkor ezt a fehér cipőt visszaküldték vele azzal, hogy hozzon inkább fűzőst. Imi bácsi végül nem bírta kivárni, hogy bekössem, és megkötötte, a bentit meg betette a tárolóba, de rossz helyre, mert az enyém a második alagút, a Benedek Éva mellett, nem az első. Az most csak azért üres, mert a Vadnai Kristóf hiányzik, és hazavitték a bentijét kimosni.

A régi benti cipőmet jobban szerettem, mert annak volt egy sárga csík körben az alján. Nem tudom, miért kell mindig kicserélni a cipőket. Ez volt a tizennegyedik benti cipőm. Összesen háromnak volt csík az alján, és piros csak ez az egy volt. Öntött A betű csak egynek volt az alján, de az végül nem lett benti cipő, mert visszaküldték, és elhasználtuk utcainak. Piros fűzője már volt egy másiknak is, de a fűző miatt nem számítok valamit a pirosakhoz, mert a fűző a cipőhöz tartozik, de nem a része.

Anyám kivette a fűzőt a fehérből, ami benti volt, de utcai lett, mert fűző nélkül is tart, és azt akarta, hogy bebújósnak használjam. Nagyon sikítottam. Azt hitte, a fűző miatt, hogy mégiscsak be tudom fűzni, de nem azért, hanem mert nem szeretem, ha szétszednek valamit, ami egybetartozik. A hegyeket is azért raktam külön kis halmokba színek szerint. Eredetileg a ceruzához tartoznak, de ha már kiestek a ceruzából, akkor már más a szabály, akkor a piros a piroshoz tartozik, a kék meg a kékhez. A szelektív gyűjtő mellett is mindig sikítok, amikor anyám leszedi a kupakokat a palackokról, és külön kidobja őket, mert a kupak az a palacknak a része, ahogy a ceruzának is része a hegy meg a cipőnek a fűző, és szerintem nem jó, hogy azokat ő külön dobálja ki. Ha nem látják, akkor kiszedem a szemétből a kupakokat, és visszateszem a pillepalackok tetejére, de nehéz őket megtalálni a sok büdös zacskó között. Ráadásul ritkán tudok egyedül lenni az udvarban, csak akkor, ha megyünk valahova, és előreengednek, hogy ne melegedjen rám a kabát meg a sapka.

Néha meg szokták kérdezni ilyenkor, hogy mit keresek. Múltkor mondtam a bácsinak, akinek fekete cipője és barna kabátja van, és a harmadikon lakik, második ajtó jobbra, hogy kék meg rózsaszín kupakot keresek. Később hozott nekünk egy csomó kupakot. Becsöngetett hozzánk egy nejlonzacskóval, de én rögtön a fülemre tettem a kezem, és sikítottam, mert a sok kupakhoz nem volt palack. Azokat már korábban kidobták, és nehéz kibírni, hogy ahhoz a sok kupakhoz már nincs meg a hozzájuk tartozó palack.

A szelektív kukák az udvaron állnak egymás mellett. Ha van idő, át szoktam őket rendezni, hogy a két kék és a két sárga egymás mellett álljon, a zöld meg mellettük, de külön, és egyenlő távolságra legyenek egymástól. Ha sikerül rendet csinálnom a kukák között, az jó érzés.

Ágota néni és Imi bácsi nem hitték el, hogy a ceruzahegyeket nem én tördeltem ki, és amikor ez eszembe jutott az udvaron, megint sikítanom kellett. Később meg azért sikítottam, mert rájöttem, hogy a hegyeket is ki fogják dobni, és akkor azok már sose lesznek egyben a ceruzákkal.

A ceruza a kis hegynek az anyukája. Anyám most elutazott, de vissza fog jönni. Még hat kockás lapot kell kiszínezni, és addigra visszajön. A lapokon huszonnégy óra van, és minden órában hatvan perc. Az éjszakai órák más színűek, mint a nappaliak, amikor alszom. A piros bőrönddel utazott el, kék kabát volt rajta és az a fekete edzőcipő, aminek fekete talpa van, és már rám is jó. Ha megtanulom bekötni a fűzőt, akkor nekem adja majd. Anyám fülében a lila köves fülbevalója volt, amit mindig visel, kivétel, ha ünnep van, mert akkor a lógósat szokta betenni. A nyakában pedig egy vékony aranyláncot hord, rajta a fogammal. Ezt be szokta dugni a blúza alá, de én tudom, hogy rajta van. A láncot mindig viseli, még éjszaka

se veszi le. Az első tejfogam van ráfűzve egy kis aranyfoglalatban, amit a nagymamám barátnője csinált, amikor még élt. Aranyműves volt. Az aranyművesek ékszereket csinálnak. Öt és fél éves voltam, amikor az első fogam kiesett, és tizenegy, amikor az utolsó. Az első a Balatonnál esett ki. A zöld, poharas matracon ültünk, rajtam a fekete pántos papucsom volt, anyámon meg az a vastag talpú, pántos lakkpapucsa, amit nyáron szokott felvenni, és ami most is megvan még, csak nagyon repedezik rajta a bőr. A zöld poharas matrac még azon a nyáron kilukadt. Leeresztett a vízben. Nagyon sírtam meg kiabáltam, mert nem lehetett megragasztani. Az lenne jó, ha a kilukadt matracokat mind egy helyre lehetne összegyűjteni. Lehet, hogy van is ilyen hely, csak mi nem tudtuk, hova kell elvinni. Lángost ettünk, és anyám a kiesett fogat egy papír zsebkendőbe csomagolta, aztán betette abba a nyakba akasztható, lila tartóba, amibe a pénzét szokta dugni, hogy ne ázzon el. Később, amikor visszamentünk az apartmanba, akkor átrakta onnan egy kis műanyag dobozba, amelyikben korábban állat formájú radírokat tartottunk. A radírok közül, amikor a fogam kiesett, kettő már elveszett, de a cica, a mosómedve, a róka és a panda még megvolt. A borzradír a vonaton veszett el, amikor rajzoltam. Nem találtuk, és le kellett szállni, én meg a peronon üvöltöttem, mert a borz a rókához, a mosómedvéhez, a pandához, a cicához meg az elefánthoz tartozott. Az elefántot később elvitte a kantáros nadrágos gyerek, aki vendégségbe jött az anyjával. Egyszerűen betette a zsebébe, mert neki még sose volt ceruzára húzható radírja. Vissza akartam szerezni, ezért ütöttem a fejét és téptem a haját, de egyszer csak elmentek. Ha legközelebb találkozunk, visszakérem tőle az elefántot. Anyám azt mondta, az csak egy radír, és nem értette, hogy amiből hat darab van és összetartozik, abból az a gyerek nem vihet el egyet. Nem jöttek hozzánk többet, de attól még nem felejtem el, hogy az egyik radírom nála van. A borz nem tudom, hogy kinél van. Ez tulajdonképpen rosszabb, mint az elefánttal. Nem szeretem, ha vendégek jönnek hozzánk. Egyszer anyám kolléganője is elhozta a gyerekét. Elővették nekünk a szekrényből a gyurmát. Szeretek gyurmázni, sokáig szoktam a két tenyerem között görgetni a golyókat. Jó, puha érzés. Mutattam az idegen gyereknek, hogy hogy kell csinálni. Először ő is kipróbálta, de utána kipiszkálta a színeket a műanyag tartójukból, és az egészet összegyúrta egy nagy gömbbe. Szaladgált vele a szobában, és nem adta vissza. Mire sikerült kivennem a kezéből, már nem lehetett szétszedni a színeket, mert minden össze volt keveredve. Sajnálom, hogy az a gyerek nem halt meg. Ha nagyobb leszek, letépem majd a fejét, és ledobom egy szakadékba.

A kiesett fogaimat anyám mind eltette egy porcelántartóba, aminek rózsák vannak a tetején. A legelsőt mindig a nyakában hordja a láncán, csak most nincs itt, mert elment Brüsszelbe. Megmutatta nekem a térképen, hova utazik, és megrajzoltuk a négyzeteket a papíron, hogy tudjam, hány napig lesz ott. Ágota néninek nem mondtam meg, hogy Brüsszelbe ment, csak sikítottam. Azért a majmot rajzoltam le, amikor Ágota néni és Imi bácsi azt kérték, hogy a legjobb barátunkról készítsünk egy rajzolt, mert a majom nem akar beszélgetni. Csak odajön az üveghez, és piszkálja a ráncos ujjával a megfeketedett vasat, ami az üvegtáblákat összefogja. Fel-le húzgálja az ujját belül, én meg ugyanezt csinálom kívül, és úgy próbálom utánozni, hogy egyszerre mozogjon a kezünk. Olyankor azt szoktam gondolni, hogy ő is Sári. Nem tudom különben, hogy fiú vagy lány majom, de szerintem ez ugyanannyira nem fontos, mint egy csomó minden, amiről azt gondolják. Például a cipőkötés. Rengeteg fontosabb dolog van annál, amit viszont én mind tudok. Például hogy minek hol van a helye, és hogyan kell rendesen állnia. Négy napot kell még kiszíneznem. Színezni is jól tudok, az is a fontos dolgok közé tartozik.

JÁNOKI-KIS VIKTÓRIA

VIHAR UTÁN

Tele van a szabadstrand előtti parkoló, pár méterrel odébb, a teniszpályák mellett állunk le. Robi kipattan a volán mögül, előveszi a szatyrokat, siet, mintha időre mennénk, pedig csak nyaralunk. Kikászálódom az autóból, nyitom a hátsó ajtót, hogy segítsek Lénának, de azt mondja, ő már iskolás, ki tud szállni egyedül. Megigazítja a szemüvegét, szájából kilóg a nyelve, ahogy koncentrál. Magához szorítja a homokozóvödröt, és hosszú fészkelődés után kimászik a gyerekülésből. Leesik róla a papucs, csupasz talppal érkezik a forró betonra. Felszisszen, de nem panaszkodik. Visszalép a műanyag klumpába, kihúzza magát, pici testén megfeszül a rózsaszín fürdőruha. Hunyorogva néz távolodó apja után. Tesz pár bizonytalan lépést, majd a kezemért nyúl. Mióta alig lát a jobb szemére, fél egyedül sétálni.

Kiterítek egy pokrócot a homokos partszakasz mellett. Robi a fotóstáskában matat, nem értem, miért kell még ide is magával hurcolnia. Leveszem a ruhámat, megigazítom magamon a bikinit. Szeretnék végre úszni egyet. Négy napja vagyunk a Balatonon, és eddig minden percemet a gyerekkel töltöttem. Pár méterre tőlünk egy anyuka álldogál, karjában pici csecsemő. Léna odamegy hozzá, meghúzogatja a baba lábát.

– Miért fogja? Van neki lába! Tud járni! – mondja erősködve.

Az anyuka elmosolyodik, halkan válaszol neki valamit.

– Hozd már vissza, mielőtt az agyára megy – suttogja Robi.

Fölpattanok, elnézést kérek a nőtől, kézen fogom a lányomat, és visszavezetem a helyünkre. Közben elmagyarázom neki, hogy tudom, mennyire szereti a kisbabákat, de nem lehet csak úgy odamenni hozzájuk, és megfogdosni őket, mert ez zavarhatja a szüleiket, és megharagudhatnak érte.

– Minek beszélsz hozzá körmondatokban? Úgyse érti – mondja a férjem.

Nem szólok semmit, bár üvölteni tudnék minden alkalommal, mikor azt mondja, úgysem érti. Léna a pokrócon ül, rövid kis lábait törökülésbe húzza, képzeletbeli barátjával vitatkozik:

– Te mondtad, hogy menjek oda! Én szóltam, hogy baj lesz belőle. Mindig ráveszel, aztán apa mérges. Apa rossz. Nem apa rossz. Te vagy a rossz!

Próbálom megölelni, de ellök magától. A homokozóvödör után nyúl.

– Apa jön kagylót szedni – motyogja.

– Légy szíves, menj el vele – mondom Robinak. – Szeretnék úszni.

– Jó, csak előbb lövök néhány képet a hattyúkról. Most értek be a fűzfa árnyékába.

– Mióta itt vagyunk, egyszer sem jutottam el úszni.

– Dehogynem! Hétfőn. Nem emlékszel? – mondja, és előkapja a kamerát, sietve elindul a hattyúk felé. Egy pillanatra elbizonytalanodom, hogy talán igaza van, de aztán rájövök, hogy egyszerűen csak hazudott. Léna egy ideig szótlanul ül, majd ölébe kapja a fotóstáskát, és elkezdi belőle kihajigálni a holmikat. Egymás után repülnek az objektívek, akkumulátorok, szűrők és vakuk. Mire észbe kapok, több százezret érő felszerelés hever a fűben.

– Ezt nem szabad! – kiáltok a lányomra, és lefogom a kezét. Rugdos, rázza a fejét, szájából csorog a nyál, hangosan tiltakozik. Érzem, hogy mindenki bennünket bámul. Körbe sem kell néznem, hogy tudjam, mi van az arcokon: döbbenet, undor, szánalom. Nyolc év alatt volt időm kitapasztalni. Lehúzom Lénát a plédről, fölkapom a táskát, összeszedem a szétdobált holmikat. Mikor újra felnézek, a lányom már a víz partján fekszik, szőke haja szétterül az iszapon. Kérlelem, hogy keljen fel, de csak bámul maga elé. Szemüvege csupa sár. Próbálom felhúzni, de nem megy. Alig huszonöt kiló, mégis mozdíthatatlan. Mintha beletapadt volna a földbe. Két kisfiú megáll mellette, mutogatnak rá, kinevetik. Fáj a gyomrom, zúg a fülem, szédülés fog el. Mindent el tudok viselni Lénától. Hogy lassú. Hogy ügyetlen. Hogy bogaras. Hogy az életem folyamatos aggódás miatta. De a földre vetős hisztikhez nem tudok hozzászokni.

Robi közeledik felénk. Tudom, mit fog mondani. Megint én leszek a hibás mindenért. Miért hagytam, hogy eddig fajuljon a dolog. Mikor tanulom meg végre, hogy egy ilyen gyereket szigorúbban kell nevelni. Nem akarom hallani az újabb kioktatást. Hirtelen döntök. Elindulok a tóba. Talpam alatt besüpped az iszap. Sietni, sietni előre, hogy mielőbb térdig, combig, derékig érjen a víz.

– Ez a megoldás? Hogy rám sózod? – kiált utánam Robi, de nem fordulok meg. El kell innen tűnnöm, hogy levegőhöz jussak.

A bójákon túl elcsendesedik a tó, magam mögött hagyom a strand ricsaját, a színes matracokat és vízibicikliket. Már nem ér le a lábam, végre úszhatok. Tiszta az ég, Badacsonytól Tihanyig minden domboldal olyan élesen rajzolódik ki előttem, mintha távcsövön keresztül nézném. Mellúszásról gyorsra váltok, élvezem, ahogy a testem szabadon mozog abban a közegben, mely olyan sokáig a második otthona volt. Huszonhárom éven át minden este a hajnali edzés gondolatával aludtam el, és minden napom az uszoda körül forgott. Amint megvoltak a megyei versenyek, jöttek az országosak. Ha ott is érmet szereztem, máris készültem az Európa-bajnokságra. *Meg se állj a vébéig***,** mondta Zoli bá, mikor huszonnyolc évesen elhoztam az Eb-aranyat négyszáz gyorson. Aztán jött az a felejthetetlen margitszigeti fotózás Robival. Azóta sem készült rólam jobb sorozat. Három évig delíriumban éltünk. Nem volt kérdés, hogy hozzámegyek, abbahagyom a versenyzést, családot alapítunk. A terhesség alatt bicikliztem Thaiföldön, hegyet másztam Svájcban, szörföztem Floridában. Magyar orvosnál a huszonhetedik héten jártunk először. Oda-vissza húzogatta a hasamon az ultrahangos készüléket, komor arccal bámulta a monitort. Aztán kihívta a férjemet a folyosóra, én pedig egyedül maradtam a szobában, és csak néztem a képernyőn kimerevített képet. Egy vastag nyakú kisbabát, akit tizenegy hét múlva meg kellett szülnöm.

Tihany lábánál kigyullad egy fehér fény, és villogni kezd. Három másik viharjelző lámpa is bekapcsol az északi parton. Fölnézek az égre, elöl még mindig szikrázóan kék, de mögöttem három hosszú, gerendaszerű felhősáv húzódik a tó fölött, sötét árnyékot vetve a szárazföldre. A déli parton végig villognak a jelzőlámpák. Csak most eszmélek rá, milyen messzire beúsztam. Elindulok visszafelé. A víz felszíne fodrozódik, a hullámokat szemből kapom. Mély levegőt veszek, és olyan erővel úszom, mintha Zoli bá mérné a szintidőt. Feltámad

a szél, a távolban két zivatarsáv szakad ki a felhőkből. Próbálom a ritmust a hullámokhoz igazítani, de kiszámíthatatlanul érkeznek. Hiába figyelek a levegővételre, egyre többször nyelek vizet. Telemegy az orrom is. Minden vitorlás kifelé tart. Elered az eső. A viharjelző lámpák egyre sebesebben villognak. A három gerenda már a fejem fölött jár. Közeledem a parthoz, de a lábam még mindig nem ér le. Zoli bá folyton azt ordította edzéseken, hogy úgy hajts, mintha az életedért úsznál. Nem bukok többet víz alá, inkább kint tartom a fejem, de így is nehezen kapok levegőt. Eszembe jut a koraszülöttosztály, ahogy állunk az inkubátor mellett, a professzor monoton hangon ecseteli, mivel jár a Down-szindróma, és mikor a látogatási időről kérdezzük, azt mondja: *miért, még vissza akarnak jönni*? Újra átélem, ahogy otthon a falat ütve tombolok, üvöltök és zokogok. Ahogy egy évvel később a kórház folyosóján várom a nyílt szívműtét eredményét. Ott vagyok megint a neurológián, és hallom a fejlesztőpedagógus szavait, hogy *igen, anyuka, most még mindent csinál a baba, de az olló nyílik*. És eszembe jut Robi, ahogy mindennap egyre később jár haza, távolodik a lányától, távolodik tőlem, szüntelenül kritizál, és elkerül minden olyan eseményt, ahol családként kellene megjelennünk. Olyan sötét van, hogy már a partot sem látom. Abbahagyom az úszást, csak a lélegzetvételemre figyelek. Fenn kell maradnom a vízen. Kint van a fejem, de mintha elfogyott volna körülöttem az oxigén. Dobálnak a hullámok. Fázom. Nélkülem nem fogja felnevelni. Semmi mást nem lát benne, csak a betegségét. Szédülök. Sárga fényeket látok a távolban. Hol fölbukkannak, hol eltűnnek. Állandóan nyelem a vizet. Hányni kellene, de nem tudok. Görcsöl a torkom. Nagyon félek. Nem attól, hogy meghalok. Hanem hogy mi lesz Lénával nélkülem.

– Hogy érzed magad?

– Fáj, amikor levegőt veszek.

– Kész pokol volt, mire előkerültél. Utánad küldtem minden vízimentőt. Pár napig megfigyelés alatt tartanak, nehogy vizenyő alakuljon ki a tüdődben.

– Léna hol van?

– Egy nővérre bíztam. Úgysem érti, mi történt.

Ránézni sem bírok, mikor ezt mondja. A mellettem lévő ágy üres. Csak ketten vagyunk a szobában. Karomba infúzió csöpög. Halkan kattog egy gép.

– Ha megfulladok, mit kezdtél volna vele?

– Hogy tudsz ilyet kérdezni?

– Válaszolj!

– Felneveltem volna a legjobb tudásom szerint.

– Hazudsz.

Feláll a székről, a hajába túr, tesz egy kört, sóhajtozik.

Zörejek szűrődnek be a folyosóról. Léna tör be az ajtón, felmászik mellém az ágyra, és összekucorodik a lábamnál. A nővér mentegetőzik, hogy nem lehetett visszatartani, majd csendben távozik. Robi az ablakhoz sétál, kinéz a sötétbe, lehorgasztja a fejét.

– Intézetbe adtam volna – mondja halkan, és kisétál a szobából.

Léna csukott szemmel szuszog a lábamnál. Amint szeptemberben kiállítják a papírt, hogy középsúlyos értelmi fogyatékkal él, havi kétszáznyolcezret kapok utána. Abból egy ideig elleszünk. Aztán majd keresek valami munkát, amit lehet félállásban végezni. Azt hittem, fájni fog, amikor eldöntöm. De csak megkönnyebbülést érzek. Mintha a hosszú, kimerítő úszásnak csak most lenne vége. Mintha a vihar után végre sikerült volna partot érnem.

MOLNÁR H. MAGOR

HIMNUSZ

Egy véráztatta templomról álmodom.
Melyikünk mocskolta össze? Talán én,
aki mindössze álmodom, vagy talán te,
aki immár háromszázezer éve képtelen
vagy kimondani, hogy szeretsz engem?

Ki vagy te? És még egyszer kérdem:
ki vagy te, hogy legnagyobb uralmad
akkor van felettem, ha gyáva és gyarló
és gyenge vagyok, de tenmagad felett
már fenséges hatalmad teljében sem?

Tegnap még tisztán emlékeztem,
ahogy a koponyámat meglékelted,
ahogy a csonkolást rajtam elvégezted,
amióta az agyamon trónolsz önfeledten.
Tegnap még azt hittem, tönkrementem.

Egy véráztatta templomról álmodom,
és ez a templom az én fejem. Dicsőség
hát az én fejemnek, amióta benne élsz,
amióta itt élősködsz, amióta pusztítod.
Tiéd vagyok a pusztulásban, te idióta.

Ideje ezért, hogy könyörülj rajtam.
Módodban áll, hiszen én kérem tőled,
akinek a torka már csak iszapot öklend,
akinek a szíve alá penészgombák nőttek,
akinek a jobb kezében tombol a libidója.

És módodban áll, hiszen tőled kérem,
kívüled pedig nincsen más. Ugyancsak
nincsen egy hozzád csak hasonló, hogy
felettem lehetne tulajdonjoga, hogy erőt
vehetne esendő velőmön, akár a méreg.

És nem is lesz soha. Füleimből kivájtad
a karcsú szörnyek szirénáját, kivégezted
dédelgetett démonaim, eleven voltukban
koncoltad fel őket, ott bomlanak most,
ott bűzölögnek tudatom lezárt partjain.

Nem kérkedtél tetteiddel. Azzal sem,
hogy magadévá pecsételtél, azzal sem,
hogy mámoros kedvedben megaláztál,
mikor én már elvakultam a szégyenben,
mikor én már epét nyeltem, azzal sem.

Egy véráztatta templomról álmodom,
a templomban oltár, az oltáron lepedő.
Mi fekszünk rajta, és fogytán a levegő.
Holtában leplezem némelyik bánatom.
Hegek könnyeznek harmatos hátadon.

Lehetnél az oltalmam, a menedékem.
Vagy lehetnél az enyészetig ágyasom,
hogy holnapra már ismerjelek egészen.
Kegyelmed se legyen kisebb a keresztnél:
szeress csak úgy, ahogy mást szeretnél!

Fedjed fel előttem balzsamos bájaid!
Mutasd be ínyemnek szaglatos szájaid!
Pillantásod látom: kerülget még a kétely.
Pupilládba nézek: tizenegyezer méter.
Én legyek, akit ma ágyba hív hajlamod!

Ha nevem szerint szólítasz engem,
a tarkómig reccsen a szédítő rettenet,
s a halántékomat gleccserek szántják
egy láthatatlan jégkorszakban. Ha rád
gondolok, állandóan légszomjam van.

Tedd be a lábad a számba! Éreznem
kell lenyűgöző lábujjaid, hogy fogaim
közt fürdenek. Éreznem kell az alázatos
ízeket, az odaadó zamatokat lábtájékon.
Légy, ami lennél: mennyei táplálékom.

Ülj rá az arcomra! Szirmot bonts rajtam,
édesded nektárral kényeztesd az ajkam!
Hónaljadba nyalnék, óhajtsad a nyelvem,
engedd a testedet hajnalig vedelnem,
cserébe méltatlan életem levedlem.

Csontjaimra vetkőzöm most is előtted.
Kóstold meg őket: feketék és szárazak
és kékek. Ez már a vég, ez már az ítélet.
Néma tüdőm a bűneid, bordáim a börtön.
Közelebb vagy hozzám, mint a bőröm.

Nem kérnélek, ha vágyaink ráérnének,
de már késő. Nincs idő a hozsannára,
fölhabzott a lovak szája, s mögöttünk
mind üvölt a sok üres gyomrú dögevő.
Pofájukból kénszag és tűz gomolyog.

Kilencezer méteres lángok, vérsárgák
és végtelen nagyok. Eljött hát az utolsó
perced, hogy könyörülj. Nézz most rám,
amint magadra néznél, mert enyém az
arcod: féktelen vagyok és gyönyörű.

P. NAGY ISTVÁN

A VÉGÉN KIALSZIK

Egy nagy könyvesboltban
veled.
A holt
költők könyvei mellett
még élők verseit is
kínálta a bolt.
Ady, Radnóti, Kosztolányi,
csupa nagy nevek,
de L., Z., sőt J. is volt.
Ráakadtam M. könyvére is,
amelyet már régóta
kerestem.

Megígértem,
ha megvehetem,
esténként
egyenként,
sorban felolvasom
a kötet verseit
neked.

És aztán este
lelkesen felolvastam
a legelsőt,
ám teneked
csak az eleje tetszett,
a vége nem.
Az, hogy
„hideg neongömb
a nap" és „a végén
kialszik".

Majd később,
már éjféltájban,
egy kimondhatatlan
nevű norvég író
regényét
olvastam, de
már csak
magamban, és
kevésbé
lelkesen.
A sötétben
csupán a könyvolvasóm
világított.
Szemed,
mint egy boríték,
lezárva.

Hajnalban
aludtam el.
Első álmomban
madár voltam,
majd valami holt
fény a városon kívül,
túl közel a földhöz ahhoz,
hogy csillag legyek,
és túl mozdulatlan,
hogy drón
vagy repülőgép,
mély-
repülésben.

ÜTKÖZÉSPONTOK III.

KÖTTER TAMÁS

VICCES FIÚK

– Sikerült beszélnie az édesapjával?
– Igen.
– És hogy ment?
– Jól… Egészen jól.
– Ennek igazán örülök.

Majd rövid hallgatás után hozzátette:

– Azért szeretném, ha kicsit bővebben is mesélne a találkozásukról.

A cég, ahol dolgozom, úgy látta jónak, hogy kedd délutánonként egy órát pszichológusnál töltsek. Erre a bölcs és kegyes döntésre azt követően jutott a Public Consulting vezetése, hogy a velem szemben lefolytatott etikai vizsgálat során egyértelműen bebizonyosodott, a cigányság rovására elsütött viccel megszegtem a cég etikai szabályzatának egyik legfontosabb alapnormáját, amely egyértelműen úgy fogalmaz, hogy a társaságunk nem tűri a zaklatást, a diszkriminációt, a megfélemlítést és a tiszteletlen viselkedést.

Védekezésemet, miszerint hallgatóságom, néhány jelenlegi és potenciális ügyfél képviselője, illetve kollégák, ezen az egyszerű kis tréfán, amely csupán egyetlen kér-

désből – „Miért nem tud olvasni a vak cigány?" – és válaszból állt – „Mert cigány" –, maguk is jót nevettek, sajnos nem fogadták el. Ám tettem súlya ellenére, noha „egyértelműen alkalmas rá, hogy aláássa kül- és belkapcsolatainkat" – állt az eljárást lezáró verdikt indokolásban –, nem távolítottak el a cégtől. A döntésért végtelenül hálás voltam valamennyi, az ügyemben eljáró vezetőnknek, így aztán vita nélkül vetettem alá magam a büntetésképpen kiszabott terápiának.

Dr. Hollós, a pszichológusom „a vállalat értékeit nem tükröző magatartásomat" rosszul értelmezett macsóizmusként definiálta, amit az apámmal kapcsolatos „tisztázatlan viszonyom" motivált. Férfiként rivalizálok vele, míg a gyermekeként olyan akarok lenni, mint ő: a dörzsölt pesti ügyvéd, akinek saját irodája van; akit háborúban kíséretként, békében udvartartásként jelöltek és titkárnők vesznek körül, és hűen szolgálnak neki, akihez ügyfelei egy királynak kijáró tisztelettel közelednek, és a nők elalélnak férfiasságától.

„Délben az étteremben", mondta apám ellentmondást nem tűrő hangon, mintha parancsot adna ki, amikor felhívtam, és közöltem vele, hogy találkozni és beszélni akarok vele, majd beleegyezésemet meg sem várva megszakította a hívást. Apámnak a Józsefvárosban, egy rogyadozó bérház legfelső emeletén van az irodája. Bár anyagi helyzete megengedné, hogy sok más, vele egykorú, sikeres ügyvédhez hasonlóan Budán, egy elegáns villában vagy legalább egy pesti irodaházban fogadja az ügyfeleit, ő ragaszkodik a dzsungelhez, ahogy a VIII. kerületet nevezi. Ugyanis innen kerülnek ki az ügyfelei, akiket, kizárólag logisztikai okokból, nem akar elveszíteni; apám szerint ezek a jóemberek „Budán simán eltévednek, egy irodaházba meg nem mernének bemenni". Az étterem, ahová a találkozót megbeszéltük, az ügyvédi irodának otthont adó ház földszintjén van, egy zálogház szomszédságában. A Zóna azonban nemcsak étterem, ahol apám a hasonszőrű cimboráival eszik és mulat, hanem afféle „aliroda is", ahol gyakran fogadja az ügyfeleit: egytől egyig kétes egzisztenciákat, legalábbis egykor kétes körülmények között meggazdagodott alakokat, akik apámhoz hasonlóan ilyen vagy olyan okok miatt ragaszkodnak a nem éppen elegáns környékhez.

Miközben apám irodája felé araszoltam a dugóban, volt időm ráhangolódni a találkozásra. Dr. Hollóssal megbeszéltük, hogy ezúttal megpróbálok felnőtt férfi módjára viselkedni, és nem ülök fel apám provokációinak. A találkozásainkat uraló pengeváltásokat, amelyekből rendre ő került ki győztesen, míg nekem a vesztesek szégyene és hallgatása jutott, az üléseink során természetesen feldolgoztuk és kielemeztük dr. Hollóssal, így mára már nem csak felismertem, de ki is merem mondani, amit tudat alatt mindig is sejtettem, csak soha nem mertem ilyen élesen megfogalmazni: apám sem a munkámat, sem engem mint férjet, családfőt, pénzügyi szakembert nem tart sokra. Ez a felismerés arra sarkallt, hogy komolyan szembenézzek életem sanyargatójával, és bebizonyítsam neki, hogy igenis hasznos munkát végzek, ezáltal hasznos tagja is vagyok társadalmunknak, de férfiként és férjként, családfenntartóként és egy szép napon már családapaként is megállom a helyemet.

A felismerés és az azt követő elhatározás felszabadítóan hatott rám – legalábbis dr. Hollós irodájában. De más dolog ennek a kedves, bariton hangú, nyugalommal és megfontoltsággal párosuló tudást árasztó ötvenes férfinak a társasága egy kellemes, art deco bútorokkal berendezett, polgári jólétet és visszafogott eleganciát árasztó rendelőben, és megint más ezen a vad, kiismerhetetlen környéken tanyázó apámmal elkölteni egy ebédet. Ennek ellenére elszántam magam, hogy minden pikírt megjegyzése, gúnyolódása ellenére megőrzöm a nyugalmamat, és ha neki nem is, magamnak bebizonyítom, hogy jó és helyes

döntést hoztam, amikor nem szegődtem el mellé ügyvédbojtárnak, hogy mára már én is egy valaha szebb napokat látott – ennek tán száz éve is lehet –, ám mára már lezüllött étteremben fogadjak gyakran minősíthetetlen életvezetésű és ennek megfelelően erkölcsileg védhetetlen cselekményeket elkövető embereket.

Atyámat az étterem hátsó, némi eufemizmussal szeparénak nevezett részében találtam. Az apró, ablaktalan, falilámpák gyenge fényétől félhomályba burkolózó, fülledt romlottságot árasztó helyiségben egyetlen asztal van. Mögötte, a bejárattal szemben ült apám, mint valami vallatótiszt vagy rögtönítélő bíróság elnöke; feje felett a szoba egyetlen dísze, egy XIX. századi olajfestmény lógott. A pusztai vihartól megvadult ló örökzöld témáját feldolgozó, számomra teljesen ismeretlen festő művének komor színei, amelyeket félelmetesebbé varázsol a sötét égboltot felszakító villámlás vörös fénye, még lehangolóbbá teszik a szoba hangulatát. Ennek ellenére apám kedveli a képet, és találkozásaink során, ha felpillantott a képre, sosem mulasztotta el megosztani velem az alkotás által benne kialakult impressziót: „Pusztában megvadult nő", mondta nevetve minden alkalommal.

Az asztalnál, apámnak oldalvást, mint valami gépíró, egy harminc és negyven közötti szőke nő ült. Ildinek, apám új barátnőjének kozmetikája és hatalmas szilikonmelle van. Az előbbi információt apámtól tudtam meg – a nő csak bólogatott, amikor szóba került az üzlete –, míg a testi adottságára azért figyeltem fel, mert apám időről időre rápillantott az említett testrészre, amit Ildi minden esetben elégedett mosollyal nyugtázott, és egyáltalán nem jött zavarba.

Eddig jutottunk a társalgásban.

Ám az összecsapás, amelyre oly sokat készültünk dr. Hollóssal, egyelőre váratott magára, mivel apám sem a fia, sem a nője, sem az ebéd kedvéért nem volt hajlandó felfüggeszteni a szokásos audienciáját.

A szeparét az étterem vendégterétől elválasztó, eredetileg bizonyára borvörös, de mára már halványpirosra fakult, kirojtosodott szélű függöny időről időre félrelebbent, hogy sűrű szabadkozások közepette, amiért megszakítják az ügyvéd úr ebédszünetét, újabb és újabb ügyfelek lépjenek be a helyiségbe.

„Olyannak kell lenni, mint hajdan az úttörőknek. Előre, mindig csak előre", magyarázta apám Ildinek az ügyvédi munkadíj fizetéséről vallott nézeteit. A nő még friss fogás lehetett, mert minden megjátszás nélkül, őszinte érdeklődéssel hallgatta apámat, és nagyokat nevetett a viccein.

„Józsikám, mostantól, amíg nem végzünk, nem vagyok itt", adta ki apám a főfogásnál a parancsot a pincérnek, hogy a figyelmét végre rám összpontosítsa.

„Na és mi a helyzet a cégnél, mostanában kit basztatok át?", lendült azonnal támadásba.

Dr. Hollós szerint ahogy én az apámmal, úgy apám velem, a fiatalabb és tetterősebb trónkövetelővel áll állandó harcban, és mintegy vértelen harci rítus gyanánt csillogtatja előttem vélt vagy valós férfiúi erényeit, miközben megkérdőjelezi az enyémeket. „Mindez persze abból az egyszerű tényből, élethelyzetből fakad, hogy a kedves édesapja kora, társadalmi beágyazottsága és tapasztalatai folytán nem érti vagy a berögződések miatt elutasítja azokat az értékeket, amelyek szerint a munkahelye és az ön társas kapcsolata szerveződik", magyarázta dr. Hollós a köztünk lévő konfliktus „strukturális alapjait". „Megértés. Mindennek az alapja a másik megértése, ehhez pedig beszélgetni kell", adott „a probléma fixálását" követően gyakorlati tanácsot a megoldására a terapeuta.

„Senkit", feleltem apámnak nyugalmat erőltetve magamra, majd megfogadva pszichológusom tanácsát, nekifogtam, hogy türelmes, ugyanakkor határozott hangon egyszer és mindenkorra elmagyarázzam neki, mivel is foglalkozik a társaság, ahol dolgozom; ám néhány üres közhelyen kívül, amelyben burjánoztak az olyan kifejezések, mint *nyitottság, innováció, kihívás, üzleti és társadalmi problémák,* mondanivalóm inkább tűnt egy középszerű marketingszövegnek, mint aminek eredetileg szántam: hogy bemutassa munkánk bonyolultságát, és hogy rávilágítson a nyomásra, amely rám és munkatársaim vállára nehezedik, de amelynek, a már említett, egyre szaporodó kihívások ellenére is maradéktalanul ellent tudunk állni. Arra már nem volt időm, hogy a vállalatfelvásárlás részleteibe is belemenjek, mert a fitymáló arckifejezéssel meglepően sokáig hallgató apám végül félbeszakított.

„Fizetett adócsalók", fordult Ildi felé, mintegy saját szempontjából összefoglalva mindazon bonyolult műveleteket, amelyek egy adott cég tevékenységének a megismerésétől a költségek, ráfordítások analitikus vizsgálatán át a transzferár kérdéséig terjednek.

„Komolyan?!", fordult felém a nő olyan arccal, mintha őszintén aggódna értem.

„Nem, nem", tiltakoztam, majd pszichológusom tanácsához híven, ugyanakkor egyre halványuló türelemmel, de még türtőztetve magam, újra megpróbáltam elmagyarázni munkám lényegét, az összes apró nüanszot, amely a vállalatfelvásárlás pénzügyi vetületét igazi szakmai kihívássá, egyben csemegévé teszi egy olyan szakember számára, mint amilyen én is vagyok.

„A mocskos multik mindent felvásárolnak, hogy piacot szerezzenek, aztán elrohasztják a gyárakat, hogy a sok lejárt szavatosságú nyugati szart itt adják el", folytatta apám munkám ócsárlását, egyben összefoglalva számos közgazdásznak a rendszerváltás gazdasági folyamatairól kialakult véleményét. „És te ebben segítesz nekik", folytatta, de már szinte gőzölögve a benne fortyogó indulattól.

„Apa, azt hiszem, ebben nagyon tévedsz!", folytattam kissé már magam is emelt hangon. „Vedd tudomásul, hogy milliárdos ügyleteket bonyolítok."

„Ez izgalmasan hangzik", kelt a védelmemre Ildi.

„Igen?! Na ne mondja, Ildikó", villantott farkasvigyort apám a nőre, de a kioktatására már nem maradt ideje. A figyelmét, az elhúzott függöny mögül néhány másodpercre felerősödő zajból ítélve, egy újabb látogató vonta magára.

Intett neki, hogy lépjen közelebb.

„Na és mennyit kaszálsz ezeken a milliárdos ügyleteken?", kérdezte tőlem, miközben felállt, hogy üdvözölje a számomra láthatatlan látogatót.

„Gratulálok."

„Köszönöm", vágtam rá magam is meglepődve a fizetésem keltette elismerés hallatán.

„Mondjuk, én", mosolyodott el, hogy – miután átvette a mögöttem álló alaktól a ki tudja mióta a fejem felett lebegő pénzköteget –, ezzel a sommás megállapítással döntse romba a megdicsőülésemről szőtt ábrándjaimat: „én egy nap alatt megkeresem ezt".

„És te is megkereshetnéd, ha velem dolgoznál", tette még hozzá nagy kegyesen, miközben az asztalra dobta a havi fizetésemnél talán kétszer nagyobb összeget is kitevő, gumival összefogott pénzköteget.

„Persze, ilyen fehér kesztyűs hozzáállással itt nem sokra mennél", figyelmeztetett rá, hogy hol is vagyunk.

„Ide kemény faszú gyerekek kellenek", mondta, majd a nőhöz fordult: „Bocsánat, Ildikém."

„Semmi baj, Laci", mosolygott apámra a nő.

„Itt kannibálok laknak, akik a társadalmi problémákat így oldják meg", tett egy késszúrásra utaló mozdulatot, folytatva a környék szociológiai jellemzését.

„Jó, majd megbeszélem Petrával", adtam fel a további próbálkozást, hogy eleget téve dr. Hollós tanácsának, apámmal a munkámról beszélgetve alakítsak ki bensőségesebb légkört, és így közelebb kerüljünk egymáshoz.

„Petra a felesége", magyarázta apám Ildinek, majd most már nekem címezve folytatta: „Minek?"

„Azért, mert a feleségem", válaszoltam dühösen, amiért apám már a kérdésével is megkérdőjelezte az egyenlőségen, bizalmon és kölcsönös tiszteleten nyugvó házassági eszményeinket.

„A felesége nemrég otthagyta a jól fizető állását a biztosítónál", fordult megint Ildi felé, „hogy önmegvalósítson". „Borász akar lenni."

Szinte undorral ejtette ki ezeket a szavakat.

„Keresi önmagát. És nem borász, hanem sommelier lesz", igazítottam ki apámat, miközben akaratlanul is Ildire néztem.

„De jó!", lelkendezett Ildi.

„Keresi magát, csak nem találja", sóhajtotta lemondóan apám, lehűtve a nő lelkesedését.

„Ő tartja el", biccentett felém, kiteregetve egyelőre még kis családom pénzügyeit apám.

Ebben mondjuk igaza volt. Petra üzlete – borkereskedést szeretett volna nyitni, és később talán egy borbárt – egyelőre még nem indult be igazán, és ezzel talán finoman is fogalmaztam, hiszen valójában az elképzelt üzlet még csak papíron, a tervezés fázisában, egészen pontosan a pénzügyi tervezés fázisban létezik –, és természetesen a pénzügyi alapok előteremtését a feleségem tőlem várja. Mástól nem is várhatja; a bankot próbáltuk, de nem ad, apámtól, aki szerint „álmok" és „hülyeség az egész", nem mertem kölcsönkérni. Az tény, hogy egyedül maradtam keresőként, a nehézségek pedig – a számlákat, a ruházkodást, az ételt és ezer más, a háztartással felmerülő apró kiadást és a tervezett gyerekkel járó költségeket még nem is említettem, nem elég a „kölcsönös tisztelet alapján megbeszélni", ezeket fizetni kell – feszültségekhez vezettek, és a feszültségekre előbb az ember házasélete, aztán a házassága megy rá. Ezt mindenképpen el szeretném kerülni. Miközben végiggondoltam kétségbeejtő helyzetem minden aspektusát, tekintetem akaratlanul is az asztalon fekvő pénzkötegre siklott; szinte öntudatlanul is osztottam, szoroztam, s bár továbbra is fenntartásaim voltak a környékkel, apám munkamódszereivel és klienseivel szemben, úgy éreztem, hogy Petra álma és a családom jóléte, ami egyben boldogságunk záloga is, megéri ezt az áldozatot, amit most meghozni készültem: úgy döntöttem, hogy komolyan fontolóra veszem apám ajánlatát, és társulok vele.

Éppen közöltem volna vele a jó hírt, amikor megint lebbent a függöny, apámhoz újabb látogató érkezett; ezúttal egy egész küldöttség toporgott bebocsátásra várva a bejáratnál. Ahogy a vállam felett hátrapillantva elnéztem őket, még az előbbinél is nagyobb pénzkötegek lapulhattak a zsebükben.

„Akkor ezt meg is beszéltük. Egészségünkre", mondta apám, mintegy jelezve, hogy lejárt a rám szánt ideje, de hogy ne távozzam üres kézzel, útravalóként még ezt a jó tanácsot adta: „Vigyázz, amikor kimész, kint hemzsegnek a feketelábúak, és nincs rád írva, hogy a fiam vagy."

– Kétségbe voltam esve. Úgy éreztem, hogy végleg elveszítem az apámat – foglalom össze a pszichológusomnak az érzéseket, amelyek abban a pillanatban a Zóna különtermében rám törtek és fojtogattak.

– Ez érthető – bólint dr. Hollós.
– És ekkor elmondtam a viccet.
– Miféle viccet? – néz rám rosszat sejtve.
– A viccet, amely miatt hónapokkal ezelőtt önhöz küldtek – vallom be, hogy azonnal, ám kizárólag a félreértések elkerülése végett elismételjem a tréfát, amely „nem tükrözte" – és valószínűleg még most sem tükrözi – „a vállalatunk alapelveit".
– És képzelje, tetszett neki – folytatom a még mindig a hallottak hatása alatt álló, dermedten rám bámuló pszichológusomnak.
– Kinek?
Dr. Hollós szinte félve ejti ki ezt az egy szót.
– Hát az apámnak! Tetszett neki! Együtt nevettünk a viccen! Folytak a könnyei! – lelkendezem, mint egy gyerek, hogy aztán ösztönösen ezt a kérdést szegezzem a terapeutának: – Hát nem nagyszerű, hogy így egymásra találtunk?!
– Ezt azért meg kell beszélnünk, nem gondolja!? – néz rám szigorú tekintettel dr. Hollós.
– Nincs itt már mit megbeszélni – váltok komoly, tárgyilagos hangra. – Petrával mi már átbeszéltük az ügyet.
– Valóban!?
– Igen. És döntöttünk.

REKE BALÁZS

SZÚNYOG

Szúnyog egyedül volt az öltözőben. Az izzadás kezdett múlni, de a teste még lángolt. Mintha lassú tűzzel égették volna a bőrét. Néhány másodpercenként megszívta az orrát, hogy megállítsa a legördülni akaró vércseppet, ami az orrcimpáján csüngött. Bal szeme feldagadt és lüktetett, alig látott ki rajta, a fülei csengtek, elnyújtott sípolásnak érzékelte az öltöző némaságát. A szájában is a vér íze kavargott. Nem nézett tükörbe, de sejtette, hogy keresztben végigrepedt az ajka. Onnan meg az orrából csorog a torkába a vér. Kezéről még nem vágta le a bandázst. Abba törölgette az orrát meg a száját.

Amikor mozdulni bírt, felkelt, és a csaphoz ment. Köpött egyet. A nyála nyúlósan, élénkpirosan kúszott bele a lefolyóba. Felhúzta ajkát, és vicsorított a tükörben. Elöl hiányzott néhány foga, még régebbi meccseken ütötték ki őket, és sosem volt pénze, hogy megcsináltassa. A megmaradt fogai közt sötéten szivárgott a vér. Kiöblítette a száját, majd a vödörből egy marék jeget az arcához nyomott.

Aztán hosszan zuhanyozott, sokáig csak verette a feje búbjára a hideg vizet. Elmúlt már negyven, de csak az utóbbi hónapokban vette észre, hogy mellizmai kissé megereszkedtek, és a hasa sem volt már olyan kemény. Alkarjain kéken fodrozódtak az erek, s olyan csipkésen, mint a kelkáposzta levele. Tudta, hogy ez volt az utolsó

meccse cirkálóban. Már nem tudja tartani a súlyát. Fentebb kell lépnie. De nehézsúlyban keményebb. Több izom, jobban fájnak az ütések. A cirkáló csak rövid ideig mentette meg a nehézsúlytól. A félnehézsúly pedig, ahol a Szúnyog becenév ráragadt, már csak régi emléknek tűnt.

Langyos este volt, nem akart buszra szállni, mert ilyenkor mindenki az arcát bámulta. Végigsétált a körúton, majd a panelok közötti játszótereken átvágva a saját háztömbjéhez ért. A fülke a tizedikről vánszorgott lefelé. Szúnyog addig nekidöntötte a fejét a falnak. A liftajtó hangosan vágódott ki. Egy nő lépett elő a fülkéből, lába mellett kölyöktacskó ugrált. Úgy mentek el mellette, hogy a nő észre sem vette Szúnyogot, aki arra eszmélt, hogy a kabin becsukódott, és ismét elindult felfelé. Ellökte magát a faltól, és felgyalogolt a lépcsőn.

A lakása kicsi volt: szoba, konyha, mosdófülke. A zuhanytálcát az előszoba és a konyha közötti részben alakították ki, de csak egy nejlonfüggönnyel volt leválasztva a közlekedőtől. A függöny régi volt, kifakult, és az alján, az összetapadt rojtok közé penész nőtt.

Szúnyog ledobta a sporttáskáját, bezárta maga mögött az ajtót. Nem volt jó környék, és hiába tudták róla, hogy kemény csávó, a bejárati ajtót zárva tartotta mindig. A szobában leült a fotelba, bekapcsolta a tévét. Az egyik adón akciófilm ment. Szúnyog még a kabátját sem vetette le, úgy gondolta, hogy gyűjt egy kis erőt, és majd ha kimegy a hűtőhöz, akkor felakasztja. Reggel a fotelban ébredt.

Hétfő hajnalban még hűvös volt. Sietett a távolsági buszhoz, mert az néha hamarabb jött. A szeme nagyjából meggyógyult, legalábbis a dagadás lehúzódott róla, ajka behegedt, bordái nem sajogtak. De ahogy nézte magát a busz ablaküvegében, lerítt róla, hogy keményen megruházták.

Szúnyog felhozóember volt. Legtöbb esetben esélytelenül bocsátották küzdelembe olyasvalakik ellen, akiknek kellett a győztes meccs, hogy önbizalmat szedjenek fel, és javítsák a mérlegüket. Még félnehézsúlyú korában nemegyszer rakták össze cirkálókkal, akadt egy-két nehézsúlyú is. Azok aztán tudtak ütni. Az egyik ilyen ütötte ki pár fogát, mikor kirepült a szájából a fogvédő.

Nem sokkal a városhatár után szállt le, az ipartelepnél. Innen még negyedórát kellett gyalogolni az üzemek között, hogy elérje a fűrésztelepet, ahol már tíz éve dolgozott. Szerette a társaságot. Hasonszőrű fickók melóztak ott, mint ő. Negyvenesek főleg meg egy idősebb fickó. És két harmincas nő az irodán.

A többiek autóval közlekedtek, s általában már mindenki bent volt, mire Szúnyog megérkezett. A dohányzóban álltak. Egy fickó, aki a vezérlőből kezelte a gépet, ami a szalagra rakta a rönköket, ketten, akik leszedték a kivágott darabokat, és még egy ember, aki Szúnyoggal együtt a futószalagról pakolta raklapokra a kivágott deszkákat.

– Na mi van, öcsi? – szólt oda a gépkezelő Szúnyognak. – Elfelejtettél elhajolni? Szépen kipicsázták a képedet – szuvas fogcsonkjai kivillantak, miközben orrából és szájából dőlt a füst.

Szúnyog megvonta a vállát.

– Nem volt esélyem. Húszéves volt a kölyök. Hatszor körbetáncolt, mire megmozdultam. De nem dőltem el. Az a hülye bíró leállította, amikor beszorított a sarokba, és megsorozott. Pedig bírtam volna még. Mindegy, ne is beszéljünk róla – legyintett, majd köpött egyet oldalra. Még mindig úgy érezte, mintha szivárogna valahonnan a vér a szájába.

Az egyik idősebb férfi odament, hogy elnyomja a csikkét, aztán megveregette Szúnyog vállát, de nem szólt semmit. Vele pakolta Szúnyog a deszkákat. Közben a telepvezető jött ki az irodaépületből egy papírral a kezében. Ideges volt.

– Késik a szállítmány, valamit elbarmoltak útközben. Amíg idetalál a sofőr, válogassák le a tegnapit meg takarítsák ki az üzemet. Alig lehet bemenni, olyan vastagon áll mindenhol a fűrészpor.

Délelőtt Szúnyog egy széles seprűvel halmokba tolta az üzemépületben felgyülemlett fűrészport, majd zsákokba lapátolta, bekötötte a tetejüket, és vállon kihordott harminc zsákkal a raktárba. Az utolsó kör után hátrament az épületek mögé, és a kiszáradt öntözőcsatornába vizelt. Közben az üres földeket nézte. Amíg a szem ellátott, semmi nem volt, csak gaz. Az övék volt az utolsó üzem, egészen a pusztaság szélén. Pár percig állt ott, csak akkor mozdult, amikor a szállítóautó befordult, és hosszan kürtölt a telep udvarán.

Néhány napot még várt, mielőtt lement a terembe edzeni. Addigra eltűntek arcáról a lilás hegek.

– Lassú vagy, haver – rázta a fejét az edző, kinyomva a stoppert. Ő foglalkozott Szúnyoggal, összehozott neki meccseket, meg néha edzett vele. – Sok a súly, ne zabálj annyit! Mennyi vagy most?

– Nyolcvannyolc és kilencven között mozgok – lihegte Szúnyog, és a padlóra dobta az ugrókötelet.

– Óvatosan. A cirkálót már kinőtted, szupernehézben nem fogják engedni, hogy versenyezzél. Öreg is vagy.

– Még bírom.

– Hány meccset nyertél az elmúlt években? Ötöt? Vagy annyit sem?

– Nem tudom – oldalra nézett, közben pólója ujjába törölte az arcát.

– Na jól van, nem csesztetlek, menjél a ringbe, hozom a pontütőt!

Szúnyog kesztyűt húzott, belépett a szorítóba. Testkörzéseket csinált, amíg nem jött vissza az edző. Ő is bebújt a kötelek között, és kezére húzta a pontütő kesztyűket.

– Gyere, haver – intett az edző, és összecsapta kezeit. – Gyorsaság! Lábmunkára figyelsz nagyon, erőt belerakod! Indul! Egyenes bal-jobb-bal-hajol – adta az instrukciókat.

Leütöttek így négyszer három percet. Szúnyogról ömlött a veríték, az egész teste lángolt. Az edző kopasz, ráncos feje is csillogott. Aztán Szúnyogot beállította az egyik sarokba, és egy percig sorozta a testét kesztyűs kézzel. Szúnyog úgy szorította maradék fogait, hogy azok is majdnem kitörtek. Amikor letelt az egy perc, a köteleknek feszült, és lihegett.

– Ez az, bazmeg, győzünk! Állod még a sarat, tata! – nevetett az edző. Vállba verte Szúnyogot, majd kimászott a ringből. Elindult a szertár felé, de aztán megfordult, és a kötelekre támaszkodott. – Hallod, két hónap múlva lenne egy meccs, ha érdekel – mondta.

– Érdekel – nyögte Szúnyog felegyenesedve. Már nem lihegett annyira. – Ki ellen?

– Tizenkilenc a srác. Kilencven kilóra mérlegelt legutóbb. Nagy reménység. Őszintén, nincs esélyed, de ha kell a pénz, akkor mondom nekik, hogy benne vagy.

– Benne vagyok – vágta rá Szúnyog.

– Tényleg kemény fickó vagy! Mikor lesz megint sportorvosid?

– Három hónap múlva körülbelül.

– Tökéletes. Mondhatom akkor, hogy benne vagy?

– Mondd!

– Rendben, bajnok, akkor intézem a dolgot, de tartsad a súlyod nekem! – mondta az edző, és belebokszolt Szúnyog kesztyűjébe.

Aznap este Szúnyog 88,2 kilóra mérlegelt. A srác, akivel bunyózott, 89,5 volt. Nézte Szúnyogot, és szája minduntalan mosolyra húzódott. A srác nagyon fiatal volt, az orra egyenes, szemei szabályosak, minden foga megvolt, a karjain dagadtak az erek az izmok

között. Az edzője valamit a fülébe súgott, mire az szisszenve nevetett fel, ahogy újra végigmérte Szúnyog arcát. Hat menet, nagyjából mindenki számára érdektelen bunyó. Látszott a srác arcán, hogy már most menne haza, mert fölösleges bandázsolni is őket.

Ahogy az edzője betekerte Szúnyog kezét, végig motyogott hozzá. Apróságokat, hogy nem számít, mennyivel fiatalabb és erősebb, nyomni kell. Harcolni. Szúnyog meg hallgatta őt, és bámult oldalra a semmibe, és csak arra reagált, amikor a férfi utasította, hogy feszítse ökölbe a kezét, vagy éppen nyújtsa ki az ujjait. Amikor kész lett, mindkét öklével belebokszolt a markába, hogy kipróbálja a bandázst. Megfelelő volt. Az edzője profi volt, pár perc alatt becsomagolta a kezeit.

Az ezt követő procedúra rutin volt Szúnyognak. Sráckora óta több százszor végigcsinálta már. Csinált néhány vállkörzést, a levegőbe bokszolt, aztán hátrafordult, hogy az edző a szájába tudja adni a fogvédőt, majd fejkörzést végzett, összecsapta kesztyűit. Készen állt. A pontozóasztalnál megszólalt a gong.

Az első menetben a srác játszott vele, bevitt néhány egyenest messziről, mert Szúnyognak rövidebb volt a karja, és lassabban is mozgott, nem tudott támadni. Aztán ráütött még néhány kombinációt, és mielőtt Szúnyog üthetett volna, mindig eltáncolt. Szúnyog bekapott pár keményet a szemére, érezte, hogy kezd dagadni. A srác nagyot ütött. Szúnyog lihegve ült le a gong után a sarokba. Az első menetet egyértelműen elvesztette.

– Sokkal erősebb nálad – mondta az edző, miközben jeget nyomott a szemére. – Hosszabbak a karjai is. Játszik veled. A bíró meg bambul, nem veszi észre, hogy amikor teheti, jön a gyerek fejjel, kicsiket odakoccint, amikor közel kerül. Nagyon vigyázz, mert ha megfejel, akkor szétreped a szemed, onnantól meg baszhatjuk! – Megszólalt a jelzőcsengetés. – Jól van, ahogy gyakoroltuk, próbáld meg a testét, túl nagy arccal jött be ide, ezen még elbukhat a kölyök – Szúnyog szájába nyomta a fogvédőt.

Még tizenöt másodperc volt hátra a második menetből, amikor a srác belharcot provokált, és az egyik saroknál megszorongatta Szúnyogot, közben párszor oda is ügyeskedett a fejével. Szúnyog szemöldöke felrepedt. Az edzője hiába ordította, hogy a srác fejelte, a bíró nem is figyelt rá. A gong után Szúnyog lerogyott a sarokban a székre. Még nyitva volt a bal szeme, de erősen vérzett a szemöldöke, folyton törölni kellett, hogy ne folyjon bele a vér. Kinézett az edzője háta mögül, és látta, hogy szemközt a srác mosolyog rá. Le sem ült pihenni. A bíró odajött ellenőrizni, hogy el tudják-e állítani a vérzést. Addigra nagyjából helyrepofozták, a sebet összehúzták, amennyire lehetett, de Szúnyog tudta, hogy ha ütést kap rá, úgy fel fog repedni, hogy utána nem rakják még egyszer össze.

– Védd a szemed, hallod? – kiabálta az edzője, és lekente Szúnyog arcát, majd a szájába nyomta a fogvédőt. – A bal kezét figyeld. Ha felhúzza, menj a testére. Bal csapott, jobb felütés! Bal csapott, jobb felütés! – ismételte el még egyszer. – Túlságosan jól érzi magát ez a kis takony. Gyerünk, tatám, mutasd meg neki, hogy még keveset élt ekkora egóhoz.

Szúnyog felkelt, megszívta az orrát. A dagadás már nőtt a szemén, húzta, mintha csak ki akarnák tömni a bőrét. Kesztyűjével megigazította a fogvédőt, vett pár mély levegőt, és elindult, ahogy megszólalt a gong.

A srác megint mosolyogva jött, távolról szórta az egyeneseket, majd elkezdett egyre közelebb menni Szúnyoghoz, és felütésekkel próbálta padlóra küldeni. Szúnyog lefogta, mire a srác a fülébe súgta, hogy „add fel, tata", aztán mosolyogva ellökte magától. A srác egészen lent hagyta a kezeit. Szúnyog hallotta, ahogy az edzője azt üvölti a sarokból, hogy „bal csapott, jobb felütés", aztán még háromszor elismételte, egyre hangosabban, és közben

a ring szélét verte a tenyerével. A srác edzője is ordibált valamit, de azt Szúnyog nem értette tisztán. Érezte, ahogy újra megindul a vérpatak az arcán. Teljesen felszakadt a seb. Bármi lesz is, ez az utolsó menet. Közel ment a sráchoz. Ütött, elhajolt, ütött és elhajolt, aztán ott volt. Egy másodpercnyi rés. Elindította a csapottat, mire a srác túlságosan felemelte a kezét, a teste szabadon maradt. Szúnyog felütése olyan hangosan csattant a testén, hogy visszhangzott a teremben. A srác a kötélre feszült, aztán térdre rogyott, kesztyűs kezével az oldalát szorítva. Nem kapott levegőt. Zihálva, köhögve lélegzett. A bíró odafutott, lenézett, aztán kezeivel integetett a pontozók felé, hogy vége a meccsnek, és Szúnyog kezét a magasba emelte. A srác még mindig a ring padlóján feküdt. Szúnyog rommá törte a bordáit.

Szúnyog nézte azt a pár embert, akik a székeken ültek, és elégedetten bólogattak vagy éppen legyintettek, felkeltek, és kivonultak a teremből. Nyelte a vért, ami a szájpadlásáról és az orrából folyt le a torkába, már alig látott ki a szemén, aztán a saját sarkába ment. Az edzője bólintott, megveregette izzadságtól fényes vállát, majd elkezdte lefejteni a kezéről a kesztyűket.

Szúnyognak ez volt az utolsó meccse. Három hónappal később a szövetség visszavonta a versenyzői engedélyét. A sportorvosi vizsgálaton még átment, de a szövetség bírálói túl öregnek találták, és a sok vereségére tekintettel úgy határoztak, hogy mivel bármikor komolyabb sérülése is bekövetkezhet, inkább vonuljon vissza.

Aznap késő délután bement a terembe. Nem voltak már sokan, az utolsó edzéseket tartották. Éppen egy fiatal gyerek ütötte az edző kezén a pontütőt. Gyorsak voltak a lábai, ütött és elhajolt fürgén, aztán megint meglódított egy kombinációt. Szúnyog a kötelekre támaszkodott.

– Gyerünk, még egyszer, jobb-bal-jobb, aztán elhajol! Gyorsabban! Kezed fönn van! Mozogj el a kötéltől! – osztotta az utasításokat az edző. Még egyszer körbeforgatta, aztán megálljt parancsolt. A fiú lihegve engedte le a kezeit. – Menjél zuhanyozni, Zsoltika! És holnap ugyanilyenkor várlak. El ne késs megint, mert szétrúgom a seggedet!

Szúnyog nézte, ahogy a fiú kimászik a ringből, és elindul az öltöző felé. Mosolygott, aztán visszafordult az edzője felé. A nagydarab, kopasz fickó fején csillogott a veríték, lihegve tekerte le a kezéről a pontütőt.

– Mi a helyzet, tatám? – kérdezte az edző, félredobva a kesztyűket.

– Semmi – mondta Szúnyog. – Csak úgy bejöttem.

– Jól tetted.

Szúnyog egy beszakadt bőrdarabot piszkált a körme oldalában. Az edző a nyakába rakott egy törölközőt.

– Nem engedik, hogy tovább bokszoljak – bukott ki Szúnyogból.

– Tudom, hallottam. Sajnálom, haver, de ez ellen nem lehet mit tenni. Ha így döntöttek, akkor ennyi – mondta a férfi, és letörölte homlokáról a verítéket.

Szúnyog összekulcsolta ujjait. A ringbe bámult.

– Volt még bennem – mondta kis hallgatás után. – Nem sok már, még vagy húsz-harminc meccs. Ilyen srácokkal tudtam volna még ütni párat. Nem komolyakat. Csak ilyen hat-nyolc meneteket.

– Száznégy meccsed volt. Mit akarsz még? Az rohadt sok. Nem csinálnak ennyit a profik. Örülj neki, hogy eddig bírtad. Itt a környéken mindenki tudni fogja, hogy kemény gyerek vagy – mondta az edző, és ő is a kötélre könyökölt. – Nézd – kezdte, s érezhetően hangnemet váltott, szelídebb lett –, minden nagyokos azt hiszi, hogy jobban tudja. Fáj belátni, de ez neked eddig ment.

– Most mit csináljak? – kérdezte Szúnyog.

– Nem tudom, pihenjél, nősülj meg, a franc se tudja – felelte az edző, visszaváltva a megszokott hangnemére.

– Ki akarna hozzám jönni? Ezzel a pofával?

– Hát, jó randa vagy, de van nő, akinek tetszik az ilyen leharcolt pofázmány.

Szúnyog mosolygott, és ellökte magát a kötéltől, majd kezet nyújtott az edzőnek.

– Kösz mindent!

– Nincs mit, tata.

Szúnyog elindult az ajtó felé.

– Majd azért nézz be néha, ne tűnj el nekem! – kiáltotta utána az edző.

Szúnyog megállt egy pillanatra az ajtó előtt, visszafordult, kivillantotta foghíjas mosolyát, intett az edzőnek, majd zsebre dugta a kezét, és kilépett az ajtón.

Másnap délelőtt nagyobb rönkszállítmány érkezett a telepre. A platón óriási fenyőtörzsek feküdtek. A markolók lerakodták őket az udvarra, aztán sorba állították, és az elsőt a futószalagra helyezték. A gépkezelő adott tíz perc szünetet mindenkinek, mielőtt belekezdtek volna a fűrészelésbe. A gépek leálltak, csend lett. Mindenki szétszéledt. Néhányan a dohányzóba mentek, páran beültek szendvicsezni az étkezőbe.

Szúnyog átvágott az udvaron, elsétált a telephely széléig, átugrott az öntözőcsatornán, és a kerítésnél megállt. A földek fölött délibáb remegett, és a hónapok óta tartó szárazság miatt minden kirepedezett, a cserepesre száradt vidéken csak a kórók lengedeztek a szélben.

Pár perc múlva megszólalt a jelzés. Menni kellett vissza.

A futószalag felé indult, és a hatalmas rakodókarom belekapaszkodott az első rönkbe, forgatta, odébb rakta, majd a fűrész pengéjéhez állította. Először a kérget hántották le róla, aztán addig forgatták, amíg hasáb alakúvá nem fűrészelték. Innen már viszonylag gyorsan ment minden. A futószalag egymás után köpködte ki a kétujjnyi vastag fenyődeszkákat. Az egyik végén az öreg munkás állt, a másikon Szúnyog. Amikor a deszka elérte a szalag végét, az automatikusan leállt, ők pedig leemelték a deszkát, és odébb vitték a rakáshoz. Az öreg megszemlélte, és egy ácsceruzával ráfirkantotta a megfelelő jelzést. Addig Szúnyog rózsaszín festékkel kente le a deszka két végét. Amikor ezzel végeztek, visszaálltak a futószalaghoz, és leemelték a következő deszkát.

Egymás után ledaráltak három rönköt, aztán a gépkezelő pihenőt hirdetett. A megjelölt deszkák embermagasságú rakásokban álltak az üzemben. Szúnyog végigment közöttük, és a nagy seprűvel kitolta a fűrészport.

Szünetben ő is vett magának a büfében egy szendvicset. Sajttal megszórt tetejű kifli volt, olcsó gépsonkával, reszelt sajttal, kaliforniai paprikával megtömve. Még egy szelet paradicsom is jutott a közepére. Mohón esett neki, aztán az első pár falat után elkezdett lassabban rágni. Nyelt, és magában gyorsan átszámolta. Legalább ötszáz kalória. A versenysúly megtartásához szükséges napi kalórialimit egynegyede. Egyetlen szendvics.

Szünet után a gép újabb rönköt forgatott be a fűrész elé. Ez volt a legnagyobb a szállítmányból. Úgy tippelte, hogy a törzse szélesebb, mint amilyen magas ő, és az oldalán úgy tekeregtek a kéreg mintázatai, mintha ráncok lennének. A rönk elindult a fűrészlap felé, és másodperceken belül ömleni kezdett oldalra a fehér, finom fűrészpor. Szinte ködbe borította a gyárbelsőt. A gigászi fadarab egyre kisebb lett. A futószalag is beindult, s a deszkák egymás után nyomultak előre. Egyenesen Szúnyog keze ügyébe.

CSABAI LÁSZLÓ

KILÁTÁSOK

– Borkum, sajnos, nincs – mondja kezét széttárva a dohánybolt elárusítónője –, majd biztatásképp hozzáteszi: – De tegnap még volt.
– Ennek igazán örülök – köszön el Fábián, és érzéssel becsukja az üzletajtót.

A március faggyal köszöntött be, a Ritz üvegablakai viszont most végre csillognak. Egy pincér székeket és asztalokat hord a szállodateraszra. Egy pincérnő ezeket törölgeti. „Optimisták". Fábián, noha Pesten laknak, Pestre szokta üdülni vinni Magdit. Egy előkelő szállodában kipróbálják az összes szolgáltatást. A svédasztalnál pedig órákig csemegéznek. Magdi ilyenkor gyermekké vedlik. A vendégek mosolyogva bámulják.

– Milyen nő a zsánered? – kérdezte Fábiántól Wolf Milán, amikor az a nyárligeti Kék Varjú söröző̈ben elpanaszolta neki, hogy már egy éve nincs állandó kapcsolata.
– Az olyan szuperintelligens, érzékeny fajta. Aki mégis kedves és jókedvű.
– És külsőleg?
– Karcsú. De azért szép kerek.
– Szóval ez így mind egyszerre.
– Igen. Ilyen nő talán nem is létezik.
– Sok ilyen nő létezik. Például az unokahúgom, Magdi. Összeismertetlek vele.

A délutáni nap mellett még a fánkárus standja is meleget áraszt: a Deák tér flaszterének méretes tócsáján megpattan a jég. Fábián szeretne hozzájárulni a jókedv emelkedéséhez, ezért egy kétszázast tesz le az egyik padra. Figyeli, ki találja meg. Nem közelít senki a lócához. Pedig máskor hamar gazdája lesz a pénznek. „Mikor jön már Magdi!"

Magdi rögtön megtetszett neki. Olyan volt, amilyent kért Milántól. Érezte, a nő a nagy lehetőség. De átélt jó pár csalódást, ezért a fékező üzemmódba kapcsolt szívét győzködte is: „Szeretem Magdit! Szeretem Magdit!" És tényleg beleszeretett.
Főleg a harmadik randi után, amikor megvallotta a nőnek:
– Nagyon vágyom valamire. Folyton ez jár a fejemben… Elképzelem, hogy…
– Mondjad már, mi az!
– Szeretném, ha felülnél meztelenül a konyhaasztalra. És úgy… Ott széttárnád a lábad, én pedig beléd hatolnék.
– Semmi akadálya! – mondta Magdi gondolkodás nélkül
– Tényleg megtennéd?
– Neked nagyon szívesen!

Fábián hozzánőtt Magdihoz, nem tud elaludni, ha nem érzi az ágyban maga mellett a nő testét. S reggelente megborzong. „Furcsa dolog a saját feleséggel folytatott szexuális viszony! Van benne valami emelkedetten perverz. Mintha az ember egyszerre feküdne le az anyjával, az emberiség ősanyjával, az összes korábbi kapcsolatával és persze az aktuális házastársával."

Magdi végre megérkezik a Deák téri metrómegállóhoz.

Fábián szokás szerint megcsókolja a homlokát, beletúr a hajába, kedvességeket suttog neki, amit nem ért a nő, mivel már nagy a forgalom. Fenn éppúgy, mint a föld alatt.

– A Nyugatitól futnunk kell, ha nem akarunk lemaradni a filmről – mondja a férfi, már hangosan, hogy a nő az érkező szerelvény dübörgésében is hallja. Magdi bólint. Válaszolni viszont már csak akkor válaszol, mikor bezárultak az ajtók.

– Én nem fogok futni.

– Hogyhogy? Nem érdekel a film eleje?

– Az egész film nem érdekel.

– Miért nem mondtad korábban? Akkor más programot csináltam volna.

– Nem érdekel a film. És te sem érdekelsz.

– Micsoda?

– Elhagylak.

– A hülyékkel szoktak hülye dolgok történni! – vágta egyszer Magdi Fábiánhoz, amikor az elmesélte neki, hogyan hajtott bele egy rendőrautóba. Fábián ekkor már figyelmeztetgette magát: „nem szül jó vért a teljes őszinteség!", de korábban meg annyira jó volt, ha Magdi együttérzett vele, és vigasztalta. Hogy szövetség van köztük, nem harc.

– Elhagysz? Ez valami vicc? – kérdezi Fábián, és hangjába belesikolt egy síneket koptató metrókerék.

– Nem vicc. Ma nem voltam dolgozni, hogy elvihessem az albérletből a cuccaimat.

– De… Istenem… Mi történt veled?

– Megjött az eszem. Az történt. És már ezerszer elmondtam mindent. Furcsa, hogy csodálkozol.

– Persze hogy csodálkozom. Egy kapcsolatban…

– …vannak hullámvölgyek. Ezerszer hallottam.

– Egy évig tervezgettük, hogy otthagyjuk Nyárligetet, és feljövünk Pestre.

– Mit számít ez?

– Hová… Kihez költözöl? – kérdi a férfi, a nő pedig megrázza a fejét, ami egyszerre jelzi, hogy nem érti, és hogy érti, de a másiknak semmi köze hozzá.

– És miért itt… Ezen a kurva metrón jelentetted ezt be? – kérdezi már hangosan Fábián.

– Hogy ne tudj balhézni, ordibálni – s ezek a nő utolsó szavai. Még éppen ki tud ugrani a szerelvényből. Az ajtók összezáródnak mögötte. Fut, bár a férfi úgysem tudná elkapni. Csak a szemével követi. A nő nem fordul vissza.

Fábián körbenéz. Szánakozó tekinteteket lát. Még inkább kétségbeesik. Kezét az arcához emeli. Kezét, melyben még érzi a nő hajának puhaságát.

Anyjának nem tetszett az ötlet, hogy Magdit feleségül akarja venni. A leendő ara idősebb a fiánál, s túlságosan, a hihetőség határain túl simulékony, és többet keres. Ezeket nem nevezhette meg fenntartásai okának, ezért a Magdi származását hozta fel:

– A beregi emberek, a nők is, olyanok, hogy élnek, élnek, aztán egyszer csak megbolondulnak. Megölik magukat. Vagy a házastársukat. Vagy a kutyát. Vagy legalábbis elkezdenek ilyenekről fantáziálni.

A metró nem vesz tudomást Fábián kínjáról. Végzi szokásos útját: Nyugati pályaudvar, Lehel tér, Dózsa György út… Szerelvény megáll, ajtók ki, utasok le, utasok fel, ajtók be, szerelvény indul. Megáll, ajtók ki, utasok le, utasok fel… Fábián olyan kimerült, hogy nem tud felállni az ülésről.

Fábián gyermekkorában a naményi Szamosra járt horgászni. Egyszer bevetette volna a horgot, de az beleakadt a könyökébe. Olyan fájdalmat érzett, hogy nem kapott levegőt. Összegörnyedve könnyezett. Az orvos szedte ki bőréből a hegyes eszközt, a fiú pedig sajnálni kezdte a halakat, akiknek fájdalmat okozott. Álmában beszélgetett velük, és ahogy anyjától látta, jóddal ecsetelte vérző szájukat. Most egy elegáns, halszálkás öltönyben érkező, magas keszeg ül le elé. Mutatja, hogy hiába gyógyult be a sebe, a szája még mindig ferdén áll, nem tudja rendesen használni.

Erre a képre tér magához Fábián.

Már egyetlen útitársa sincs. A metrószerelvény rohan, az alagút fala szürke massza. Csak néha lassít annyira, hogy el lehet olvasni a Cegléd, Szolnok, Debrecen feliratot.

Aztán mégis megáll a jármű, az ajtók kitárulnak, de nem lép be senki a kocsiba.

A hangosbemondó pedig, mintha direkt Fábiánnak címezné, megszólal:

– Nyárliget, végállomás. Tessék kiszállni!

CSÁNYI ISTVÁN

AZ A MEGVETŐ PILLANTÁS

Zoltán egyedül élt. Reggelente munkába ment, négy után boltok, posta, s mielőtt hazaindult volna, néhány kocsmát is útba ejtett. Napszemüvegét hol a fején, hol a kezében tartotta, mert nem tudta eldönteni, hogyan előnyösebb. Pedig már egy ideje nem érdekelték a nők. Valójában semmi nem érdekelte. Csak emlékezett. Ült kedvenc asztalánál, mint aki vár valakire. Sört rendelt. A pincérek ismerték, mosolyogtak rá, tettetett kíváncsisággal érdeklődtek, s néhány udvarias szót is dobtak felé, mikor olyan kedvük volt.

Fiatalkori önmagát kereste, pedig az sem volt olyan, akire most büszkén gondolhatna. Csak a fellépése. Mindig az első pillanatok, a szigorúan villanó kékeszöld szempár, majd később a tekintélyt kölcsönző doktori titulus.

A vendégek jöttek-mentek körülötte, néha rábámultak, s ő úgy érezte, kinézik, mert egyedül van. Mintha szigeten ülne, s mindenki más a parton. Figyelte a partlakókat. Összehajolnak, nevetgélnek.

Beátára gondolt, és Annára; a kisvárosra. Hogy mennyire elvágyódott onnan! Keresett valamit, ami ő, vagy ő lehetne. Mélyen magában megvetette dr. Császár Zoltánt. Szabad akart lenni, de nem tudta, hogyan kell.

A kocsmák után hazament, zenét kapcsolt, mérsékelten kényelmes karosszékében olvasott, majd lefeküdt.

Nemrég költözött a nagyvárosba. Azt gondolta, itt megbecsülést szerezhet. És aki megbecsült ember, arról sugárzik a tekintély. Arra figyelnek.

Minden hétvégén fürdőbe ment. Nem keresett sokat, de erre nem sajnálta a pénzt. Úgy akart élni, mint egy igazi polgár. A hideg uszodavíz után gőzfürdő, szauna következett. A billenős nyugágyon telefonját nyomkodta, ám üzenetet ritkán kapott.

Elhanyagolta régi barátait. Nem keresett senkit, s egy ideje már őt sem keresték. Azzal vigasztalódott, hogy akik igazán fontosak, megmaradnak. De tudta, ez is önámítás.

Mindig a köznek dolgozott, mert soha nem bízott magában annyira, hogy bele merjen vágni valamibe. Folyton mást csinált, mint amit szeretett volna, bár azt sem tudta, mit szeretne. Szabadságra is csak ritkán ment, mert félt, hogy lemarad a munkájában.

Otthon még várta a nyarat. Most már úgy érezte, a vége miatt az eleje sem éri meg. A két hét utolsó napjaiban már a rá váró első szürke munkanaptól szorongott. A szolgálatból csak a hétvégék szabadították ki. Azokról nem ő döntött, azok csak úgy jöttek, és kész. Azt az állam biztosította, legális, tehát lelkifurdalástól és bűntudattól mentes idő, igazolható semmittevés. Két nap forma és tartalom nélkül. Üres létezés térben és időben. Valójában ezt imádta. Bármennyit gondolkodott, bárhogy kutatta, miért érdemes felkelni reggelente, nem tudta magát meggyőzni arról, hogy vannak álmai, s irtózott a gondolattól, hogy egyszerűen csak rest mindenre. Mindenre, ami nagyszerű.

Mikor gyerek volt, a felnőttek arról beszéltek, ha szorgalmas és kitartó lesz, bármit elérhet. Biztosan sikerülni fog, fiam, hiszen tehetséges vagy. Egy ideig el is hitte ezt, és úgy élt. De ha őszinte akar lenni magához, sosem bízott abban, hogy tehetséges, és nem tudta, mit kellene tennie azért, hogy valóban az legyen.

Az albérlet csendes volt. Folyóparti. Körülötte az összes lakásban öregek. Az út ugyan forgalmas, de azon túl fülledt, mámoros kertváros. Fák, madarak.

Zoltán tudta, saját idejéhez saját teret kapott. Eljött, s most végre minden nélküle történik abban az isten háta mögötti kisvárosban. Minden. Itt maga lehet, pontosan úgy, ahogy akarta. Vagy legalábbis úgy, ahogyan gondolta, hogy akarja. Az egyedüllétet lehetőségként fogta fel. Gyakran nyúlt a pohár után.

Munkája végeztével nap mint nap a könyveket búj ta. Regényeket. Elsősorban a kortárs szépirodalmat. Volt, amit egyáltalán nem értett, mégis kínozta magát, nyálazta az oldalakat, s makacsul kereste a világosságot, mely által több lehet. Mert valamit biztosan elrontott egykor. Valaminek történnie kellett egy rég elfeledett időpillanatban, amikor egyszerűen máshogy döntött. Rosszul.

Naplót írt. Olykor napok, hetek kihagyásával. Olyasmiket jegyzett le, amiket lényegesnek gondolt jellembeli, szellemi alakulása szempontjából, s amikről hónapok múltán rendre kiderült, hogy jelentéktelen apróságok. Írni kell, mondta másoknak, írni. Legalább naplót. Ilyenkor furcsán néztek rá, s általában nem várták meg, amíg befejezi. Másról kezdtek beszélni, rendszerint olyasmiről, ami nem érdekelte vagy amihez egyáltalán nem értett. Ő udvariasan figyelt, bár néha komoly erőfeszítésébe került, hogy a torka mélyére szorítson egy-egy leleplező ásítást. Nem igazán érdekelték mások gondolatai.

Néhány év után hazavágyott. Időben és térben. Gyakran kapta magát azon, hogy saját időutazásának szürreális lehetőségét fontolgatja halálos komolysággal. Elképzelte, hogyan térne vissza, s mikor. Egészen a kisgyermekkorába, vagy inkább a húszas éveibe? De mit tenne, ha ott

és akkor emlékezne a jövőjére? Képes lenne máshogyan dönteni bármikor is? Nem tudott mit kezdeni a gondolataival, ide-oda csapódott közöttük. Ezek vonták el figyelmét munka közben, ilyesmikről írt naplójában sokszor oldalakon keresztül. Különös becsvágy hajtotta, mert félt az öregedéstől. Nem tudta, mi történik, ha most sem sikerül. Nem tudta, hogy a hosszú, visszhangtalan évtizedek után megérkezhet-e még valahová. Tette a dolgát, mert a dolgok természete, hogy rendezni kell őket, de azt érezte, bárhogyan is igyekszik, másra nem marad erő, lendület. Pedig akart és hitt. Legalább egy ideig. De mi történik velünk, ha már nem hiszünk?

Beáta, Anna és a többiek, mindenki, aki előttük volt, és aki utánuk, beleveszett a múlt homályába. Csak ő maradt. Nem számított más, a családja sem, csak azok, akik elhagyták. Azok, akik szerették, és valamiért mégis odébbálltak, elléptek mellőle.

Kitalált történetek hősei vigasztalták. Néha Raszkolnyikovra gondolt, a regénybéli diákra, aki gyilkolt, s arra, hogy ő azt nem merné soha. Baltával, késsel, esetleg puszta kézzel? Nem, utóbbi módon biztosan nem. Talán lesből, váratlanul. Úgy sikerülhetne.

Két év után összejött valakivel. Nem értette, mit akar tőle. Nem értette, miért nem látja benne Beátát és Annát. Mindent megtett már kapcsolatuk első napjaiban, hogy gyengeségeit, hosszú távon kibírhatatlan butaságait nyilvánvalóvá tegye. Beszélt róluk, de a nő nem hitt neki. Azt mondta, én tudom, hogy ki vagy. Menjünk innen, és minden más lesz! Hidd el! Te egészen különleges vagy. Az intellektusod. Menjünk Pestre, aztán külföldre! Mondjuk Skóciába. Képzeld, kicsim! Azok a kastélyok, az a hangulat. Ott az lehetsz, aki lenni akarsz. Jó az angolod is.

Zoltán szeretett volna hinni a nőnek, de nem tudott. Néhány éve egy osztálytalálkozón arról beszélt besörözve, hogy ha újra elkezd gyakorolni, és zenekar és koncertek, úgy, mint régen, vagy inkább jobban, akkor talán még befuthat. Mondta volna még tovább, de egy pufók osztálytárs közbevágott. Befutni, ember? Gondolkodj már! Negyvenöt vagy.

Zoltán soha nem gondolt a korára. Sokáig úgy érezte, még előtte minden. Hogy is mondta Stendhal? A gyermekkor ott ér véget, amikor rájössz, nincsenek felnőttek. Zoltán negyvenöt után jött rá. És nemhogy felnőttek nincsenek, ő maga sem vált azzá. Egy gyerek úgy képzeli, létezik valamiféle határ, amit ha elhagyunk, tudni fogjuk, hogy felnőttünk, s többé nem történik meg velünk az, ami egy gyermekkel megtörténhet. Egyébként Stendhalt unta, nem is tudta végigolvasni a *Vörös és feketé*t, *A pármai kolostor*ba pedig bele sem kezdett. Felnőttként nem érdekelték a romantikusok. Talán csak a zene volt kivétel, Wagner, *A Nibelung gyűrűje*.

Voltak napok, amikor azt érezte, végre talpra áll. Örült olyankor, s elhitte, hogy idővel innen is továbbköltözik. A nő erősítette ebben. Majd ott, mondta, ott a fővárosban, majd akkor, szívem… És értsd meg végre, minden napnak van reggele és estéje, és az akadályok azáltal nőnek hatalmasra, hogy túl sokat gondolunk rájuk, miközben semmit nem tehetünk a lebontásuk érdekében!

Szerette hallgatni a nőt. És igen, azok a bizonyos naponta újra és újra felépülő akadályok, a keserves reggelek és a munka, amit szívből gyűlölt, és amelyet mégsem hagy ott. Nem bízott benne, hogy másik állást talál, s milyen kínos lenne, ha mint munkanélküli jogászdoktor hirtelen aprópénzért kuncsorogna, ráadásul otthon, abban a túlságosan is vidéki kisvárosban, minden nyomorúsága színhelyén. Mert akkor muszáj lenne hazaköltöznie, hiszen albérletről fizetés nélkül szó sem lehetne. A régi szobájára gondolt, ahol annak idején olyan jól érezte magát, s ahová most mégis annyira rosszulesne visszamennie.

Azután újabb reggelek és esték, délutánok, üres, céltalan munkanapok, rövid hétvégi délelőttök következtek, mikor egy nap, éppen aznap, amikor az irodaházban végképp feladott

minden illúziót, a nő is elhagyta. Az összes villanyt lekapcsolta, csak egy vastag gyertyát gyújtott akkor éjjel.

Részeg volt már, mire elnyomta az álom. Őt látta a mély bódulat ólmos, öntudatlan óráiban. Még vele volt, még beszélt hozzá, és a nő biztatta, ahogy régen, de bárhogy akarta, már nem tudta megérinteni, nem érezte az illatát. Szörnyű reggelre ébredt. A következő napok, hetek elviselhetetlenek voltak. Kimerülten járt dolgozni. Magánya olyan nyomasztóvá nőtt, mint azok a kopott tűzfalak, melyeknek tövében naponta elbaktatott. Visszafelé nem akart nézni, előre pedig nem látott.

Zoltán különös álomból riadt egy novemberi éjszakán. Valami régi, fehér buszról szállt le egy idegen város hajnali derengésében. A buszon rajta kívül senki sem utazott. A környezet kisvárosias volt, az utcák, amikre a megállóból rálátott, gyéren megvilágítva, sehol egy teremtett lélek, csak köd, homályos kékség, búgó utcai lámpák. Nem tudta, mit keres ott. Zsebeit tapogatta, de nem találta a telefonját. A hátizsákját is végigkutatta, de ott sem lelte. Biztosan elhagyta, viszont nem emlékezett rá, mikor. Tulajdonképpen semmi nem volt nála. Nem vitt magával meleg ruhát, vizet, ételt, nem volt meg a pénztárcája, tehát egyetlen fillér nélkül állt ott átfázva a hűvös, sötét utcasarkon, abban az elhagyott buszmegállóban. Találomra indult el az egyik irányban. Egy térre érkezett. Hirtelen nagy épület magasodott előtte. Nyugalom szállta meg. Valahonnan ismerte a helyet, de hogy honnan, nem tudta. Mintha valami templomféle lenne, ódon, kistéglás falai monumentális masszivitást sugároztak, a többemeletnyi magasságban lévő üveg tetőszerkezeten pedig átszűrődött a hajnal párás sötétkékje. Az épületet gazdag, bokros kert vette körül fekete törzsű faóriásokkal. Fázott, fogai vacogtak. Érezte, hogy valami történni fog. Sehogyan sem akart világosodni. A hajnal elkezdődött, de mintha megállt volna. Váratlanul fekete füst gomolygott a fák ágai közül, s lassan ráborult mindenre. Néhány percbe telt, mire észrevette, hogy a magasabban lévő ágak nem engedik át maguk között a sötét ködöt, pedig arrafelé már világosabb lenne az ég. Különös öröm fogta el. Ekkor újra hallani vélte az iménti busz hangját. Sarkon fordult, és rohanni kezdett a zaj irányába. El kell érjem, tovább kell mennem vele! Nem akarok itt maradni! Nem tudom, hol vagyok! Hogy jutok haza? Úristen, mindjárt elindul, lekésem! Lekésem!

Szaladt lélekszakadva. Érezte az aszfalt harmattól fölázott, keserű szagát. Puffadt döglött béka került a lába alá, futtában is megborzongott. A fekete füst már előtte gomolygott, mikor alakok körvonalát látta kibontakozni, ahogy túloldalt vele rohannak hosszú gólyalábakon. Nem nézett rájuk, futott tovább. Tekintetével a buszmegállót kereste. Csak saját zihálását hallotta. Ekkor a szűrt derengésből emberek bukkantak ki, akik a sarkon várták a buszt. Magas, vékony alakra figyelt fel, aki egy villanyoszlop takarásában, neki oldalt állt. Őt nézte, mert valamiért tudta, hogy pillanatokon belül ő is észreveszi majd. Csúcsos, barna kalapban várta az idegen. Zoltán fulladni kezdett. A férfi kilépett az olajos, fekete villanykaró mögül. Farkas György vagyok. Felismer?

Igézve nézte az idegent, mondani akart valamit, de az nem várta meg a választ. Megvető pillantással hátat fordított neki, és eltűnt a ködben. Zoltán rohanni kezdett visszafelé, a templomszerű épület irányába, de belefutott a világosba, és akkor felébredt.

Nem tudta, ki az a Farkas György, s hogy miért jelent meg az álmában, de tulajdonképpen mindegy is, ha értené, az sem változtatna semmin. Időpocsékolás ilyen dolgokon rágódni. Isten sincs, akkor mitől lenne jelentése egy nyavalyás álomnak. De most már nem telt el úgy nap, hogy ne jutott volna eszébe Farkas György, és az a megvető pillantás.

Már nemcsak dr. Császár Zoltánt gyűlölte, de azt az embert is, aki azelőtt volt.

FENYVESI OTTÓ

NYOLC ÉV MOSOLY ÉS ARANYMETSZÉS

1.
Mossunk fogat minden este!
Aranymetszésben vagyunk:
Veszprém, Balaton. Farsang.
Boldog család, Boldog Gizella.
Micsoda szerelem?!
Aranymetszésben vagyunk.
A többes számot is magunkba fogadjuk.
Télűző katyusák. Jégtörő Matyika.
Eldobom az agyamat!
A forradalom helyett maradt az irónia.
A hátunk mögött hetven év katarzisa.
Negyven év osztályharc.
Aranyat metszek. Fáj a fejem.
Ugrok harmincat vissza.
Nem tudjuk elengedni a múltakat.
Roppantsd szét, vár a végtelen.

2.
Ma reggel írtam egy verset.
Mondjál még valamit.
Nem akarom elkapkodni.
Zsír! Pfúj, nagyon állat!
Megvárom, míg befejezed.
Érted? Nem-e?
Miért kérdezel ilyeneket?
Hát akkor mondd el te!
Csak ne legyen semmi gebasz.
Az ablakon éppen besüt a nap.

3.
A gyerekkor egy nagy sötét bánya,
nem lehet a végére járni.
Mintha örökké tartana.
Fürkésszük édesanyánk szavait,
a mellé- és alárendeléseket.
Köszörüljük a torkunkat.
Ötvözzük a múltat a jelennel.
Bablevest eszünk, mint régen, de jó sokat.
Nekem a kedvencem a krumplileves
és mákos tészta volt.
Amikor pedig ebihalak voltunk,
algát ettünk és kishalat.

4.
Rozika volt a tiszta forrás, a jóság.
A csermely partjáról csőrében
vizet hozott, bugyogó hallgatást.
A madarak torkából lángoló napsugarat.
A baromfiudvar reggeli neszeit,
a mezőn púposodó szénakazlak illatát.
Az istálló bűzlő trágyaszagát.
A Tisza partjáról sárga földdarabokat.
Nagyapa kezéből a begyűjtött termést,
hozta a letüdőzött, régi nyarak emlékét.
Hogyan lehetne feledni
Rozika szoknyájának illatát?

5.
Mindig tanulunk valamit,
az alkony pírjában tántorgó szavak sorrendjét,
a napszállta előtti félhomályban
még egyszer feljegyzem magamnak
(talán neked is fontos lehet majd):
ide egy páros rím jönne,
de nem illeszkedik sehogy se.
Kölcsönveszem tőled a hangod,
a mondatok ritmusát, az oktávot,
a szíved billentyűjét, a verseket,
amiket megúsztunk élve.
A beszédhelyzettől függő, változó,
asszociatív többletjelentéseket.

6.
Vannak dolgok, amik miatt
nem szeretem Tom Waitset:
már ötven éve hiteget,
nem szeretne kinőni a gyerekkorból,
soha nem volt az osztálytársam,
nem járt felettem az iskolába,
nem szereti a véres vesepecsenyét.
Soha nem fog Magyarországon turnézni,
nem válaszol a hívásaimra,
nem vállal szülinapi bulikat,
ezért errefelé egyetlen rádió
se játssza a dalait.

7.
Amik kimaradtak:
A bástya vezéroldalon sáncolja a királyt.
Huszár üti parasztot, g4.
A kertet szél fosztogatja,
konceptuális balett, verinájsz.
Nyolc év mosoly és aranymetszés:
összeszedtem egy kis himlőt! Juppiii!!!
Ők egészen máshogy értik
a művészet esztétikai funkcióját.
A valóság hosszú távon
mindig erősebb a propagandánál!

KOPRIVA NIKOLETT

MÉG MINDIG SÖTÉT

I.
szól a légvédelmi sziréna –
már senki nem rohan a pincébe.
a vénasszony szőnyeget porol,
beleizzad az ütésekbe.
valaki levest főz üstben,
imádkozik a pattogó tűz előtt.
valaki ablakpárkányon ül,
nézi a felhők arcát.
a cigányok eldöcögnek szekerükkel
a macskaköves úton. halott katonák
otthonait keresik, hogy elvigyék
a felesleges holmit.
a szobrász megnyírja fáit a kertben.
órákon keresztül igazítja őket,
míg kopasz gyermekké változnak,
s kacagásuk kiszüremlik
a törzsekből. azt mondják,
az árvák is elmentek
az utolsó vonattal.
hosszan hallgatjuk
a kertet.

II.
a boltokban elfogyott
a gyertya. bizonytalan, mikor érkezik
a következő szállítmány.
tapogatózunk a hideg, sötét házban.
leverjük a tárgyakat a polcról,
megbotlunk a küszöbben,
nekimegyünk az ajtófélfának.
végül befekszünk a dunyha alá.
valaki forgolódik,
valaki megszólal álmában.
valaki dagadó felhőkbe kapaszkodva
lebeg az ország fölött.
idegen az égi terekben,
madarak ütköznek belé.
reggel egész testét
tollak borítják.

III.
nem tudjuk, melyik napszakban,
de egyszer fény gyúl.
a vénasszony meleg vizet enged
a fürdőkádba, elalszik benne.
a szobrász takarítani kezdi az
elszürkült házat.
valaki rádiót kapcsol,
valaki megvakul, megbotlik
a küszöbben, nekimegy
az ajtófélfának.
elhallgat a kert.
az utcán bolyongó angyalt
senki sem veszi észre.

IV.
mindenki erről beszél.
hogy hogyan jutnak el
zseblámpával a város egyik végéből
a másikba. a betegségről, amelyből
hetek óta nem tudnak kigyógyulni.
a magatehetetlen öregekről.
az elköltözött fiatalokról.
régi és új katonatemetésekről.
a légiriadóról.
azokról, akiknek lerombolták
a házát, de visszamentek
betakarítani a krumplit.
azokról, akiket otthagytak a pincében.
azokról, akik ott maradtak a pincében.
tömegsírokról.
az álmokról.
a madarakról.
hogy nem lehet gyertyát kapni.
hogy nem lehet alkoholt kapni.
hogy hónapok óta először
valaki látott egy gyermeket,
egyedül járja a várost,
valamit kereshet.
senki sem tudja, kié.

FECSKE CSABA

ŐSZI LÉGY

Miskolcra tegnap beszökött az ősz,
a Déryné utcán szembejött velem,
mintha súgott volna valamit, de nem
állt meg, úgy tűnt, az útja sietős.
Fiatalok ültek a teraszokon,
tiszta szemük, mint vadvíz, csillogott,
jókedvüket én nem vettem zokon,
mint bágyadt őszi légy, ődöngtem ott.
A lemenő napban lángra gyúlt a hegy,
pernyeként libbentek a madarak,
sírtak a megpörkölődött levelek,
nesztelenül tört rám az alkonyat.
Vénasszonyok nyara ez, sovány öröm.
Mi fájóbb, ami elmegy, vagy ami jön?
A kis utcát mohón falják lépteim,
lapockává korcsosult már a szárnyam,
mi enyém volt, rég összetörve látom
lányszemek csillogó kirakatában.

SODOR AZ ÁR

Félreéltem az életem,
minden csak megtörtént velem,
mint a vízbe esett faágat
az ár, sodort magával
az élet, ez a parttalan,
mindent elnyelő vak folyam,
fuldokolva hánykolódtam
hullámain két part között,
amerre néztem, sűrű köd
függönyözte tekintetem.
Ami volt, minden olyan rég,
korrupt tanú csak az emlék.
Testem már nem az otthonom,
ki lakik benne, nem tudom,
keserű nyál gyűlik számban,
hiába is próbálgatom,
lapockám van csak, nem szárnyam,
lent maradok hát a sárban.

MAZULA-MONOKI ZSUZSANNA

BEAVATÁS

a vérnek való tálat nekem kellett tartani;
a lányok közül én voltam a legidősebb.
erősen szorítottam az edény fülét,
s néztem nagyapa csonka hüvelykujját
miközben kihúzta a kést a nyakból.
egy kevés vér a tál mellé folyt.
azt figyeltem, merre talál utat a töredezett betonon.
a férfiak koccintottak, s elkezdték feldolgozni a húst.
a tál peremétől elvált a vér,
és kivilágosodott, mire megsült belőle a reggeli.
evés közben nagyapa bókolni kezdett nagyanyának.
közben a betonra hulltak szájából
a falatok.

KÖLTÖZÉS

Elköltöztem.
Előtte belső szemhéjamra
festettem a szobámat,
a házat a kerttel, a szüleim arcát,
a kutyát, ahogy szalad,
a testvéreket nevetve,
a hegyeket, a fákat, a fényeket,
az árnyat.
Azt, aki otthon voltam.

JÁTÉK

Az ágyon feküdtem.
A csípőmre terítettél egy fehér lepedőt.
Elbújtál alá, s arra kértél, játsszuk el a születésed.
Alig kaptál levegőt a lepedő alatt,
rugdostál,
jajgatást imitáltam.
Azt mondtad, ne játsszam túl.
Szerettem volna tökéletesen csinálni,
feszült lettem.
Szerencsére felsírtál,
a lepedő alól előbukkant arcod, mosolyod.
Cinkosan összenevettünk.
Megöleltelek volna, de már ott sem voltál.
Egy ideig még elgyengülve feküdtem az ágyon,
görcsölt a méhem.

PORMACSKÁK

Az ágyam alatt pormacskák gyűlnek,
szürke kis gombolyagok,
egymásba kapaszkodnak a levegőtlen,
fénytelen sarkokban.
Elhullott hajszálaim keverednek
levetett bőrdarabjaimmal.
Nevet adtam nekik.
Azóta nem bírok szellőztetni,
és nem mozdulok ki.
Éjszakánként hallom, ahogy dorombolnak.
Egymáshoz dörgölőznek.
Előbújnak, követelőznek.
Minden nap kapnak belőlem egy kicsit.
Ki tudja, talán én is pormacska vagyok
valaki ágya alatt.

ISMERŐS JELKÉPEK XI.

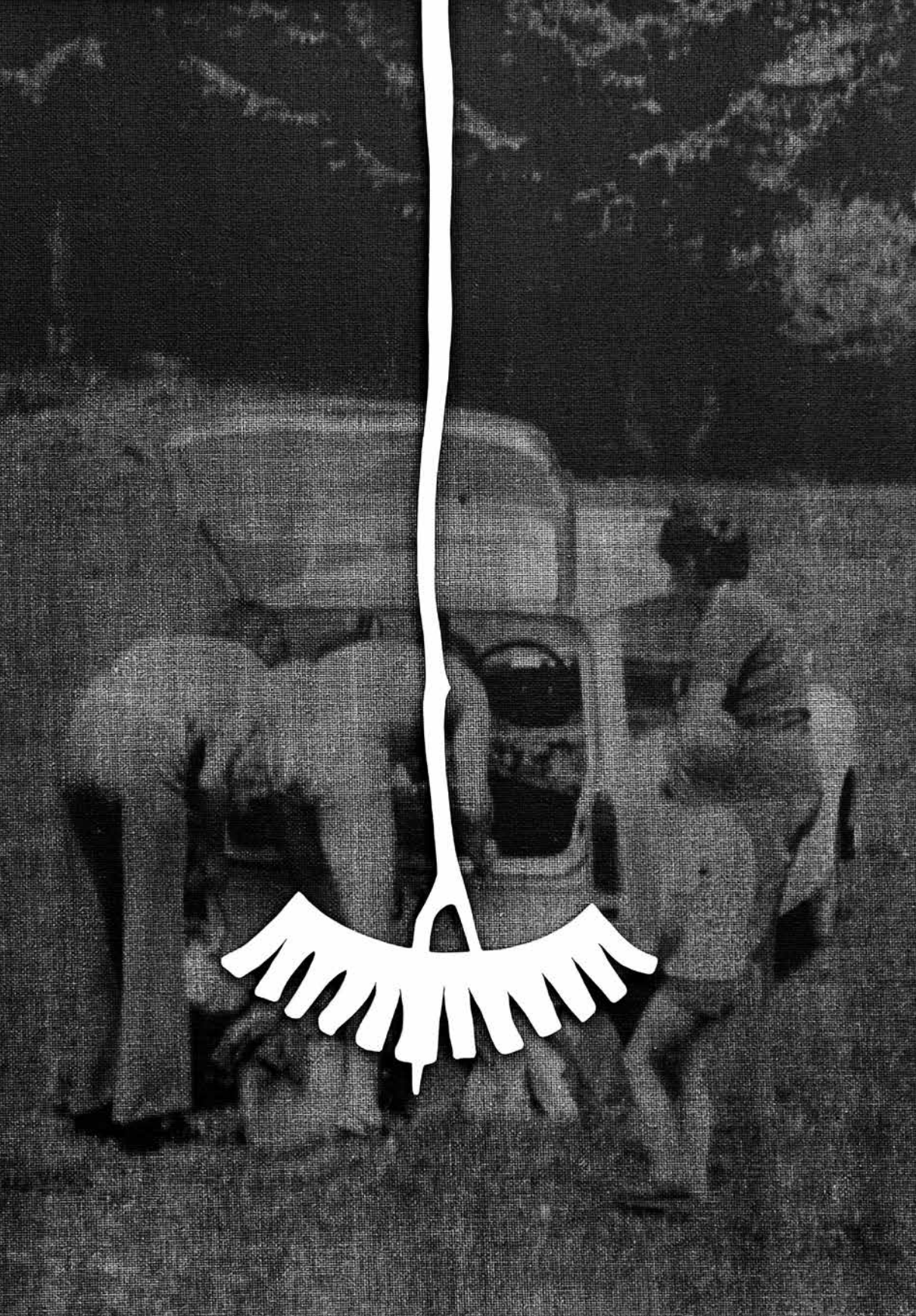

SZÁRAZ
MIKLÓS GYÖRGY

| kisregény |

TIBETI SZÉL

Tizenhét

Az álom úgy söpörte ki a valóság kicsinyes részleteit a fejéből, ahogy szélvihar takarítja ki a szemetes udvart. Nem hagyott maga után semmit, csak a tiszta, kék eget. Dzsampal Gyaco magától ébredt, felült az ágyán, és egyetlen mozdulattal visszaparancsolta a surranó szolgákat. Korán volt még, a Hajnalcsillag biztatóan ragyogott, amikor a nyolcadik dalai láma kilépett a Potala tetőteraszára. Nem meditált, a mellvédhez sétált, és a reszketeg, sárga derengésben elbámult a széles völgy fölött. Csönd volt, áttetsző és engedékeny csönd. Egy sas árnyéka suhant át a meszelt falon. Messze túl a folyón, marék sörét a sztyeppe aranyán, vadszamárcsapat legelt. Szabad szemmel mozdulatlannak látszott a dűnéi és zátonyai közt tekergő víz is, zöld üvegként tündökölt a sárga és rőt homokon. Dzsampal Gyaco az idegen férfira gondolt, aki valahol ott alszik lent a Söl zegzugos utcáinak valamelyik házában. Ahogy tekintete végigfutott a lapos háztetőkön és az udvarokon, mintha moccant volna valami. A távcsőért nyúlt, és amikor megtalálta, amit keresett, elámult. Először azt hitte, kutyát lát, aztán rájött, hogy a fehér bundájú állat egy farkas.

– Mit akarsz? Miért jöttél? Miért vagy itt? – suttogta a láma, és amikor eszébe jutott, hogy ugyanezt a három kurta kérdést szándékozik feltenni az idegennek is, elmosolyodott. Segítő démon lehet, gondolta, vagy küldött. Nem acsarognak rá a kutyák.

Az állat a folyó felé tartott, és Dzsampal Gyaco követte a tekintetével, míg el nem tűnt a szeme elől. Akkor letette a messzelátót, úgy helyezkedett el a teraszon, hogy a kelő nap a háta mögött legyen, és elmerült abban a belső birodalomban, amiben semminek nincs alakja, nincsenek színek, szagok és ízek, nincs nappal és éjjel.

Tizennyolc

Amikor visszatér az anyagtalan belső világból, ami mégis magában foglalja az ezerszer ezerszer ezer mindenséget, ahogy tudata visszaszivárog a testébe, és kitölti, mint víz a korsót, amikor ismét önmagára ismer, érzi tarkóján a nap erejét, hallja az áldozati étkeket fosztogató egerek surranó neszezését, akkor kinyitja a szemét, és már tudja, hogy mit kell tennie. Intésére bársonyléptű szolgák suhannak, szerény reggelijét, a mézzel és szárított sárgabarackkal ízesített campát nem az évszázadok porától és az égő kanócok kormától bűzös leheletű, hűvös szobában, hanem a teraszon tálalják. Rövid imát mormol, eszik. Ahogy végez, elhessenti a buzgó ruhatárnokot, a fontoskodó szertartásmestert. Olyan eltökélt, hogy a méltóságok hajlongva, hátrálva, zokszó nélkül visszavonulnak. A mellvédhez lép, a távcsőért nyúl, és amikor a lopakodók és fürkészők legfőbb főnökét kéreti, láthatatlan szolgák sietnek hatfelé.

Annyi idő telik el, míg kétszer felforr az edényben a víz, míg a fekete bagoly lenyel egy vándorpatkányt, míg az alkalmat leső démon ötszázat pislant.

– Hívattál, Kundun.

Dzsampal Gyaco leereszti a távcsövet, de nem fordul embere felé, szabad szemmel is a Söl lassan megelevenedő utcáit vizslatja.

– Este elmegyünk hozzá – mondja. – Meg tudod szervezni?

Lobsang Kunga nem mutat meglepetést.

– Ahogy kívánod, bölcsesség óceánja.

– Sötétedés után. Kettesben. Csak te meg én.

A titkosszolga elgondolkodik, aztán meghajol.

– Oroszlántrónus ura, én majdnem mindent meg tudok szervezni. Ha úgy kívánod, feltárom neked a tanácsnokaid és minisztereid olyan rejtett vágyait, amiről ők maguknak sejtelmük sincs. De megszabadítani tőlük csak egy módon tudnálak.

Dzsampal Gyaco elmosolyodik, a főnyomozója felé fordul. Bízik az emberében, ő még gyerek volt, amikor először találkoztak, Lobsang Kunga talán harminc. Mulattatja a kifejezés.

– Azt az egyetlen módot, Lobsang, sohasem fogjuk használni.

– Természetesen, Kundun.

– Este. Sötétedés után. Ketten. Gyalogszerrel. Egyszerű csubában. A háziakat ne távolítsd el. Az asszonyt… Dönkar? Az asszonyt és a gyereket is látni akarom.

– Úgy lesz, ahogy mondod, Kundun.

– Ők ne tudjanak róla. Ne értesítsd őket. Minden úgy legyen, ahogy lenni szokott.

– Értem, Kundun. Nem tudnak majd semmiről.

Vár, majd mivel a láma nem szól, meghajol.

– Ha más parancsod nincs, távoznék, Kundun.

– Kérés, Lobsang. Kérés.

A fülelők parancsnoka felpillant, tekintetük összevillan.

– Ahogy parancsolod.

Dzsampal Gyaco érti a tréfát, int, aztán eszébe jut valami.

– A farkasról tudsz valamit?

Lobsang Kunga nem mutat meglepetést, elgondolkodik. A láma élvezettel figyeli, ilyenkor az a képzete támad, hogy bizalmas embere agyában végtelen könyvtár rejtőzik, amiben szerzetesek végtelen serege moccan, könyveket és fóliókat lapoznak, hogy amikor megtalálták, amire szükség van, jelentsék gazdájuknak. Szinte kívánja, hogy a minden titkok tudója beismerje, nem tudja, mire gondol. Csalódnia kell, de annak is örül.

– A fehér farkas? Őt kérdezed, Kundun? A vörös folttal a mellén?

A dalai láma nem szól, helyeslően mosolyog.

– Nem tudtam, hogy tudsz róla – ismeri el Lobsang Kunga. – Pedig tudom, hogy előtted nincs titok, neked semmi sem kerüli el a figyelmedet. Bocsáss meg felfuvalkodott szolgádnak.

– Mit tudsz?

– Az ünnep délelőttjén jelentették, hogy átúszta a folyót, aztán a Maitréja szentélyében megpihent. A Csakpo-ri lábánál muzulmán mészárosok koncot vetettek neki, de rájuk sem pillantott. Mintha keresett volna valamit vagy valakit.

– Kit?

– Sejtelmem sincs, Kundun. Azt mondták… Mondanak sok mindent.

– Folytasd.

– Még azon az éjszakán megrémített egy asszonyt, aki a Söl sötétjében kódorgott. Négykézláb. Azt mondta, a hófarkas, a fehér farkasdémon az egyik ház sarkánál ült, és a szeme izzott. Ennyit tudok, Kundun. Nem fordítottam rá elég figyelmet. Talán mert az asszony részeg volt. Azóta nem kaptam hírt. Nem is kérdezősködtem. Nem gondoltam, hogy fontos lehet. Nézd el a hanyagságomat.

– Nem ment el – mondja Dzsampal Gyaco. – Most is itt van. Tudom.

Vár. Hallgat. Kedvére való, hogy a mindent látónál és mindent hallónál többet tud.

– Megkérdezhetem, Kundun, kitől származik…?

Nem fejezheti be a kérdést, a láma közbeszól.

– Megvannak a saját… – elgondolkodik, elmosolyodik – a saját eszközeim.

Lobsang Kunga töpreng, villan a szeme, pillantása a messzelátót keresi, ám arca közömbös, finom rándulás sem árulkodik a megkönnyebbülésről.

– Nem kétséges, Kundun. Ismétlem, előtted nincs titok. Csak ezért nem csüggedek. Mit vársz mihaszna szolgádtól?

– Mit gondol a mihaszna szolga? Mit keres itt ez a farkas?

A titkosszolga éppen csak annyit késlekedik, hogy ne tűnjék meggondolatlannak a válasz.

– Istenkirály – kezdi –, minden földi és égi hatalom birtokosa. Senki vagyok. Fehér selymen alig látható piszokfolt. Macska, aki a templom galambjaira vadászik. Te a fény vagy. A tudást őrző tenger. Hogyan vetemedhetnék arra, hogy véleményt mondjak valamiről, amihez nem értek? Hűségem pecsétje töretlen. Remegve várom utasításaidat, de tőlem a holt kérdezd, a kit és a mikort. A miért nem az én hatásköröm.

– Elég, Lobsang – nevet a láma. – Az a gyanúm, hogy ámítasz engem.

– Hogy merészelném, Kundun. Mondd, mit tegyek?

– Légy itt este, amikor az égen járó istenek már mind odafent ragyognak.

– És a farkas? Parancsolod, hogy előállítsam neked?

A terasz átforrósodott, milliárd nyílvessző záporozik a felhőtlen tibeti égből. Dzsampal Gyaco int, a mellvéd felé indul, embere követi. Néma, láthatatlan szolgák surrannak, a terasz hosszában kifeszítik a vörös napfogókat. A dalai láma kezébe veszi a látcsövet.

– Mutasd meg nekem a házat.

A főnyomozó a mellvédhez lép, végigfuttatja tekintetét az alant elterülő falun, melynek fele napfényben fürdik, másik felére éppen a palota és magas hegye vet árnyékot. Két pillanat sem szükséges, hogy a gyakorlott szem eligazodjon az utcák és sikátorok szövevényén.

– Ott a szélen – mutatja. – Amelyiknek a kapuja előtt a szürke tehén ácsorog.

Dzsampal Gyaco szeméhez emeli a messzelátót. A csönd mélyén kakas kukorékol, szél kaparász.

– Ne törődj a farkassal – mondja a láma, és a távcsövet nem veszi le a szeméről. – Jó hír hozója, nem éhszomjú, vasnyelvű pokolküldött. Érzem. De azért megkérem Tszan Raptant, hogy nézzen bele a csontokba. Eredj, Lobsang. Rengeteg elintéznivaló vár mindkettőnkre, míg este találkozunk.

Tizenkilenc
Nala története

Az udvaron játszom. Hátul a sarokban. Az itatóvályúnál. Reggel van. Éjszaka fagyott, de akkor már süt a nap, és a víz tetején olvadozik a jég. Vékony és átlátszó, mint az üveg. Szép. Nagyon tetszik. Legjobban ott, ahol a víz és a jég találkozik. Hullámos partú, csillogó és törékeny félszigetek. Felülről nézem. Azt képzelem, hogy magasban vagyok, és ott lent a víz a tenger. És akkor a jégcsipke formáiban meglátom Buddhát. A körvonalait. Gyorsan történt. Egyszer csak ott van. Nézem őt. Aztán közelebb hajolok. Még közelebb. Egyre közelebb. Aztán már nem tudok megállni. Repülök. Vagy inkább zuhanok. De nem félek kicsit sem. Nem is akarok megállni. Ezért mondom, hogy repültem. És a zuhanásnak nem volt vége, mert ahogy közeledtem, mindig újabb és újabb Buddha tűnt fel. Minden Buddha minden darabkája ugyanaz a Buddha volt. Jampa talált rám, az öreg jakpásztorunk. Hiába szólongatott. Hallottam őt, de nem figyeltem rá. Nem akartam visszajönni. Fel akart kapni, ölbe venni, de nem tudott. Öreg és ráncos, de úgy kapja fel a jakbocsot, mint egy vánkost. Szarvánál leteperi a felnőtt bakkecskét. Azt mondja, mintha egy himalájai cédrust akart volna kihúzni a földből. Azt mondja, olyan súlyos voltam, mint egy zsák só. Megmozdítani sem tudott. Tapsolva táncolt körülöttem, aztán óbégatva elrohant Dönkarért. „Beleköltözött a kődémon!" Ezt kiabálta. „Nalát megszállta a démon!" Mire visszatértek, újra az arcomat láttam a vályú vizében. Dönkar felkapott, én meg mosolyogva azt mondtam, hogy semmi baj. Minden jól van. Nagyon jól van. Ők meg nevettek. Azóta sokszor megtörtént ugyanez. A folyóparton játszottunk hárman. Nasi, Nele meg én. A tavaszi nagy hajtás idején. Kergetőztünk. Homokfalut építettünk. Bámultuk, hogyan hajtják a nyájakat a gázlón. Fújt a szél. Felnéztem egy fára. Bele a lombjába. Reszkettek és csillogtak a levelek. Tömérdek levél. És a rajzában megint megláttam őt. Nőtt, egyre nőtt, én meg zuhantam fölfelé, és bárhová néztem, a fülére, a térdére, a köntöse szegélyére, ott újra megjelent kicsiben, és nőni kezdett, homokszemnyi pontból nőtt, nőtt. Így ment sokáig, mert jó volt. Azóta is sokszor láttam. Homokban, tócsákban, felhőkben. Mindenütt ott van. Csak nézni kell.

HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE

| regényrészlet |

ROSSEB

(Chotowka – Somogysámson, 1916)

A vasútállomáson elment egy tábori bordélyház mellett.

Hosszú sor kígyózott a legénységi szajhákat rejtő két batárnál, előttük kövér öregasszony ült kisszéken, az osztotta be a katonákat. Kis János nem állt be, bár érzett nyugtalanságot, szégyellte magát. A betegségekről röplapokon és tiszti eligazításokon is beszéltek neki, a dologról katonák közt állandóan. Kis Jánosnak még nem volt része benne. Mióta besorozták, nem is látott lányt, csak mikor

vonultak Kaposváron, le a szerb háborúba. Később a tábori személyzetből konyhásnőket, nagydarab éltes medvéket. Néhány ápolónőt, mikor a Cserenháról lejőve feküdt fél napot a fagyásával. Csakhogy akkor mozdulni is alig bírt. Kenőcsöt kapott tőlük meg teát. Aztán menni kellett vissza, nála sokkal rosszabbul volt a többi, ő bírta még. Talán ezekkel is így van a sorban, hogy rosszabbul bírják. Azért várakoznak, mint a konyhakocsi előtt, cigarettázva, zavartan beszélgetve, bajuszt sodorgatva.

Az út két napnál is tovább tartott, mégis hamar letelt. Jó darabon a hadtápvonattal utazott, azzal keveredett le Budapestre. Utána a szabadságos papírjával bárhova felengedték. Minden tisztnek kötelességszerűen szalutált, meglepetésére viszonozták is. Kijárt a hajtókájára írt 44-es számnak. A Rosseb-bakák híresek voltak az országban, Szabács, a nagy téli csata a Kárpátokban, az előző év megannyi ütközete, Cserenha, Sopanow és a többi után.

Sokszor órákat kellett várni az átszállásra, Budapesten is. Sétált a Nyugati pályaudvar környékén, beült egy apró bormérésbe, pincepörköltet evett, rizlinget ivott hozzá. A sváb hentesnél teperőt vett az útra. Friss kenyeret is adtak hozzá nagy karéjjal, káposztával töltött csípős almapaprikát. A köténves eladónő nyájasan bánt vele. Végre akadt vonat, ami Székesfehérvárra ment.

Onnan Dombóvár, aztán Fonyód, Siófok. Ott szállt le, aztán már gyalog indult tovább. A falvak közt szekérre kérezkedett fel. Nagyon nem is kellett kéredzkednie. Somogyországban volt már, mindenhol megálltak a szabadságos Albrechtbakának.

Még Sopanownál a ruharaktárban Kovács, mint valami nagymama az elsőbálozó lánykára, szigorúan rászólt, előszedette zsákjából a kitüntetéseit, aztán ráparancsolt a szabólegényre, azonnal varrja fel őket az új zubbonyra. Az egy szempillantás alatt megtette, mosolygott is hozzá. Majd meglátja Kis, jól jön ez, ha otthon jár, könnyebben kap mindent. A somogyiak különben már ismerték a háborút, három ezredet adott a megye, a második év derekára minden családban voltak elesettek. Az öreg fuvarosok a szekereken nem faggatták a fiatal katonát.

Sámsonfalvára érve előbb betért a kocsmába, a templom mellett. A kocsmáros felesége és a suhanc fia szolgált ki. Sört kapott grátisz és zsíroskenyeret. Január eleje lévén sokan iszogattak kora délután a kocsmában, hétköznap is.

Németh Jocó ült a sarokban. Még Szerbiában vitte le jobb lábát a gránát. Kis Jánossal egy padban ültek az elemi iskolában. Odaintett neki, ahogy meglátta, Jocó hangos jókedvvel hívta, telepedjék mellé.

- Merre jártál, pajtás?

Húszéves legény, mint ő maga. A csonkjával tanulta a létezést, nemigen ment. Kocsmában töltötte a napokat. Kenyérpusztító otthon, potyaleső itt is. Kis János leült mellé a sörével.

– Csak itt meg ott. Amerre mondták, pajtás.

Fizette a következő köröket. Ebédet is vett a kocsmárosnétól, otthagyott a másiknak a zsoldjából egy részt. Valameddig elég.

– Lehetnél te is, pajtás.

– Lehetnék én is.

– Emlékszel mikor azt kiabáltuk, éljen a király! Rohantunk a dombra Szabácsból, mind a négyezren. Beléd is vághatott volna a ménkű. Én meg jöhetnék haza a lábamon szabadságra. Anyámék is utálnak, menyasszonyom már nem a menyasszonyom. Szóba se áll velem. Jól van ez így, igaza van. Nemsoká megölöm magamat, befejezem, amit a szerb ágyú elfuserált.

Kis János elindult hazafelé, a szőlőhegyre.

Az ő apja nem járt a kocsmába, volt saját présháza. Aztán hétköznap is volt, ilyenkor nem mentek le a faluba, csak piacnapon, pénteken és a vasárnapi misére. Arra sem minden vasárnap, vallásos emberek voltak ugyan, mint mindenki. Csendes lesz a ház.

Pálinkától kicsit kapatosan sétált fel a dombra öt kilométert. Közben azon gondolkodott, ez séta, megy az ember ahogyan akar, éppen lassan, ha úgy akarja, bármikor el is fordulhatna bárhová. Ha nem is siet sehova, oda fog érni. Hátizsákkal, fegyver és a többi felszerelés nélkül igencsak könnyű. Hamarosan már a család szőlősorai mellett gyalogolt a dűlőúton. Jobbra akácok, aztán a diófák, köztük a ház. Pincére épült présház, nagy lakóházzá bővítve, hátába kuporodva az ólak.

Enyhe idő volt. Három kutya rohant elé, körbeugrálták. Az anyja a küszöbön állt, kötényben. Ilyenkor dagasztja a másnapi kenyeret.

– Nahát, megjöttél.

Bementek a házba.

– Apád a szőlőben barangol.

Nézték egymást.

Ebben az időben semmit sem lehetett csinálni. A beszántott szőlőben járkált az apja, tervezgette az évet, számlálta a napokat nyitásig. Az anyja hurkát sütött neki, akadt még a füstöletlen kolbászból is, tett hozzá. Ünnep előtt vágtak, ahogy szokták. Mindent úgy csináltak, ahogy szokták.

Kis János kései gyerek volt, a szülei idősödtek erősen. Sok negyvenéves népfelkelő szolgált az ezrednél, az apja korabeli hatvanasokat nem hívták be, önkéntes, ha volt köztük kint, elvétve néhány. Két bátyja szolgált a másik ezredben. Sorban hívták be őket, egyiket már tizennégy augusztusában, az idősebbet az őszén. Zoltánt. Az el is esett a Kárpátokban már az év végére. A másik valahol az olasz fronton volt. Az Isonzó folyó mellett ült az árokban. A legkisebb, ő maga, ment a Rossebbel. Róla már egy éve lemondtak. Az ezred négyszer vérzett ki teljesen, ötezer somogyi maradt el a háborúban Rosseb-bakaként.

Mikor az apja fél óra múlva beért a szőlőből, úgy nézett rá mintha kísértetet látna. Nem várták haza, őt semmiképp. A szülei addig nem foglalkoztak vele, két nővérével együtt egy falkányit etettek már, mire őt is kellett. Csak rendben dolgozzék, jól viselje magát. Most ott maradtak öregen, ő meg ült a nagy faragott deszkapadon a konyhában, nézett rájuk.

Két nővére férjnél volt, férjük is a fronton. Sokat jártak át az öregekhez. Húga este jön, bérmálásra készül, a plébánosnál van a többi maga korabelivel foglalkozáson. A Bibliát tanulják, meg a katekizmust. A pap alig tud válaszolni valamit nekik ezekben az időben. Isten segítségével győzni fog a császár. De az Isten hova tette el a bátyjukat vagy a jegyesüket? Épp rá volt-e szüksége? Hogy orosz golyó ölje meg vagy láb nélkül köpje vissza Szerbia?

Szalonnáztak az apjával, fröccsöt ittak hozzá. Az anyja dagasztott, nem szólt. Teltek a percek, az órák. Kis János nem bánta. Nem emlékezett rá hogyan, vagy pontosan mikor, de a fronton akadt egy pillanat, amióta úgy érezte, már mindenütt kissé kényelmetlenül fogja érezni magát. Kicsit hihetetlenül. Miben különbözne az apja meg az anyja háza? Miután ötszáz napot és éjszakát töltött az árokban. A kenyér a múlt heti sütés legutolja volt, azt is nagyon szerette. Az anyja ilyenkor megpirította kicsit, a szalonna apróra vágva, só és paprika kicsiny halma mellett a vágódeszkán. Az apja pálinkát vett elő.

– A legutóbbi törköly, nemrég lett készen. Ha már itt vagy, a héten lefejtjük a bort, segíthetsz emelni a hordókat.

Másnap pénteken libát vágtak. Mégiscsak ünnepet tartottak. Még este hazaért lányhúga, aznap két nővére is eljött. Mindkettő apró gyerekekkel, Mártának egy két- meg egy féléves fia, Editnek tíz hónapos csecsemője volt. A férje nemrég látogatott haza Galíciából. Megint gyereke lesz, tréfálkozott vele, az a rosszéletű sose viseli jól magát a szabadságon.

– Amúgy is jöttünk volna, anyánk, ha libát vág, a péntek a legjobb, te is tudod, te mamlasz.

Az anyja semmit se hagyott neki segíteni.

– Menjél apáddal. Vágjál fát, vagy valami.

Végül az enyhe időben az apja kitalálta a valamit. A beteg szilvafát ásták ki. Nem fagyott, lehetett ásni, de kellett hozzá az erő. Egész nap küszködtek vele. Ismerős volt az ásás, a gyökerek csapkodása a fejszével. Kötéllel húzták ki végül a saját gödréből.

– Majd holnap feldaraboljuk.

A gödröt azért betemették. Kis János nézte egy darabig, fedezéknek jó lenne. Mélyíteni csakugyan kellene rajta. Aztán lapáttal tolta be a földet, feltöltötte, ellapogatta a tetejét. Hogy van az, hogy mindig kevesebb lesz a föld, ami visszakerül.

Az anyja addigra megpucolta és felvágta a libát. A májat és a tepertőt péntek estére kisütötte, azt kapták meg kis adagokban a zsírjában, friss kenyérrel. Gyerekkorában és most is ez volt a menyország. Este megint bort ittak az apjával.

Zoltánról beszéltek.

– Kijöttek távirattal, a királyi posta. Sokan megkapták addigra a faluban. Három katonakorú fiunk van, mire számoltunk volna. Még jó, hogy nem házasodott meg. Csak tervezték Mérő Ilonkával. Majd az is talál magának mást. Nem hagyott maga után se gyereket, se özvegyet.

Teltek a napok a szőlőhegyen. Olykor esett az eső. Kis János sokat aludt, nem zavarták. Pótolni nem tudta két év elmaradását, meg igyekezett előre is aludni, így mondta. Mikor nem esett, bejárta apjával a szőlőt. Ezer négyszögöl, szép darab. A dédapja óta gyarapították, a termést a borgazdaságnak adták el, a javából a saját borukat csinálták. A filoxéra óta az új otelló szépen megeredt. Azért ha nincs a gyümölcsös, még napszámon is gondolkodni kéne. De el sose fogják adni. Pedig lenne rá vevő. Kis János lépkedett a tőkék szabályos sorában. Néhol ide-oda dőltek a karók, gyerekkorában ezek voltak a törökök vagy a labanc gyalogság, ami közé ők, mint várvédők vagy kurucok betörtek, a görbe botszablyáikkal, hogy megvívjanak velük. Mint a legöregebb, Zoltán irányította mindig a rohamot. Déli lankán húzódott végig a szőlőparcella. Alig is van fedezék, gondolta Kis János, sokat kellene ásni, mire biztonságban lennének a bombától és a lövedéktől, sok elhullana addig. Szemközt és oldalt erdősávok, és a szomszéd parcellák.

Éjjel többször felriadt, leesett az ágyáról. Az első napokban sötéten néztek rá a reggelinél. Egy ideig nem szóltak semmit, de aztán az anyja megkérdezte, miért üvölti folyton, hogy pogány, pogány, mikor felriad. Talán megszállta az ördög a fronton? Erre nevetett. Mesélt valamicskét Pogány Gyuriról, és majdnem kimondta a konyhában Sopanow nevét. De ezt inkább nem tette, maga se tudta miért.

– Nehéz harcokban voltunk egy faluban. Meg korábban itt-ott.

– Igen fiam, azt szoktad üvölteni, hogy betörnek meg riadó. Meg hogy gránátokkal szórd, rajta, rajta. Aztán elzuhansz a padlón, alszol tovább.

Általában ott is ébredt reggel. A szülei nem mertek bemenni éjjel, fel se tudták volna rakni a nehéz lódög testét az ágyra. Mint kisgyerek korában, mikor hasonlóképpen riadt fel ő is, ahogy a többi gyerekük. Amiből Zoltán már nem jött vissza, és a másik is kint volt még.

Bement velük vasárnap a misére. A pap a háborúról prédikált. Lelkesen beszélt hősiességről, hűségről, Isten akaratáról. A fegyverek becsületéről, amiről a Biblia lépten-nyomon ír. Ezt az időt jósolták meg a zsoltáros próféták. Bátorság és önfeláldozás nem marad jutalom nélkül az Úr előtt. Öreg pap volt. Talán előre megírták neki az egyházmegyétől, mit mondjon. A gyülekezet csak nézett rá némán. A padokból mindenhonnan hiányoztak a bátor fiúk. Ott hevertek Szerbiában, a Kárpátokban, Orosz-Lengyelországban, Olaszországban.

Kis János utána betért a kocsmába.

– Majd ebédre hazaérek utánatok – mondta az anyjának. Otthon libaleves várta meg sült. Aztán mégis üldögélt estig a félbolond Németh Jocóval.

Délután néhány fiatal suhanc is bejött a kocsmába. Fél év múlva vitték őket is az ezredbe, féltek, hogy addigra elfogy a háború. Kis János megnyugtatta őket, nem úgy néz ki, mintha elfogyóban lenne, inkább mindig növekszik. Tanácsot kértek tőle. Erre hümmögött. Aztán mondani kezdte, saját maga legnagyobb meglepetésére.

– Tömjétek meg alaposan a kenyérzsákot. Szerezzetek második, harmadik kulacsot is, amit magatokkal visztek. Húzzátok be a nyakatokat és figyeljetek arra, amit a gefreiter mond. Leginkább gyorsan és jól ássatok, ahogy az inatok bírja.

A hangulat egyre feszültebb lett. Aztán az egyik csak kibökte.

– Mi nem fogjuk gyáván behúzni a nyakunkat.

– Akkor hamar megdöglötök.

Németh Jocó felvihogott. A fiúk már álltak az asztalnál. A kocsmárosné akkor küldte ki őket. Azzal, hogy ide soha többé be nem teszik a lábukat.

– Majd megtanulják, – vonta meg a vállát Kis János. – Majd kint megtanulják. Nyugton ülni egy ital mellett a legjobb, ami történhetett volna velük.

– Nem fognak ezek semmit se megtanulni, – rázta a fejét Németh Jocó. – Megdöglenek, ahogy mondtad. Olyanok, mint én voltam két éve. Ha szerencséjük van, a belüket tépi ki a bomba, azzal vége az egésznek.

– Te se fogsz ide járni többet, te ingyenélő - kiabált rá a kocsmárosné, – az ilyen beszéddel. Belőled is elég.

– Néném-angyalom, hozz inkább még egy kancsóval. Ennek itt tengernyi zsold van a tarsolyában.

Kis János erre bólintott, a nő hozta, ittak tovább.

Otthon nem haragudtak rá. Pedig részegen ért haza, már sötétedés után. Séta alatt azt számítgatta, inkább elalszik a földúton, enyhe az idő, nem fagy meg. Az apja ment ki elé és támogatta be, de még így sem perelt vele. Másnap persze kivitte fát kiásni. Minden tagja fájt, életében nem ivott ennyit, még a fronton sem, az ásót meg a fejszét csak használnia kellett.

– Kár hogy most jöttél. – mondta az apja. – Jó segítségem lennél a nyitáskor. Vagy nyáron a kapálásban. Vagy szüretkor. Elkérhetnéd magadat megint szabadságra, ne egyedül kelljen mindent csinálnom.

– Elkérem én, édesapám – mosolygott Kis János. – Főleg ha még élek.

Az apja csak nézett rá. Aztán ásták tovább a tönköt.

Végül elmentek a napok, igen hamar. Az apja szekeret kért neki, a szomszéd úgyis ment Fonyódra. A dűlőn búcsúztak.

– Visszajövök édesanyám - mondta. Nemigen meggyőzően, mert maga sem volt meggyőződve róla. De nem törődött vele. Az anyja viszont elértette, és nem tudta visszatartani a könnyeit.

– Eddig is eléltél, eztán csak nem lesz bajod – mondta az apja.

– Ebben igaza van, édesapám. Jobban tudom, mit kell tenni, ne aggódjanak. Magukra vigyázzanak, meg a lányokra.

Azok előző este búcsúztak tőle, mézeskalácsot sütöttek a kenyérzsákjába. Kora hajnalban indult, nem jöttek ki, a gyerekeknek aludni kellett.

Szekér vitte Fonyódig. Elbeszélgetett a fuvarossal, annak két fia maradt el Oroszországban. Egy volt még neki, elég apró, abban reménykedett, véget ér a cirkusz mire nagyobb lesz, hogy őt is elvigyék. Azt mondta a sorozótisztnek, megfizet bármit, ha ezt az egyet meghagyják neki. De az csak a fejét csóválta, jószándékkal hazaküldte, bátyám, meg se hallottam, amit mondott, jobb az magának.

– Sokan csak kapnak egy golyót, vagy betegek lesznek, úgy jönnek haza. Mind meggyógyul, és mennek megint. Ki tudja, a német mindig támad, hátha egyszer nem bírja tovább az orosz.

Aztán szerencsét kívánva elváltak.

Kis János vasútra szállt. Civilek között utazott Kaposvárig. Ott elment a laktanyába, jelentkezett. Három másikkal mentek vissza a frontra. Két napon át utaztak Chotowkára. Azoknak ízlett igazán a mézeskalács. Fejcsóválva hallgatták a történetet Némethről. Ketten nősek voltak közülük, azok mindent elmeséltek a feleségükről. Mire elérték a frontot, az otthoni étel, pálinka és a cigaretta zöme elfogyott.

Chotowkán éppen zuhogott a hó. Tegnap éjjel vonták ki az ezredet az állásból. Leváltották őket, a faluban sorakoztak. Többen voltak, mint mikor Kis János szabadságra ment. Majdnem kétezer katona teljes felszereléssel, a vonatkocsik menetre készen. Napok óta erősen fagyott, Sintóra indultak a hóviharban.

Kis János egyszerűen csak beállt a századához. Visszakapta a puskáját a töltényekkel. A pisztolya mindig vele volt, otthon a kenyérzsák mélyén rejtegette, csak a sorakozónál csatolta fel a derekára. Hátul hordta jobb felől, kényelmesen esett kézre. A szabályzat szerint csak tiszteknek lehetett volna, de már minden régi katonának volt pisztolya, közelharcot anélkül túlélni bajos volna. És a tisztek már tudták, közelharcra számítani jobb volt, mint nem számítani rá, nem is vették el senkitől.

Mentek az úton, meneteltek a fagyban, kemény hóviharban. Sinto után Brodyra, ott teleltek hetekig, házakba szétosztva. Sorra jöttek meg a menetzászlóaljak, zömmel magyarok, de kaptak csehet, olaszt, még szerbet is. Február huszonkettedikén mentek újra állásba, megint feltöltve az egész ezred, majd négyezer katonával.

DARVASI LÁSZLÓ

| regényrészlet |

NEANDERVÖLGYIEK

1920 januárjában még nálunk időztek a románok. Mi lesz a Tiszántúl sorsa? Mi lesz a többmilliónyi magyarral, mi vár az elcsatolni kívánt területekre? Partium hová kerül, Nagyvárad, Szatmár, Szalonta, Arad? Ott van a Bánát! Románia része lesz-e? A szerbeké a Délvidék, szlovákoké a Felvidék? Miközben Erdély mindenestül elveszni látszott. Gál beszélt arról a kaszinóban régen, hogy az elsiratott Ady már 1912-ben megmondta, el fog veszni Erdély. Föl lehet rá készülni. Egyébként nem lehet. Arra sem, hogy a Balatonig akar menetelni az összes nekiveselkedett szomszéd.

Ernáékra a tanyán pirkadt, ott vérezte be őket az alkony, amikor elfárad a Tisza felől lökdösődő szél, a növény mozdulatlan lesz, és az állat már csak álmában beszél. Mint akik saját magukat zárják börtönbe, pedig nem is emelkedik fal vagy kerítés körülöttük. Kifelé kellett menni a városból, a kocsiút jobb oldalán állt a ház, terült az udvar, a laposan nyúló föld. Hallatszott varjúmadár is. Amikor a rétisas lecsap a sikoltó nyúlra. És fütyült egy másik hang, túúú, tú-túúú.

A szélkiáltó madár! Szárnyal és sikoltozik, kicsit a kelepléshez hasonlatos hangon, úgy, mintha tényleg a széllel kiáltana. Ami persze lehetetlenség, csak mert a szélkiáltó madár a hűvösödő nyárvégi szelekkel útra kel, melegebb éghajlatokra költözik, délre. Ami most kiabál, inkább látomás. Erna nevetett, hallomás inkább, a múlt sírása, rívása, sikoltása. Itt maradt valami, jajgat neki. Nem akar eltűnni, örökké része a vidéknek, a földek fölött elfúvó szélnek, a szél görgette göröngynek, a hajló fának, állatnak, embernek, tútú.

A harmadik kilométerkő magasában állt a szakszerűen megerősített vályogház, a semmibe nyújtózó latifundiumban. Vaksi, rövidlátó, zöld fakeretbe szorított ablakok. Gémeskút rúdja, tüskés bokrok körben, mint vigyázó őrsereg. Ide hurcolkodtak. Életük helye most már. Lackó akarta csökönyösen, ellenállva minden könyörgésnek, táncolt előtte a pálinkás pohár, ezt elhatároztam, mert van lehetőségem és erőm, a sorsom az enyém! A szabad ég alá állok, bazmeg!

Olyanok lettek, gondolta Erna, mint akik vezekelnek. Azt a parcellát a gróf földosztása után kapta a férfi, nem köszönte, úgy gondolta, jár neki. A messziről érkező, párával, sós homokkal teli levegő, a szabad föld illata. Lett a tanyaépület előtt álló fa ágain egy gólyafészek, nem hurcolkodott el a bolond lakója a többivel, ki tudja, mi tartotta vissza. Kelepelt a madár, furcsa hangja volt, egyre vékonyabb, végül már sípolt, állva fagyott a fészkébe. Az lesz a tavasz, ha összeroskad. Addig ott áll, fagyottan, mint egy iskolai szemledarab.

Az alakzatban repülő ludakat jobban hallani, amikor az éjszakában szállnak, mintha a lidércek vonulnának sikongatva. Lentebb varjak keringtek rossz dalolással, ha leereszkedett a csapat, fekete foltokká váltak a földeken.

Egy tanya olyan helye az életnek, ahol nem szívesen látott vendég a kíváncsiság. Ami meg nem tudott, az nem életbevágó. Tetvet, bogarat, nyüvet tudni kell irtani. Miért beteg a jószág, miből látszik, tudni kell. Ha aszály van, mi a teendő, tudni

kell. A sok vizet, a napokig szakadó esőt, hogy a csűrig nem látni el, tudni kell. A sok sziket is tudni kell. Mit jelent, ha keletről fúj, mit, ha nyugatról.

Kivételes hangulatuk van a téli estéknek, ha hó hull, a halál szakad százezer pehellyé, a téli éj üvegpalota, óriás, néma, a kutya elcsöndesül, az állatok bújnak, és mint gyönge vászon, elfeslik az akarat. Aztán ha olvad, az ég lógó hasa alá dagad a sár. Nyáron nem akar elmúlni a nap, beköpi a légy az asztalon felejtett kézfejet is.

Körbeállták a telket a hatalmas, a széltől mindig részeg nyárfák. Az ember megszokja a látványt, aztán rájön, minden messzebb van, mint gondolná. Reggel kérdezik, este koppan a felelet, mintha diót törnének. Rágott, fekete körömmel válogatja a lencsét. Könnyen száll el, hogy majd. Jön a tavasz neszekkel, zajokkal, a nyár fölhangosítja a legyet, szúnyogot, méhet, darazsat, tücsköt. Őszig kitart minden koncert. Finom suhanással repül pocok fölé a rétisas. Hallani, hogy váj a bunda alá a madárkarom. Sír a nyúl, gyerekduda. Rókafog a torkán, sercen a vére. Az első fagyoknál terjedni kezd a csönd. Törik a lapulevél, megfagyott.

Van egy zsebkendőnyi föld, lehet túrni, lehet kapargatni, a közelben is megpróbál kapaszkodni néhány családos gazdaság. Beszereznek, tárgyalnak és alkudoznak jószágra, birka, tehén, disznó és káráló szárnyasok, a városi állatpiacon ketreceket kell kölcsönözni. Kigurul a sárga tojás az ólból, arra nem kell pénzt adni, csak a magra és a féregirtóra. Nyakfájásig lehet bámulni a csillagos éjszakába. Szeretkeznek? Inkább nem. Összefekszenek. Még csak baszás se, Erna húz a hálóing öl felőli részén. A melleit nem hagyja, a száját se csókolni, mint aki másnak tartogatja őket.

Lackó azt hangoztatja a pislogó petróleumfénynél, ő is tud olyan önállóan dolgozni, mint bárki. Bízik a két kezében. Őt nem lehet leírni. Ahhoz képest, hogy sokféle kerti munkást vezényelt néhány éve, parancsolt a fő időkben félszáz embernek, mindenféle eredetű és nyelvezetű nációnak, nem lesz túl nagy haladás ez a tanya. Nem előrelépés semmiképpen. Vannak lovai, kettő, vannak disznók, tyúkok, kutya és tehén, ámen.

Erna gyűlölte az egészet, nyárfástól, baglyostól, éjszakástól. Állt a hajnali hóban, az öle is fázott, a földre pisilt. Egyszer rátalált a görcs a didergéstől, alig tudott a házba jutni. A fehér kisgyerek sírt, a fekete hallgatott, figyelt. Nem tudta, miért, de akkora haragot érzett a tanya miatt, hogy idegességében dadogni kezdett, megrémült magától.

Mit átkozzon meg?!

Tegyen rosszat, bűnt, amiért fogda jár? Pedig közelebb van a kastély, gyalog alig fél óra, annyi csak, ha nem fúj a szembeszél, nem csapkod az eső.

Egyszer lehasalt Erna, belebeszélt a hideg földbe. Földes lett a szája, úgy mormolta vég nélkül, fulladozásig.

Nem szeretem.

Nem szeretem.

Nem szeretem.

Olyankor az ikrek, ha bőgtek, elhallgattak. Melegített nekik a megreparált kemence. Ropogtak a csutkák, ágmaradékok.

Havas földön sokkal nehezebb haladni, a hó ragad, visszatart. Sok sivító hófúvást hoz a január vége, derékmagasságban áll a fehérség az út szélén, abban kell araszolni, ha be kell jutni a városba vagy a grófi udvarba. Erna cipeli a kastélyba az ikreket. Csomag elöl, csomag hátul, kétfelől muzsikálnak a pici szájak. Erna nem szeretett otthon. A kastélyban jobb volt, ezt nem merte mondani, az az igazság, jobb az úrnál könnyíteni, mint bárhol. Nem

szabadna még ennyit mozognia, de nem akar otthon bölcsőt lökdösgetni. A tanyán szült meg, pedig a gróf szinte kérlelte, végül ordított is, maradjon a kastélyban. Lesz neki orvosa, kihívja Szepessyt, az ellátja, mintha az Isten kezébe tenné egyenesen. Hát nem nagyon engedték neki.

A férjem hazaparancsolt.

A tanyán szült meg, egyedül, vagyis Lackóval.

Vízkereszt volt, a háromkirályok ünnepe, Jézus keresztelkedése a Jordán vizében. Éj ereszkedett a tanyára, recsegtek a hidegtől a merev fák. Mintha a sötétség összes némasága gyűlt volna hozzájuk. A hold világított, rossz cintányér. Elfolyik a magzatvíz. Jaj de nagyon fáj, dögöljetek meg. Elnyögi Erna Lackónak, hogyan csinálja. Nem jó, így se jó, úgy se jó, Lackó mindent félreért.

Te marha!

Te gonosz!

Te állat!

Sikoltozva közli a teendőket, közben azt sziszegi, és nem egyszer, te átkozott. Még van szeme arra, hogy lássa ezt a benne lakó idegent, aki így gyűlölködik. Mivé lettem, atyaúristen?!

Lackó remegő dühvel megcsinálja, amit kell, vonyít a kutya, egy idő után nem remeg a keze. Nem akar orvost hívni, messze van. Ha közel lenne, akkor se hívná. Mintha a férfi azt akarná, dögöljön bele.

Meg akar ölni?! Megragadta a karját, köpött, ahogy mondta.

– Nem halok meg, Lackó, ebbe nem!

– Jól van, nyugodj meg.

– A kurva anyádat, Lackó.

– Semmi baj, Erna, semmi baj.

A férfi föláll, nézi, aztán kimegy. Becsukja az ajtót. Jól van, gondolja Erna, legalább nem esetlenkedik. Nem szürkül rá a gőgös ábrázata. Lebeg maga fölött, látja a vergődését. Harapja a levegőt, az olcsó, petróleumos tanyalevegőt. Ez vagyok én, csipetnyi ostobaság, egy fájdalmas szabálytalanság. Gyáva, haszontalan nő, aki nem engedelmeskedik, aki folyvást mást akar, mint ami van, pedig nem igaz, hogy nem kap eleget. Mit ér az életem. Ezt, ami most majd kiszakad belőlem, csak belém baszták. Ez vagyok én, mondja magának, tapogat lefelé, imbolyog a fény, sistereg a petróleumlámpa, recsegnek a fák, rádől a tanyára a világ. Kiszakad belőle valami, lát fejet, kis kart, nyüszítés. Nézni kell. Nézi, mi érkezik belőle.

Érkezik az első húscsomó, zsinórral, vörös. Kapál a két csöppnyi kis keze. Nincsen vége. Jön valami új, egy másik tolakodik most, fáj ez is, szét fog szakadni mindjárt, hasad a teste a homlokáig, belehal. Örüljetek, átkok. Lebeg még mindig maga fölött. Vége van. Nincsen vége. Lackó visszajön, hozza a bagószagot. Csak egyet kérdez.

– Kettő van?!

– Megmondtam, nem?!

– Semmit sem mondtál. Mindig néma voltál. Járt a szád, hang nem jött ki belőle. Hadd nézzem.

Lackó vizsgálja őket. Szemlél. Emeli, tartja, megforgatja.

Az isten baszná meg!

Erna bent van a két gyerekkel, félájult, úgy érzi, mindjárt meghal. Lackó dohányt sodor, az üveget a nyakánál fogva iszik, enni ad az állatoknak, elássa a méhlepényt és köldökzsinórokat,

a kutya orrát a friss halomba veri. Egyetlen mondatot hajtogat, miközben az udvarra nyikorog a gyereksírás, egyetlen mondatot ismételget, az isten baszná meg.

A határban puffogtattak, kicsi, könnyű füstfelhők szálltak bele a vak magasba. Román katonák vonulnak harsonás automobilokon, három recsegő-ropogó jószág döcög dél felé, Lackó régi képeskönyvben látott ilyen állatokat az iskolában, vasrinocéroszok. Ezek vadásznak. A madarak miatt kicsit megálltak a fiúk, lekaptak egy-két példányt játékból. Egyszer csak kivált a lövöldöző csoportból, feléje tartott egy ember. Nem is egy ember volt. Ketten jöttek. Az egyik délceg és katonás, a másik járása kissé bizonytalan, aztán ő fordítja a román tiszt beszédét.

– Buna ziua.

– Jó napot.

– Magának is.

– Az úr Stefanescu őrnagy – ezt a szőke gyerek mondta, Lackó látta már a városban, a kocsmában is. Nem úgy ivott, mint a többiek.

– Én meg Lackó József.

Nevetett a másik, nézte Lackó kezében az üveget.

– Baj van?

– Szült az asszony.

– Mikor?

– Most – mondta Lackó, és az őrnagyot nézte, aki megállapította már a friss kaparást az udvar sarkában.

– Nahát. Gratulálok, uram. Kisfiú, kislány?

– Ikrek. Fiú mind a kettő.

Az őrnagy elnézett nyugat felé. Őzeket is láthatott, csapatban, nyújtott nyakkal figyeltek.

– Megnézhetem őket?

Nem mintha kérdezniük kellett volna, azt akarnak, amit akarnak. Bevonultak a házba, Lackó poharakat kerített, töltött a románoknak. Erna, aki halott volt, már fölébredt. Férfiak isznak, aztán nézik. Miért mondja, hogy lányom. Idegen nyelven is beszéltek. Miért mondja, hogy szépek. Ki ez. Szőke, alkoholszaga van. Azt mondja a tiszt úr, hogy neki is van két kisgyereke otthon. Az egyiket még nem is látta. A tiszt bólogatott, nici macar nu l-am vazut. Kifordult volna a szabadba, az egyik csizma már a küszöbön.

– Szereti a zenét? – kérdezte a szőke magyarul.

– Micsoda?

– Táncolni szeret?

– Ritkán van rá alkalmam.

Megígérte, hogy találkoznak még, a román tiszt komoran nézett, mint akinek egyáltalán nem esik kedvére a bizalmaskodás. Aztán dobtak még Lackónak két fácánt és két nyulat, főzzenek a kicsiknek fácánlevest. Tejet isznak még. Akkor maguknak, a fácánlevesnek nincs párja. Mintha Lackó nem tudná, köszönte szépen a szíves fölvilágosítást, nézett a durrogás után.

A tanyán nem illik kérdezni. Lackó nem tehetett mást, mert nem tudta, hát kérdezett.

Átfújt fölöttük a szél, kicsit megremegtette a tanyát, recsegett a nád.

– Hogy nyúzzuk a nyulat, hogy kell csinálni? Erna! A kurva életbe, mondjad már!

HÁY JÁNOS

BOLDOG BOLDOGTALAN

Ettől a naptól, épp május huszadika volt, boldogtalan leszek. Gondolta, meghatároz egy napot, amikortól, holott már évek óta boldogtalan volt, talán soha nem is volt boldog, csak hol kevésbé, hol jobban boldogtalan, végérvényesen leszámol azzal az általános elvárással, hogy neki boldognak kell lennie, mert… és akkor következik egy felsorolás, hogy mi minden jó van az életében (itt most nem sorolom fel), meg aki boldog, az tovább él, és jobban szeretik a többiek, mert könnyebb azt szeretni, akit nem nehéz, ezért aztán még boldogabb tud lenni. De ő ezt már nem akarja, végre azt akarja, hogy olyan legyen, amilyen valójában, boldogtalan.

Ül az ágy szélén, így kezdi a napot. Most örül annak, hogy végre bevallotta magának, hogy boldogtalan, nem azért, mert elhagyta a férje, mikor volt már, tényleg, évekkel ezelőtt, az is olyan volt, hogy amikor nem hagyta el, akkor is rossz volt vele. Nem is tudja, mért élt mellette. Olyan volt, aki minden pillanatban azt mutatja ki, hogy mennyire nem szereti, micsoda kényszer neki ez a házasság, és hogy ez az egy gyerek, aki végül lett, neki az is kínszenvedés, mert a családi életet mindig is utálta, leáll az agya, ha huzamosabb időt tölt a gyerekkel, a játszótérre úgy gondol, mint egy mészárszékre, ahol vérét veszik a gondolkodásnak, s a kivéreztetett hullát gyerekhadak temetik el a homokozóban színes műanyag lapátokkal. Azoktól a hülye szövegektől meg okádni volna kedve, hogy ez a gyerekügy koronázza meg az életet, vállaljon mindjárt hármat, mert azzal kirántja a nemzetgazdaságot a szarból, lesz utánpótlás, ami majd megkeresi a nyugdíjat, például az ő korosztálya számára is, és nem kell ki tudja honnan szalasztott menekültekkel vagy Ázsiából importált jöttmentekkel pótolni a hiányzó munkaerőt, a három gyerek utáni adózási kedvezményekről már nem is beszélve, három gyerek után másfél ingyen van. Rettenetes volt ezt hallgatni reggeltől estig, hogy az, ami neki, mármint a nőnek, aktuális funkciója szerint anyának és feleségnek a legfontosabb, az a másiknak rossz, sőt kibírhatatlan. Biztos most is ezt gondolja, csak már nem tudja mondani, mert nincs mellette, sem mutatni.

Ül az ágy szélén. Nem azért boldogtalan, mert amikor elment a férje, akkor azért rossz volt. Furcsa, hogy úgy tud lenni az ember, hogy ragaszkodik olyanhoz is, ami nem jó, de mégis az övé, mint egy rossz ruhához, hogy ne dobjuk még ki, hátha egyszer lesz olyan, hogy pont arra lesz szükség. Persze nem volt, ahogyan a férje sem változott meg, hiába mentek nyaralni, na meg végigbarangolták az egész világot, mert volt miből, hogy legyenek közös élmények, talán akkor majd jobban összerázódnak, ha a szállodaterasz előtt ott magasodik egy teraszos művelésű rizsföld, vagy ott hever egy dél-amerikai esőerdő, tele terhek alatt görnyedező őslakosokkal. Hát nem, semmi nem tudta megváltoztatni azt az érzelmi ürességet, ami a férjével való kapcsolatot jellemezte, s persze ez rányomta a bélyegét a gyerekkel való kapcsolatra is. Ki tud őszintén szeretni egy olyan gyereket, aki ilyen házasságból lett? Néha ránézett erre a gyerekre, és látta benne a férje vonásait, s hogy a jellemében is

épp olyan. Majd kinevelem belőle, gondolta régebben, amikor még azt hitte, a géneket ki lehet az emberből nevelni. De nem, az a gyerek épp olyan lett, mint a férje volt, amikor még a férje volt. Utána is olyan maradt, amikor már nem volt a férje. Kutyából nem lesz szalonna, hiába kötjük be a disznóólba. Ezt a mondást találónak gondolta, amikor egyszer mondta. Nevettek, akiknek mondta, ismerték a férfit, kutyának is, disznónak is, és szalonnának is el tudták képzelni, de csak külön-külön.

Ez a férfi már nem játszott bele az életébe, bár azért amikor vele ment, mármint a férje a feltehetőleg frissen választott nővel, mert még véletlenül sem egyedül indult új utakra, egy férfi sem annyira bátor, már rég be volt tárazva az új útitárs. Azért akkor az volt ebben a most az ágy szélén ülő valahai feleségben, hogy ki viszi el azt, ami az enyém volt, ki aludt az ágyacskámban, ki ivott a csészécskémből, ki üldögélt a székecskémen? Egyébként egy hülye kis picsa volt, akinek műanyagból volt mindene, hogy úgy nézzen ki, mint egy termék, amit meg lehet vásárolni az üzleti karrierhez, és meg is vásárolták, hogy végül, mikor kiszolgálja a szavatolt időt, ki legyen dobva lomtalanításkor, és még véletlenül sem kerül majd a leleményes lomisok teherautójára, csak a kukáskocsiba másnap reggel. Ezt az elhagyott feleség gondolta.

De ez már régen volt, akkor, amikor még nem merte volna kimondani, hogy ő nem akar boldog lenni, mert olyan nem is lehet, az csak egy idegesítő elvárás, mint az, hogy legyen sovány, miért legyen sovány, amikor az ő testalkata teljesen másmilyen, és nem azért, mert halálra zabálja magát, hanem azért, mert neki ezt osztotta a természet. Nem fogom követni azokat a kényszereket, amiket az életmód-tanácsadók, ezek a gátlástalan kuruzslók ajánlanak, s közben persze megszedik magukat a szerencsétlen nőkön, akik el akarják érni azt az állapotot, amit ajánlanak (hamarosan itt is szóba kerül egy ilyen férfi, és akkor alaposabban beleláthatunk az ilyesfajta mesterkedésekbe). Megveszik a hülye könyveiket, hogy szeresd önmagadat, úgy tudsz szeretni másokat, a fogyasztótablettákat, azokat az ételeket, amelyeknek előállításában ezek az emberek mint tulajdonosok érintettek. Nem akarok boldog lenni, épp elég bajom van, gondolta, hogy még azzal is foglalkozzak.

Felállt az ágyról, elindította a napot, azt a napot, amely naptól kezdve nem fog kényszeresen rámosolyogni a munkatársaira, az eladókra, a szomszédokra a házban, csak úgy fog működni, ahogyan egy átlagosan boldogtalan ember működik. Ahogy ezt eldöntötte, érdekes, hogy könnyebbnek érezte magát, mintha ettől a gondolattól egy szempillantás alatt bikiniszezonra fogyott volna, és valahol belül sem érezte azt a terhet, amit alig bírt magával cipelni, thai masszázs nélkül is kioldódtak a görcsök a hátizmaiból. Ha nem döntötte volna el magában, hogy mától nem lesz boldog, akár még boldognak is látszódhatott volna, feltűnhetett volna bármely férfi szereplőnek akár ebben a könyvben is, például a történelemtanárnak.

Milyen történelemtanárnak?

Hát annak, akit most szóba hozunk, hogy felvessük a lehetőségét annak, hogy ez a boldogtalanságra felesküdött szereplő akár gyökeresen is megváltoztathatná az életét, ha akarná, ha nem felejtenénk el végigmondani a történetét a regény során. De nem lehet egy történetet végigmondani, mert nincs vége, és nincs hiteles elbeszélése egyetlen sorsnak sem. Mért pont ezt a boldogtalanságra felesküdött szereplőt szemelnénk ki, hogy a regény végéig kitartson a története, amely történet minden regényben a szerző részéről mélységesen manipulatív, s mivel a könyv határt szab annak a futamnak, amit ő, mármint a

kiválasztott egészregényes szereplő leélt, sőt hitelesíteni szándékozik azt a változatot, ami a könyvbe került, teljességgel igaztalan ahhoz képest, ami valójában történt, vagy épp nem történt, s emiatt a megnemtörténtségével befolyásolja mindazt, ami történt, miként az a történelemtanár esetében is volt.

A történelemtanár utálta a munkáját. Kinek van kedve egy életen át gyerekeket tanítani, és most már mondhatni, egy élet el is telt ebben a munkában. A gyerekei felnőttek, a felesége nem hagyta el, hogy is tudta volna elhagyni, tanári fizetésből nem lehet új életet kezdeni. Ebből látszik, hogy nem a korábban szereplő nőről van szó, vagyis tényleg elfelejtettük folytatni a sorsát, hanem egy korban hozzá közel álló nőről és férfiról, de csak korban állnak közel hozzá, mert egyébként nem ismerik egymást. A férfi megy be az iskolába, egy ismert, de nem nevezzük meg, ezért valójában egy ismeretlen budapesti gimnáziumba, a villamoson végigpörgeti az agyán, hogy milyen órái lesznek. Megint nézni azoknak a hülye diákoknak a képét, nem bírta ezt a korosztályt, a kamaszok volt a gyengéje. Utálta, ahogyan különlegesek akarnak lenni, hogy hülyén hordják a hajukat, vagy idióta göncökben járnak, lerí róluk, hogy azt hiszik, tényleg olyanok, amilyennek mutatni szeretnék magukat, hogy felismerik őket a hozzájuk hasonlók, és így zökkenőmentesen kialakulhat az az akol, ahol ugyanazt a zenét hallgatják, ugyanazt a tudatmódosítót használják, és megegyezik a nemi identitásról vallott véleményük is. Nem, ez a korosztály a pokol, gondolta, s végigszaladt a szeme előtt a mai kínálat. Töritanár volt, mint említettük, a géprombolókat kell ma tanítania. Eszébe jutott, hogy neki a gyerekeket kéne lerombolnia, ha meg akarna felelni e mozgalom célkitűzéseinek és a mai óra anyagának. Aztán a felesége jutott eszébe, az az idő, amikor megsejtette, hogy ki akar ugrani a házasságból, mert miért is alszik külön, és alszik el nyolckor, és miért is találkozik olyan sokszor a barátnőivel, meg miért is lóg a fülén a telefon, amikor hazajön, és miért teszi le rögtön, ha a férje belép a szobába? Nem szeretem, ha valaki hallgatja, amikor beszélgetek, ezt mondta. Ugyan már! Valamit tervez, mert a töritanár, hiába mondják, hogy a férfiak akarnak kiugrani, ő például nem akart. A legtöbb férfi nem azért csúszik bele egy külső kapcsolatba, mert ilyen szándékok mozognának bennük, nekik így teljesen jó, semmit nem zavar, hogy hol egyik nővel kell dugni, hol a másikkal, az simán kivitelezhető, sőt, tulajdonképpen ezzel teremtik meg a házassági egyensúlyt, s ez végképp értelmetlenné teszi az esetleges változtatást, ami anyagilag mégiscsak egy pokol, különösen egy történelemtanár számára. Ráadásul ő nem tudott olyan lenni, mint más tanárok, többek között egy olyan, aki közel állt hozzá, hogy a végzős osztályból levadászta azokat a lányokat, akiket egy tanár tekintélye el tudott varázsolni. Amíg persze iskolások voltak, addig csak körbeduruzsolta őket, egy-egy nem egyértelmű érintés, lecsapni csak érettségi után csapott le. Kétévente cserélődtek nála a lányok, mert körülbelül ennyi idő alatt derült ki, hogy a varázs az iskolai szerepen túl megszűnik létezni, mert nincs. Aztán a végén persze mi lett?

Nem, a vége előtt még volt, hogy maradtak olyan lányok, akik épp a sérülésük miatt, amit otthonról hoztak, és az apjuktól szenvedtek el, legalábbis az anyjuk ezt sulykolta beléjük, hogy az apjuktól, amiatt csapódtak ehhez a tantárgyához lassan korban is hasonuló férfihoz, mert ő is töritanár volt. A töritanárok gyakran barátkoznak egymással, mert tudnak viccelődni a töritanítás során tapasztalt ostobaságokon, ami adott esetben egy biológiásnak semmit nem mondott volna, mert összekeveri a muhi csatát a mohácsival, mindkettő m betűvel kezdődik, nem, és vesztettünk (ez a viccesnek szánt mondat később

megismétlődik, mert elfelejtem, hogy már itt megírtam). Vagy hogy Spárta és Athén harcából a görögök kerültek ki győztesen, erre mit mond egy tesis kolléga, hogy tényleg? Vagy hogy a felvilágosodásból nekünk a világosi fegyverletétel jutott, mondjuk, ezen néha még egy töritanár sem nevet. Vagy hogy nekem Hercegovináról is Bosznia jut az eszembe. Mi van? Aztán ezek a hosszú betoldás előtt hivatkozott lányok is elmaradtak, s nem maradt más, csak az alkohol meg a társkeresőn összevadászott alkalmi nők. Egyiknél sem akart lecövekelni, hogy ilyen kemping-hasonlattal éljünk, mert mindig felmerült, mért pont ezzel, amikor a következő lehetőség könnyen lehet, hogy ennél jobb, vagy ha nem jobb, mert egyik se jobb, akkor legalább van az, hogy akkor legyen valaki más. És az ilyen életnek még véletlen sem a máj- és hasnyálmirigy-problémák vetnek véget, mint hiszik olyan sokan. Ha ezek a problémák megjelennek, csak azért van, hogy képviseljék ennek az életnek a kiúttalanságát, helyesebben, hogy csak egy kiútja van. A belső szervek valójában ezért az életútért vállalják a felelősséget, de nem ők az okozói a végzetes eseménynek.

A temetésén nem voltak tömegek. Nem minden tanár temetésén vannak sokan, pedig egy tisztes pedagóguspálya koronája a temetésen megjelenő különböző korosztályokhoz tartozó tanítványok serege, közöttük, épp abban a szakmában, amely szakmához a tanár által tanított tantárgy volt a bevezető, híressé vagy épp gazdaggá vált tanítványok. Ha egy magyartanár temetésén például megjelenik egy ismert író, összesúgnak a gyászolók, hogy látod, ő is eljött, mert tudja, hogy e nélkül a tanárnő nélkül nem ment volna semmire, ott kapta meg az alapokat, épp úgy, mint mindenki, aki itt van, csak nem mindenkiből lett országosan ismert, vagy legalább gimnáziumi körökben országosan ismertnek vélt író, mert egy mérnök, egy ügyvéd vagy egy közgazdász honnét tudhatja, hogy egy író valójában mennyire ismert. Azért említem őket, mert feltehetőleg ők súgtak össze a temetésen, s ha ott lett volna az író, őket tudta volna kihallgatni. Mert az írók köztudottan mindig hallgatóznak, akkor is, ha süketek, akkor közelebb furakodnak a beszélőkhöz, vagy szájról olvasnak, esetleg bekapcsolják a szuperérzékeny hallókészüléküket. Életük végéig nem tudják felszámolni azt a hitet, hogy egyszer majd valami érdekeset hallanak, holott legtöbbször teljesen érdektelen mondatokat szimatolnak ki, olyanokat, amiket leírva még gimnáziumi körben sem válhatna ismertté egy író. A legtöbb mondat silány és unalmas, és egyáltalán nem lehet feltételezni, hogy olyan emberek mondják, akiknek az élettörténete megérne egy, hát, ha nem is misét, de legalább egy karcolatot vagy egy kis jelenetet egy regényben. Valójában senkinek a sorsát nem érdemes megírni, csak olyat érdemes, amit az író kitalál, mert ha ügyetlen is itt-ott, még mindig különb, mint a valódi életek, amely életeket a leélők egyáltalán nem tudják mélyen átélni, gőzük sincs, hogy amikor meghalnak, mit vesztenek el, csak annyit tudnak, mint az állatok, hogy az életüket.

Annak a töritanárnak, a könyvben szereplő férfi barátjának a temetésén kevesen voltak, mert nem is abban a városban volt, ahol tanított, közben vidékre költözött, meg már régen abbahagyta a tanítást, hiszen amikor az a pluszjuttatás, hogy végzős lányok, megszűnt, értelmetlennek látta ennyi pénzért dolgozni. Befektetési tanácsadó lett, és ehhez kiegészítésként erdélyi és felvidéki utakat szervezett a Trianon előtti Magyarországot, a valahai rokonok lakhelyét megismerni vágyó utazóknak. Az erdélyi út minden tekintetben megfelelt az adott élethelyzetének, hiszen egyáltalán nem tűnt föl senkinek, hogy szilvapálinkával indul és zárul a nap, és hogy közben néhány Ursus, a legtöbbek által kedvelt sör is lecsorgott. Ahol persze ez problémát okozott, mármint az Ursus, nemzeti szempontból,

ott zökkenőmentesen átváltott a Csíki sörre, s vissza Ursusra vagy Ciucra, ami a Csíki sör elrománosodott testvére.

Néha még egy-egy magányos nőutashoz vagy egy-egy megözvegyült székely menyecskéhez közel is tudott kerülni, mert voltak olyan utazók, akik azt gondolták, az internetes párkeresésnél sokkal eredményesebb, ha valamilyen tematikus utazáson vesznek részt, és az erdélyi út vagy általában a Trianon-csillagtúra néven nevezett utak ilyenek. Nem kell Ádámtól és Évától kezdeni, magyarázni azt a nemzeti érzést, ami benne van, mert a másik is épp úgy érez, annak a pártnak a szavazója, azt a rádiót hallgatja, és nem lepődik meg, amikor a busz hangszórójából felcsendül egy ismert színész hangján Wass Albert néhány verse Erdély visszavételéről, vagy amikor Székelyföldön népviseletbe öltözött lányok énekelnek Gábor Áronról, aki ágyút öntött a rengetegben.

Egy-egy könnycsepp átgurult az újdonsült pár arcán, amikor fene se tudja hányadszor ismétlődött meg a refrén, hogy a víz szalad, a kő marad, a kő marad. Ezt szépen el tudná énekelni különben Demjén Ferenc, ezt a nő mondta, de a férfi is pont ezt gondolta, csak elkésett kimondani, de azért annyit hozzátett, hogy a Ha elindul a vonat dallamára. Estére már, az esti pálinkák hatására, szóba kerül a visszafoglalás lehetősége. A diplomáciai megoldásról le lehet tenni, az egész világ ellenünk van, a románok amúgy is csak átbasznának, szóval csak a gyors hadi sikerekben lehet bízni, egy egyéjszakás hadjárat, hogy mire a többségi társadalom (románok) kinyitja reggel a szemét, már székely zászló lobog minden ház homlokzatán, s akkor aztán mondhatjuk, hogy végre itt van már a Kánaán.

Az amúgy általában csak reggel derült ki, hogy végül is az elhunyt házigazda (a székely férfiak korán halnak) feleségével töltötte az éjszakát vagy egy utazóval, mert ha utazóval, akkor az még reggel is ott volt mellette, az elhunyt házigazda felesége viszont, mire felébredt, addigra már a gyerekeket irányította az iskolába vagy valamely erdélyi írókolléga regényébe szereplőnek, az utóbbi esetben szép kis csizma meg székely harisnya volt rajtuk, szalmakalap, nagyon jól néztek ki.

Persze az üres ágy felvetette annak az esélyét is, hogy egyedül aludt, mert egyáltalán semmire nem emlékezett abból az időből, amikor feltehetőleg az özvegy nő, akiről úgy gondolta, rettenetesen ki van éhezve rá, vele töltötte az éjszakát. Egész reggeli alatt azon gondolkodott, főleg mikor már a második életmentő pálinkát is felhajtotta, hogy benyúljon-e a népviselet alá. Végül benyúlt, és volt is egy mondat, hogy mennyen má (az annya picsájába), de rájött, ez már a buszon volt, amikor rájött, hogy ez sem bizonyítja, hogy nem voltak együtt, mert mit mondhatott volna az a szegény özvegyasszony, háta mögött a tisztaszobával, hát pont ezt.

Na majd este letesztelem, gondolta, de az aznapi este épp olyan volt, mint az előző. Egyszerű dolgokat sem tud az ember a világról, még azt sem, hogy együtt volt-e azzal az özvegy székely asszonnyal vagy az utazóval, aki ezt a túrát látta a legalkalmasabbnak párkeresésre, és persze mindenki az idegenvezetőt akarja, mint az íróiskolákban tanulók a tanfolyamot tartó írót. Senki nem akar olyannal együtt lenni, aki pont annyira tud csak írni, mint ők, vagy aki semmi extrát nem tud a szovátai Medve-tóról, csak hogy sós.

Közben visszapillantok, hogy mit csinál a nő, akit egy termékért jó ideje elhagyott a férje, mert nem vagyok gondatlan, azért csak bánt, hogy otthagytuk, csak úgy, még a könyv elején, mint egy hülye borítót. Felhasználtuk az életét a kezdésre, és kész, azért csak tudni kell,

hogy az ember kitől kapta a kezdőtőkét a vállalkozásához, ami aztán később a megélhetést biztosítja, sőt némi extrához is hozzájuttat.

Egyelőre annyit tudunk róla, hogy boldogtalan akar lenni, sőt meg is hozta az erről szóló határozatot, és ettől az elhatározástól majdnem ellentmondásba került az elhatározásával, mert egészen közel került a boldogsághoz. Meg még azt, hogy otthagyta a férje, az a férj, aki teljesen megváltozott az évek során, tehát ez már nem az a férj volt, aki korábban a férje volt, hanem egy másik ember, aki valójában már korábban, a megváltozásával hagyta el a feleségét. Mert nem csak azt nem lehet tudni, hogy milyen betegséget hordozunk, azt se, hogy milyen irányba változik a jellemed. Persze ebben a változásban nagy szerepe volt a pénznek, hogy hirtelen rengeteg lett. Olyan befektetésekben volt érdekelt, amely befektetések révén nem egyszerűen megtelt, hanem túlcsordult a kassza, és ennek következtében olyan emberek voltak körülötte, egészen közel, mondjuk úgy, velük barátkozott, akik hozzá hasonlóan olyanok voltak, mintha a lelküket kitörölték volna egy marék euróval. Legalábbis így látszott messziről, mert akiknek nem volt ennyi pénzük, azok már csak messziről látták őt (őket) egy lesötétített autóablakon át, amikor az ember csak a rendszámról ismeri fel a valahai barátját.

Jó volt, hogy elhagyott, gondolta, egy remek budai lakás és egy biztonsági kislakás maradt neki, állandó havi bevétel, megbízható albérlőktől, persze a vagyon java még így is a volt férjé lett, de ennek eredményeként nem kellett elviselnie azokat az embereket, akik az utolsó együtt töltött évek alatt már családközelbe kerültek, sem a férjét. Közben elindult, mert a könyv elején még csak felült az ágyon. Nem emlékszel? Nem baj, hogy elfelejtetted, az egész csak ki van találva, egyáltalán nem igaz, és mi értelme van annak, ami nem igaz? Minek olyat megjegyezni? Ki emlékezik arra, hogy Gibbs ügynök az NCIS harmadik évadának ötödik epizódjában mit csinált? Senki, mert nem igaz. Semmi funkciója nincs annak, amit csinált (különben hajót faragott, nyugodtan cáfolj meg, ha képes voltál utánanézni), csak az, hogy megtörténjen a sorozatnak az a perce, amikor azt csinálta, amire nem emlékszünk.

Már elindult. Egy jogvédő szervezetnél dolgozott, szar pénzért, de neki ez már nem volt fontos. A kislakásból meg a megtakarításokból, amelyet még a férje mellékesen nála hagyott, kárpótlásul, nehogy a cégre is igényt tartson, volt annyi, hogy egy életre kitart, és tudja fedezni azt a két-három utazást évente, amire igénye volt, mert azért csak megérdemli húsz év házasság után, hogy megnézze a Niagarát például, ha azt még nem látta volna (de látta). Már az utcán ment, könnyű nyári ruhában, ha ez épp nyáron volt, amikor ment, nem látszott rajta, hogy ez a nap neki más, mert ezen a napon, ahogy a gimnáziumi tanár is, eldöntötte, hogy nem akar megszabadulni attól a sok-sok gyötrődéstől, ami az életét jelentette, nem akar olyannak látszani, hogy boldog, csak olyannak, amilyen, átlagosan boldogtalannak. Ez a mondat, amiben összemosódik két szereplő gondolata, azt jelenti, hogy a két szereplő hasonlót gondolt, csak nem pont ugyanazokkal a szavakkal, ha egyáltalán szavakkal gondolkodtak, nem érzelmi attitűdökkel például. Mert ki lát bele egy szereplő agyába? A regényíró biztosan nem, ha belelátna, nem írna hosszadalmas mondatokat a jellemükről, a jellemük változásáról, nem építené a könyvét egy olyan dologra, ami meg sem történik, csak ki van gondolva, vagy épp csak látszat, hogy hatásos legyen a könyv, és sokan megvegyék. Mert egy hatásos sorsba mindenki bele tudja képzelni magát, és ezért ajánlja egyik olvasó a másiknak, hogy ez olyan, mintha rólunk szólna, persze azt gondolja,

hogy róla, mert a barátnőről nem feltételez olyan sorsot, ami belekerülhetne egy regénybe.

Nem, az először szóba hozott töritanár nem akart elköltözni otthonról, amikor észlelte a feleség kikacsintását, egyszerűen rákérdezett, és a feleség azt mondta, hogy nem, nem így van. Ebbe belenyugodott, mert ez a mondat nem egy hazugság volt csupán, bár természetesen alapvetően az volt, hanem döntés is.

A nő, nem az, akiről korábban szó volt, és regényírói gondosságból újra szóba lett hozva, hanem ez a feleség, a töritanáré, másnap felhívta azt a férfit, akivel viszonya volt, akiről el tudta képzelni, hogy vele újra tudja írni az életét. Ez a megfogalmazás (újraírni) egyébként az irodalom hatása az életre, mert nemcsak az élet befolyásolja az irodalmat, mint korábban hitték oly sokan, hanem az irodalom is hatással van az életre, néha ugyan halál formájában, mint a Werther megjelenését követő öngyilkossági hullám kapcsán megtapasztalhattuk, vagy amikor Mark Chapman egy Salinger-kötettel (*The Catcher in the Rye*) a zsebében lőtte le John Lennont, egy valaha híres popzenészt, a Dakota-ház előtt New Yorkban, ahol persze pont dakoták nem laktak, mert egy rendkívül drága környéken volt, a Central Park mellett, ha dakoták laktak volna ott, akkor ez a bűnöző talán egy dakotát lő le, amit korábban az amerikai törvények, valamint az amerikai közvélemény sem tekintett bűncselekménynek.

Ezzel a férfival újra tudja, gondolta a nő a kis kitérő után, helyesebben tudná írni az életét, mert annyira más volt, mint a férje, legalábbis hetente kétszer két órában teljesen más volt, tényleg olyan, hogy vele lehetne boldognak lenni, mert az egyértelmű, hogy a férjével nem lehet. Egy férjjel soha nem lehet, a férjjel élni tulajdonképpen a boldogtalanság szinonimája. Ezzel a férfival viszont még azt is el tudta képzelni, hogy egy közös gyerek, egy újabb, mert kettő már van, mondhatni, a szerelmük gyümölcse lehetne. De a férje kérdésére adott válasz ráébresztette, hogy ez a titkos férfi soha nem akar kilépni a fényre. Neki épp ez az árnyék kell, mert esze ágában sincs új családot alapítani, épp ezzel a helyzettel érte el azt a viszonylagos érzelmi biztonságot, amiben képes létezni, és nem utolsósorban testileg is helyrerázódott, mert szüksége volt arra az öntudatra, amit két nőtől kapott, a feleségtől és a szeretőtől. Olyan foglalkozása volt, amit öntudat nélkül, hát, egyáltalán nem lehet folytani. Ő volt… Vajon ki találja ki? Ez egy kvízkérdés, aki kitalálja, benne van az emberiség felső három százalékában.

Ő volt az az országosan ismert író, aki nem ment el a volt magyartanár temetésére, így aztán nem tudtak összesúgni körülötte a gyászolók, hogy itt van. Helyesebben összesúgtak, de nem körülötte, mert nem volt ott, és épp azt súgták össze, hogy nincs itt, pedig hálás lehetne ennek a tanárnak, nélküle mi lett volna belőle, egy senki, s némiképp ennek a volt diáknak a későbbi sikereit a magyartanár sikereiként értelmezték. De nem jött el, valószínűleg az írók ilyenek, alapvetően hálátlanok.

A történelemtanár felesége megvonta ettől a férfitól ezt az öntudatot, mert be kellett látnia, hogy nincs alternatívája annak az életnek, amit már ilyen hosszú időn át folytatott a férjével, ami kellőképpen unalmas és érzelemhiányos, de ez az ő élete. Tulajdonképpen jó volt belátni, hogy annak a felfénylő életívnek az íróval nincs realitása, s hogy nincs mese, neki maradnia kell a realitásban. Különösen egy realista regényben, mint ez is, nagyon jól jön egy ilyen felismerés. Tovább erősíti a valóság és a mű kapcsolatát, igaz, megvonja a szövegtől a romantikus fordulatokat, s így nem teszi lehetővé, hogy legalább egy regényben megélhessük azt, ami a valóságban soha nem tud megtörténni.

KISS LÁSZLÓ

ELMERÜLT VILÁG

Minden városnak vannak legendás történetei. A több mint tízmillió fatörzsre épített Velence pláne bővelkedik ilyenekben.

Ki ne hallott volna a mészárosról, aki – gyanútlan kuncsaftjait a kannibalizmus csapdájába csalva – gyermekek húsával ízesítette termékeit. S bár csúnyán megjárta, mert lóhoz kötve vonszolták végig a kaleidoszkópgazdag városban, és kezei után fejétől is megfosztotta az ítélet-végrehajtó, nevét vaporettómegálló őrzi. Nem kell mindent megérteni.

Ki ne olvasott volna az ártatlanul kivégzett pék emlékére pislákoló vörös gyertyákról, akit tisztessége sodort végzetes bajba, amikor ugyanis egy holttestre bukkant, és jelentette a hatóságnak, a karhatalom buzgó csinovnyikjai kínvallatás során bizonyították rá a gyilkosságot. Velence bűnbánó város, benne egyik templomból a másikba sétálhat az ember. Mi azon tűnődünk, hogyan töltik meg ezeket a helyiek, van-e egyáltalán errefelé annyi pap, amennyi az itt lebonyolítandó misékhez szükséges.

Vagy kinek ne tűnt volna fel vízibuszozás közben az elátkozott Dario-palota, amelynek megvásárlását Woody Allen is fontolgatta, feltehetően 1996-os zenés filmje, az *Everyone Says I Love You* forgatásakor, végül azonban inába szállt a bátorsága, és elállt az üzlettől. Vajon miféle megsejtett ármány bírta meghátrálásra az olasz finomságokra máskülönben fogékony művészt?

S ki ne tudná, hogy a fő szigetegyüttestől pár horgászhelynyi távolságra fekvő Murano szigetére járt apácáknak udvarolni a felvilágosodás korának leghírhedtebb kalandora, Casanova. Meglátogattuk Muranót mi is, alkonyattájt, turistafogyatkozás idején. Nőhajszoló Jakabnak igaza volt, csakugyan szép, andalgásra alkalmas hely, és égbe nyúló, vaskos fárosza is emlékezetes látvány.

Velencéről szólva tehát tele a padlás színesebbnél színesebb, ámde sokak számára alighanem unalomig ismert sztorikkal. Oroszlánbajszú Jürgen húsvéti kálváriájáról azonban csak kevesen tudnak. Mi, a párommal e kevesek közé tartozunk.

Nagypéntek volt, és tömött vaporettó szelte a Canal Grande vizét. Jürgen és a felesége erre a tömegközlekedési eszközre váltott jegyet. Hátrahagyva a vasútállomás környékének forgatagát, a Ferroviánál léptek a fedélzetre. Ülőhely nem lévén, állni kényszerültek. Közvetlenül mellettünk fogódzkodtak a jármű korlátjába, és mint általában mindenki, előre néztek. Vízzel teli sikátorok maradtak el mellettünk, hidak alatt csusszantunk át, jöttünkre gondolák siklottak odébb: vaporettónk egyenletesen haladt a város hullámzó sztrádáján. Amikor megállóhelyhez ért, az ügyeletes matrózfiú megragadta a hajókötelet, és horogkötő pecásokra jellemző ügyességgel rácsomózta a kikötő bakjára. Az utasok mozgolódni kezdtek, a kesztyűs matrózlegény udvarias nógatására egyesek elhagyták a hajót, mások beszálltak, aztán folytattuk utunkat. Jürgen napszemüveges arcát diadalmasan a döglötthal-szagú velencei levegőbe tartotta – frizurájának focistás ékét: kacsafarkát ide-oda táncoltatta a csintalan tavaszi szellő –, és mint általában mindenki, felvételeket készített

a telefonkészülékével. Nem emlékszem, melyik megállóhely közelgett, a népszerű Rialtót már bizonyosan elhagytuk, de Jürgen lelkesedése nem csappant, vaskos ujjai szorgalmasan masszírozták a telefon testét. Videót készített és fotókat lőtt, rögzítette a kétoldalt pompázó palotákat, a mindenütt vitorlázó sirályokat, a vaporettó fölverte koszos, de gyönyörű adriai habot.

Számos turista gyakorlottan menedzseli a benne szunnyadó Tarr Bélát, és telefonját változatos pózokban tartva is képes használható mozgó- és állóképek előállítására. A történtek ismeretében Jürgen nem tartozik közéjük. Víz fölé tartott masinája a balra ívelő nagy kanyarban, épp egy felvételkészítő rábökés katartikus pillanatában váratlanul ficánkolni kezdett, s rövid magakellető tánc után kicsusszant Jürgen markából, aki utánakapott ugyan, de nagy meglepetésünkre azonnal megálljt parancsolt a mozdulatnak, és – mintegy ösztönösen – visszahúzta a kezét. A telefont elnyelte az örvény.

Ahogy korosodom, emlékezőtehetségem kopik, de úgy emlékszem, hogy Jürgenen a következő percekben semmilyen formában nem mutatkoztak az összeomlás jelei. Ellenkezőleg, inkább megkönnyebbültnek tűnt, ahogy odafordult Dortmund-szőke feleségéhez, aki a táskájában kotorászott, és semmit sem észlelt az esetből.

Vajon mi késztette ezt a germán félistent, hogy ily könnyen lemondjon arról, amiért mások embert ölnének? Milyen súlyos tehertől szabadult meg a felvétel készítésének fatális pillanatában? Mily titok nyomhatta szívét és lelkét? Szeretője volt, akinek képei és csiklandós videói örökre a hullámsír mélyére kerültek? Üzelmeket folytatott, rosszban sántikált évek óta, és mostantól tiszta lelkiismerettel vághat neki élete új szakaszának? Csak találgatni tudunk, mint mindig, ha embertársainkról gondolkodunk.

De ne igyál előre a medve bőrére, Jürgen, mert nincs titok, amelyre ne derülne fény. Velence apránként elmerül a tengerben. Talán van esély rá, hogy egyszer majd a te készülékednek is a nyomára bukkan valaki.

Jürgen és felesége nem sokkal ezután, a San Samuelénél elhagyta a fedélzetet. Mi mentünk tovább, Szent Márk óriás katedrálisáig. A lassan süllyedő város főterén addigra már sokan, nagyon sokan összegyűltek. A harangok meg egyre csak kongtak.

FERDINANDY GYÖRGY

SOMFAI

Az alattunk lévő házmesterlakást is kiadták a szüleim.

Apu lejárt a házmesterékhez beszélgetni. Apánk szerette az egyszerű embereket. A kapcsolatunk csak akkor romlott meg, amikor apánk Pestre költözött.

Akkor, a nyilasok államcsínye idején egy Somfai János nevű rendőr volt a lakó. Ez lent is átvette a hatalmat, pedig házmesteri tisztsége csak névleges volt. Lakóként már régen nem fizetett, és megütötte anyukát. Anya a ház körül futott előle. Végül is Jankovszki Pista, a kertészlak albertirsai lakója mentette meg. A részeges Somfai

valami ilyesmit kiabált: Annak a világnak már vége van! Hogy milyennek, azt nem mondta meg, miközben kardlappal ütötte a falat a gyerekszoba ablaka alatt.

Éreztük mi is, gyerekek, hogy apánk nélkül valaminek tényleg vége van. Hogy minek, azt csak később értette meg egy gyermek.

AZ UTOLSÓ KARÁCSONY

1944 karácsonya. Mi, gyerekek, most is, mint minden évben, izgatottan vártuk a Jézuskát. A szokás az volt, hogy délután felmentünk a nagyszülőkhöz, keresztül a nagykerten, és ott vártuk az ünnepet. Csak utána, este mentünk le a szüleimhez, a kert végébe, ahol apu és anyu Jézuskája is megérkezett.

Így volt ez '44 telén is. Még akkor is, ha apánk abban az évben nem volt sehol. Hol van, faggattuk anyát, és ő azt felelte: Bent a városban, dolgozik. Csak később tudtuk meg, hogy apa üldözötteket mentett, és hogy elfogták a nyilasok. Október óta már az ő kezükben volt a hatalom.

De most úgy mentünk fel a nagyszülőkhöz, mintha mi sem történt volna. Csak apa nem volt sehol. Nem elhanyagolható tény, legalábbis a gyermekek számára.

Anyánk nem jött velünk a nagyszülőkhöz. Esteledett, és mintha az oroszok is az ünnepre készültek volna, abbamaradt az ágyúdörgés. Nagyanya előkészítette a vacsorát. Karácsonyeste a szakácsnő is velünk evett, és vele Rózsi is, a szobalány.

Együtt vártuk a csengettyűt, amikor a szobában kigyúltak a gyertyák. A részletekhez nagyapánk, a professzor idén is ragaszkodott.

Körülálltuk a fát, elénekeltük a *Mennyből az angyal*t. Az örvendező pásztorokat. Azután nagyapa kiosztotta az ajándékokat. Emlékszem, a szakácsnő, Margitka nagy, bőrkötéses imakönyvet kapott, Rózsi valami kis színes ruhát. Nagyapa megcsókolta őket, egyiket a másik után. Nem emlékszem, nagyanyácskám mit kapott. Mi izgatottan bontogattuk az ajándékokat.

Margitka sírt, az idén is szép volt az ünnep. Minket nagyanyácskám ölelt magához, amikor megszólalt a telefon. A kagylót nagyapa vette fel.

– Ki volt az? – faggattuk.

– Lehoczky professzor – felelte. Az egyik kollégája.

– Miért hívott?

– Náluk már bejöttek az oroszok! Hűvösvölgy felől.

– És mit csinálnak? Jesszusmária! – állt fel nagyanyánk.

– Semmit! Vacsoráznak.

Ő, nagyapánk, nem félte az oroszokat. Minket lekísértek az anyánkhoz. A nagykertben ismét dübörgött az ágyúzás. Úgy tűnt, Hűvösvölgyben megmaradt a front.

A lenti házban már gyertyát gyújtott anya. A hadtáp nyugdíjas tisztjei vették körül a fát. De ez csak egy pillanat volt. Kint a kapu előtt már dübörögtek a teherautók. Mindenki beszállt, betuszkoltak minket is. És megindult Pest felé a menet.

– Átérünk? – kérdezte anyánk.

– Át, át! – felelték a katonák.

Nem tévedtek: átértünk valami egészen másba. Ez volt az utolsó budai karácsonyunk.

SILBERMANN ÚR LÁTOGATÁSA

A háború végén anyukánk aranyórával ajándékozott meg engem és öcsémet. Jól emlékszem, az enyém volt a súlyosabb. Micsoda öröm egy tízévesnek! Igazi tömény arany. De Sanyié sem maradt el sokkal mögötte. Anyánk félretette a két ékszert, csak mi ketten tudtuk, hová.

Aztán véget ért a háború, a túlélők is megjelentek. Hozzánk is beállított egy csontsovány öregember. És anyánk elővette és átadta neki a két aranyórát. Silbermann úr kint vette át őket a kertkapuban. Az ő óráit őrizte meg anya.

Megköszönte, elment. Bent a belvárosban nyitott antikváriumot. Nekünk pedig nem volt többé zsebóránk. Silbermann bácsit néha még meglátogattuk öcsémmel. Az üzletben mindenféle használt holmit adott el. Anyánk kiselejtezte, mi levittük neki.

A két aranyóráról több szó nem esett.

ÖCSÉM ÉS HÚGOM

Hárman vagyunk testvérek. Két év szünettel egymás között. Utánam egy fiúcska, Sanyi következett. A sort Zsóka húgom zárja.

Sanyika mastoiditisszel – fültőmirigy-gyulladással – kezdte földi pályafutását. Rejtő nagyapánk műtötte meg, a beavatkozás szerencsésen alakult. Érthető módon anyánk és a nagyszülők kedvence lett.

Még óvodáskorában is Taribabának – Dundidudi Taribabának – becézte magát a lékelt koponyájú, dundi, szőke gyermek. Magamhoz édesgetni nem volt egyszerű. Végül a közös stiklik vonzották hozzám közelebb. Például az Irénke néninek, a zongoratanárnőnek adott macskakaki. (A zeneórák elől a diófák ágai közé menekült testvéröcsém.)

Mindent összevetve nagyon szerettem az öcsémet. Együtt kerültünk ki Belgiumba, anyánk később – már a háború után – együtt nevelte a két fiúgyermeket.

*

Mégsem hasonlítottunk egymásra. Sanyi szőke volt és dundi. Csendes és visszahúzódó kisfiú. Nehezen barátkozott. Mellette én hangos voltam, csavargótermészetű. Tulajdonképpen nem tudhatta senki, hogy mivel foglalkozott.

Tőlem azért sok mindent megtanult. Tudott teniszezni, szerette a zenét. És hát mi ketten – ahogy már írtam – szerettük egymást. Jó testvérek voltunk egész gyerekkorunkban.

Gödöllőn, a premontreieknél voltunk bentlakók a háború alatt. Összetartottunk, mi voltunk a kis és a nagy Elefánt. Ha megtámadtak, Sanyi a védelmemre kelt. Senki sem mert kikezdeni velünk. Ez a szoros kapcsolat később is, egész életünkben megmaradt.

Az öcsém a sashegyi ház körül, a kertben töltötte egész életét. Helyette a felesége utazott. Ő nem akart: kertészkedett. Nem tudok róla, hogy valaha is elutazott volna, talán csak néhány napra. Otthon, a családi kertben élte az életét.

*

Öcsém példás házaséletet élt, de kishúgom inkább hozzám hasonlított. Az apánk elkényeztetett kedvence volt. Elcsavargott, anya a 8-as busznál várta, hogy az utolsó járattal hazakocsikázzon. Mégis hiába! Az udvarlója elvette feleségül.

Ernő morva bevándorlók fia volt. Komoly, megbízható ember. Hamarosan a Vas Gereben utcai házba költöztek, az egyik lakó megüresedett helyére.

Édesapánk akkor már kórházban feküdt. Zsóka volt hármunk között az egyetlen, aki mindvégig kitartott mellette. Rendszeresen meglátogatta, levágta a körmét, kimosta a holmiját.

A lakáskérdést megoldották. Anyánk a földszintre költözött. Vele soha nem volt felhőtlen a húgocskám kapcsolata. Amikor lánya született, emeletet húztak a házra. Meg kell hagyni, Zsókáék ügyesen intézték a dolgaikat.

Végül is mindketten otthon élték le az életüket, Sashegyen. Csak én kerültem ki a nagyvilágba. Franciaországba, majd onnan a szigetvilágba, Amerikába. Francia és latin élettársak oldalán, négy különböző kontinensen élő négy gyermek édesapjaként. Egy lány és három fiú, mindegyikük egy sor idegen partnerrel. Tucatnyi nyelv és szokás, megannyi kultúra és sajátosság, folyamatos levelezések és állandó repülőutak.

Nem bántam meg ezt az életet. Beutaztam a világot, megismertem a kultúrákat és a népeket. Ez az íróember számára – megkockáztatom – akár még hasznos is lehet.

Az út vége pedig a magány.

BISTEY ANDRÁS

LAPOK EGY CSALÁDI LEGENDÁRIUMBÓL

Betti néni

Ez a családi szájhagyományban fennmaradt legrégibb történet. Anyai dédanyámat, Amtzhauser Kálmán nevű anyai nagyapám anyját, Török Juliannának hívták, az ő húga volt Török Erzsébet, akit a családban Betti néniként emlegettek.

1849 augusztusában, amikor a szabadságharcot leverő orosz csapatok átvonultak Rimaszombaton, kilenc-tíz éves lehetett. A házuk udvarát magas kőfal vette körül, és annak a tetejére elhelyeztek néhány cserépfazekat, amelyekben uborkát savanyítottak. A kislány, aki egyébként csavargásban, fára mászásban bármelyik fiúval fölvette a versenyt, a kőfal tetejéről nézte lábát lógatva, hogy egy orosz csapat pont a fal mellett állt meg, hogy pihenjen kicsit az árokparton. A katonák kiabálni kezdtek a kislánynak, aki semmit nem értett a szavaikból, de bosszanthatta a kiabálásuk és a nevetésük, ezért fölkapott egy uborkás fazekat, és közéjük dobta. A dobás olyan jól sikerült, hogy fejen találta az egyik katonát, aki nyomban összeesett.

Amikor Betti látta, hogy több kettőnél, leugrott a falról, átszaladt az udvaron, s átúszta a Rimát, ami a házuk túlsó oldalánál folyt, és egy erdész ismerősükhöz

futott, ahol akkor sem találták volna meg, ha keresik. A katona azonban magához tért, nem volt súlyos a sérülése, a csapat továbbindult, így az esetnek nem lett következménye.

Nő a rendház ablakában

Anyai nagyapámat, Amtzhauser Kálmánt a szülei kisgimnazista korában Gyöngyösre küldték, hogy ott járjon iskolába. A nagynénjének, aki egy Trecska nevű jómódú hentes felesége volt, nem született gyermeke, ezért nagyapámat szívesen magukhoz vették.

Néhány hónapig nem is volt semmi baj, nagyapám jól tanult a ferencesek gimnáziumában, otthon is sokat segített, mindenki szerette. Ám egy napon Trecska, aki ekhós szekérrel vásárokra is járt, ahol lacikonyhát működtetett, nagyapámat is magával vitte a vásárba. Amikor kora hajnalban a rendház előtt hajtottak el, nagyapám meglátta a szürkületben, hogy a szerzetesek egy nőt engedtek le kötélen az egyik ablakból. Az iskolában aztán első dolga volt az eset szétkürtölése, nem csoda hát, ha a következő napon az iskola igazgatója behívatta Trecskát.

– A fiúcska tanulmányi előmenetele dicséretes – kezdte –, bizonyos dolgok azonban arra kényszerítenek, hogy megkérjem önt, illetve ön által a szüleit, hogy tanulmányai folytatására más városba küldessék.

Trecska, aki természetesen tudta, hogy mi van az ügy hátterében, ártatlanul megkérdezte, hogy melyek azok a bizonyos okok, erre azonban az igazgató nem válaszolt, csak megismételte, hogy „részben a saját érdekében kívánatos volna, hogy a fiúcska más gimnáziumban folytassa a tanulmányait!"

Így azután nagyapám Iglón, egy másik rokonnál lakva fejezte be a gimnáziumot.

Egy kitüntetés története

Az első világháború előtt Sajószentpéteren nagyapámnak sok jó barátja volt, akikkel sűrűn összejártak kártyázni, beszélgetni, és gyakran ugratták egymást. Volt a társaságnak egy tagja, akiről tudták, arról álmodozik, hogy kitüntetést kap a királytól. Megegyeztek tehát, hogy adnak neki egy kitüntetést. A nagyapám, aki szépen tudott rajzolni, készített egy díszes oklevelet, amelyen az állt, hogy X. Y.-nak I. Ferenc József, Ausztria császára, Magyarország apostoli királya stb. polgári érdemei elismeréséül ilyen és ilyen kitüntetést adományoz.

Nagyapám gyakran járt Bécsbe, mivel a Magyar Általános Kőszénbánya Rt.-nek a sajóvölgyi bányatelepeken lévő üzleteinek vásárolt árukat nagykereskedőktől. Bécsben adta postára a díszes csomagolású oklevelet. Akik be voltak avatva a tréfába, izgatottan várták, hogy mi történik, de jó néhány napig semmi sem történt. Amikor már egy hétnél is több idő eltelt, és a barát nem mutatta jelét, hogy megkapta volna az oklevelet, egy reggel néhányan véletlenül összefutottak vele, amint éppen az állomásra igyekezett rendkívül ünnepélyes arccal és öltözetben. Természetesen megkérdezték tőle, hogy hová igyekszik, ő pedig, mintha nagy titkot mondana, elárulta, Bécsbe indul, kihallgatást kér a királytól, mert meg akarja köszönni a magas kitüntetést.

Nagyapám és a barátai megijedtek. Okkal gondolhatták, hogy a király nevében „adományozott" kitüntetés hírét Bécsben nem fogadnák humorosan, s alighanem kellemetlen következményekre számíthatnának. Felvilágosították hát a barátjukat a csínyről, aki először

nem akart hinni nekik, egészen addig, amíg nagyapám pontosan el nem mondta, hogy mi áll az oklevélben.

Akkor viszont úgy megsértődött, hogy évekig nem szólt hozzájuk.

Szökés a börtönbe

Az anyósom apja, Tóth Gyula 1919-ben vöröskatona volt, a tiszai fronton harcolt a románok ellen. A Tanácsköztársaság leverése után bezárták, sok társával együtt a szegedi Csillag börtönbe került. A felesége, Szakáll Piroska Mindszentről látogatta, amikor lehetett, és magával vitte három kislányát is. Egyik alkalommal, amikor belépésre várva az őrrel beszélgetett, későbbi anyósom, aki akkor hatéves volt, beszökött a börtönbe, hogy megkeresse az apját. Az egyik őrnek kellett utánaszaladnia, hogy visszahozza. Az őrök nagyon nevették, hogy lám, ő beszökött a börtönbe, pedig a bent lévők inkább kifelé igyekeznének.

Egy másik alkalommal az ügyész közölte, hogy Tóth Gyulát halálra ítélték, és rövidesen kivégzik. Lehet, hogy tévedett, lehet, hogy rosszindulatból ijesztgetni akarta a családot, mert Tóth Gyulát nem végezték ki, sőt, néhány hét múlva szabadon engedték. Talán az országgyűlési képviselő közbenjárásának köszönhetően. Őt is megkereste ugyanis a család, és ő megígérte, hogy megteszi a szabadulása érdekében, amit lehet.

Rázni vagy kavarni?

Dédanyám, apám anyai nagyanyja, Csencsik Julianna, először Lozinák János felesége volt, majd megözvegyülve férjhez ment Schönk Ödönhöz. Második férje halála után nagyanyámékhoz költözött, és ott élt 1948-ban bekövetkezett haláláig. Egyszer, még a háború alatt, nagyanyámék elutaztak valahová, és dédanyámat, aki akkor már öreg és beteges volt (1864-ben született), nem akarták magára hagyni, ezért néhány napra hozzánk költöztették. Elég nehéz természetű asszony volt, úgy nevezték az ilyen embert akkoriban, hogy raplis. Anyám igyekezett a kedvében járni, többek között a kedvenc ételeit készítette. Egyszer megegyeztek, hogy túrós tészta lesz ebédre. Anyám el is készítette, és mielőtt feltálalta volna, megkavarta. Dédanyám meglátta ezt, és felháborodott:

– Édes lányom, te nem rázod, hanem kavarod a túrós tésztát? Én ebből nem eszem!

Nem is evett, anyámnak valami mást kellett hirtelen összeütnie neki ebédre.

Azóta a családunkban, ha valaki értelmetlen makacssággal ragaszkodik valamilyen elképzeléséhez vagy szokásához, gyakran akad valaki, aki megszólal:

– Nem kavarni, rázni!

Bicskázás Ady miatt

Volt a múlt század húszas éveiben a Jászapáti főutcán egy kocsma, ahová az idősebb diákok szívesen beültek esténként egy kis borozásra, beszélgetésre, vitatkozásra. Az utcára nyíló helyiség mögött volt egy belső szoba, az volt a diákoké. Ha nagy ritkán tanár jött ellenőrizni, volt idejük hátul kimenni, és eltűnni a sötétben. A ház ma is áll, csak most lakásként használják. Az utcai bejárat helyén ablakot nyitottak.

Egyszer megszúrták ott apámat egy Adyról folytatott vita hevében. Sokan voltak, akik lelkesedtek Ady költészetéért, de gyakran csak a divat miatt, sokszor maguk sem értették azt

igazán. Egyik társa éppen nagy hangon magyarázta, hogy valamelyik versében a költő mit akart üzenni, amikor apám elmondott egy Ady-paródiát Karinthy *Így írtok ti* című kötetéből, és megkérdezte, hogy vajon a költő mit akart mondani vele. A diák elemezni kezdte a paródiát, mert azt hitte, igazi Ady-vers, és meg kell magyaráznia a sok maradi bunkónak, hogy mit jelent.

Amikor apám nagy nevetések közepette leleplezte a turpisságot, a diáktárs dühében előkapta a bicskáját, és apám karjába szúrt. A babszemnyi fehér forradás haláláig emlékeztette erre a konfliktusra.

Diftéria

A második világháború vége felé, 1944 szeptemberében apámat behívták katonának. A család akkor Bonyhádon élt, mert a front közeledtekor a mezőkovácsházi adóhivatalt, ahol apám akkoriban dolgozott, Bonyhádra költöztették.

Amikor a szovjet hadsereg bevonult Bonyhádra, egy bizottság sorra járta a házakat, beszállásolásra alkalmas helyiségeket keresett. Anyám egyedül maradt egy hét- és egy kétéves gyerekkel, és félt, hogy beszállásolnak valakit vagy valakiket a lakásba. Egy nagy házban laktunk, ahol rajtunk kívül csak egy idős házaspár élt, övék volt a ház.

Anyám a nővéremet ágyba fektette, bekötötte a torkát, és többféle orvosságot rakott ki az ágy mellett lévő éjjeliszekrényre. Egyszer kivágódott az ajtó, de olyan erővel, hogy anyám székének a támlájáról visszapattanva majdnem elsodorta a katonát, aki átlépett a küszöbön. Meglepődött, majd a nővéremre mutatva kérdőn felhúzta a szemöldökét.

– Diftéria – mondta anyám elcsukló hangon, és megdörzsölte a szemét, mintha sírással küszködne.

A katona szó nélkül sarkon fordult, és pánikszerűen kiment a házból, sőt a kapura kiragasztott egy nagy vöröskeresztes cédulát, amelyre oroszul az volt írva: ez a ház fertőző beteg miatt beszállásolásra alkalmatlan.

A csapatok elvonultak, mások jöttek a helyükbe, de a cédula ott maradt hetekig, és többé senki sem nyitotta ránk az ajtót, hogy helyet keressen beszállásolásra.

Barátkozás

A bonyhádi ház tulajdonosa valahonnan a Felvidékről került Bonyhádra, és mivel jól tudott szlovákul, könnyen megértette magát az oroszokkal. Az utca túloldalán lévő házba több katonát is beszállásoltak, és az egyik fiatalember különösen összebarátkozott vele, néha átjött hozzá beszélgetni.

Egyszer az udvaron játszottam, amikor szintén megjelent. Felkapott, a nyakába ültetett, és mint egy csikó, ugrándozva körbeszaladt velem az udvaron. Anyám észrevette, és nagyon megijedt, kihívta a házigazdát, hogy szóljon a katonának, mert biztosan el akar vinni engem. Az öreg kijött, de addigra a katona is észrevette anyám rémületét, megállt, és kérdezte, hogy mi a baj.

A házigazda mondta neki, hogy a gyerek anyja nagyon megijedt.

– Mitől ijedt meg? – tudakolta a katona.

– Attól fél, hogy el akarod vinni magaddal a gyereket.

A katona elkomolyodott, letett a nyakából:

– Ugyan hova vinném? Különben is, ha megérem a háború végét, választhatok magamnak otthon a rengeteg árva közül, ha örökbe akarnék fogadni egyet.

Nevelni sosem késő

Apám halála után anyám beköltözött Szolnokra, ugyanabban a házban, sőt ugyanazon a szinten volt a lakása, mint a miénk, így naponta akár többször is átjártunk egymáshoz.

Egyszer éppen akkor jött át, amikor reggeliztem. Nagy falatokban ettem az ételt, talán sietnem kellett, mert késésben voltam, Anyám egy darabig szótlanul nézte, ahogy eszem, azután rosszallóan megcsóválta a fejét:

– Édes fiam, túl nagy falatokat veszel a szádba!

Ő akkor kilencvenkét éves volt, én hatvan.

Ez az édes fiam megszólítás mindig rosszat jelentett, általában akkor hangzott el, ha nem tetszett neki valami, amit éppen csináltam. Még kamaszkoromban egyszer télen szintén siettem valahová, és a sálat csak körbetekertem, nem igazítottam el. Anyám ezt látva elégedetlenkedve megjegyezte:

– Édes fiam, úgy van az a sál a nyakadban, mintha a hóhér tette volna oda!

Ember a tévéből

A lányunk, Dóra, kis korától kezdve szerette a tévét, és megengedtük neki, hogy este is nézze. Akkoriban a két fogható csatornán csak ritkán és többnyire késő este kerültek adásba ijesztő jelenetekkel teli filmek. Ám vadállatokat akkor is lehetett látni a tévében, és Dóra néha megijedt, ha oroszlán, tigris vagy egyéb félelmetes állat jelent meg a képernyőn. Olyankor elmagyaráztuk neki, hogy amit lát, az csak kép, az állat nem jöhet ki a tévéből. Ez meg is nyugtatta, később már nem ijedt meg, ha valami félelmeteset látott a képernyőn.

Hároméves volt, amikor a balatonszéplaki újságíró-üdülőben nyaraltunk, és egy este megjelent Vitray Tamás, akit Dóra akkoriban gyakran láthatott a képernyőn. Mikor megpillantotta, ijedten, szemrehányóan kiáltott ránk:

– Az a bácsi hogy tudott kijönni a tévéből?

Mikulás

A fiunk, Balázs, óvodás volt még, amikor az óvodából hazafelé jövet találkoztunk egy mikulásruhás férfival, aki valószínűleg a közeli iskolában rendezett télapóünnepségre igyekezett. Megállított minket, és kérdezte Balázst, jó volt-e abban az évben. Balázs megilletődve elmondta, hogy igen, és ezt mi is megerősítettük, így hát ajándékképpen a kezébe nyomott egy szem szaloncukrot. Balázs udvariasan megköszönte, de így folytatta:

– Kérek még egyet! – Azután magyarázóan hozzátette: – Ne gondold, hogy mohó vagyok, a másikat a testvéremnek kérem.

– Ez ellen a Mikulásnak sem lehetett kifogása, hát adott neki még egy szemet.

Otthon Balázs odaadta az egyik cukrot Dórának, aki akkor már nem hitt a Mikulásban, és magyarázni kezdte Balázsnak, hogy Mikulás nincs is, csak felnőttek öltöznek be, hogy így adjanak ajándékot a gyerekeknek.

Balázs hallgatta egy darabig, aztán némi fensőbbséggel így szólt:
– Ugyan már, miket beszélsz! Mondtam, hogy most találkoztam vele!

Gazdagság

Gyerekkori jó barátommal, Horváthy Györggyel élete végéig megmaradt a barátságunk. Tíz évig ugyanabba az osztályba jártunk az általános iskolában, majd a gimnáziumban, sőt a szegedi egyetemen is nagyrészt egy időben tanultunk, ha nem is ugyanazon az évfolyamon és szakon. Mind a ketten újságírók lettünk, csak ő Veszprémben, én meg Szolnokon.

Többször is nyaraltunk a MUOSZ vagy a szakszervezet valamelyik balatoni üdülőjében, s olyankor mindig meglátogattuk őket Veszprémben. Egyik alkalom után Balázs, aki ötéves lehetett, bizonytalanul megkérdezte:
– Gyuri bácsi is újságíró, mint apa. Ők miért gazdagabbak, mint mi?

A veszprémi lakás tényleg nagyobb volt, mint a miénk, és nekik Skodájuk volt, nekünk meg Trabantunk, Balázs nyilván ebből érzékelte a különbséget.
– Azért – válaszolta Marika, a feleségem –, mert nekik nincs gyerekük, nekünk meg kettő is van, így több a kiadásunk.

Balázs nem válaszolt egy ideig, aztán óvatosan megkérdezte:
– De azért ugye nem bánjátok, hogy nektek van két gyereketek?

Nyelvtanulás

A család legfiatalabb tagja, Zoé unokánk párhuzamosan három nyelven tanult beszélni. Az anyja indonézül, az apja magyarul vagy hollandul szólt hozzá, az óvodában pedig hollandul foglalkoztak vele. Mint a nyelvtanulások általában, a magyar tanulása sem volt zökkenőmentes.

A koronavírus-járvány előtt nyaranta általában együtt töltöttünk egy-két hetet Magyarországon vagy külföldön. Ilyenkor mindig erősödött a magyarnyelv-tudása, mert sokat foglalkoztunk vele, persze így is mondott néha furcsa dolgokat.

Hároméves korában Spanyolországban nyaraltunk. Két szobát foglaltunk el egy szállodában, és Zoé, akit Zozónak becéztünk, szinte minden reggel bekopogott hozzánk. Az első napon meghallva a kopogást, Marika megkérdezte:
– Ki kopog?
– Zoé kikopog.

Mindnyájan repülőgéppel utaztunk haza, de a budapesti gép két nappal korábban indult, mint az amszterdami, így ők még maradtak a szállodában. A turistaszezon derekán voltunk, s gyorsan elfoglalták az új vendégek a szobánkat. Zoé felháborodottan rájuk szólt:
– Az a nagyapa szobájuk!

A következő nyáron a Balatonnál töltöttünk két hetet. Zoé a nagyanyjával kézen fogva ment a füredi vízparti sétányon, és az üzletsoron kirakott holmikat nézegette. Marika menet közben szólt Balázsnak:
– Vennék Zozónak valamit, ami tetszik neki.

Ebben maradtak, Zoé nem reagált, azt hittük, nem is figyelt. Ám néhány perc múlva az egyik üzlet előtt kiakasztva meglátott egy rózsaszín flamingót formázó felfújt úszógumit, és rámutatott:
– Az tetszik neki!

VIDÉKI PÉTER

A PRÓZA SZEME

Tóth Krisztina: A majom szeme**.** *Magvető Kiadó, Bp., 2022*

Egy hírhedt képnek, illetve egy híres tudományos kísérletnek a szövegszerű olvasata Tóth Krisztina második regénye: egy olyan retorikai eljárás (ekpharszisz) nagyepikai megvalósítása, amelyet a klasszikus poétikák egy kitalált vagy reális kép elbeszéléseként definiálnak. *A majom szeme* cím egy fényképet jelöl, amely a történetben többször előkerül, a fénykép pedig egy kísérletre utal, aminek leírása a regény szövegében is megjelenik. 1970-ben Robert Joseph White, a híres amerikai idegsebész egy majom testére egy másik majom fejét ültette, és a csimpánz kilencnapos élete során tudta mozgatni a fejét, eleven *tekintet* élt a szemében. A világra eszmélő majom, mint valóságos fénykép, a regény főszereplőjének tekinthető pszichiáter identitásképző elemeként – rendelőjének a falán látható a fotó – jelenik meg. Az etikai dilemmát felvető állatkísérlet képi megjelenítésének regénybeli megfelelője pedig egy nukleáris katasztrófa elhárítására verbuvált, a hatalom által kísérleti módon a halálba küldött önkéntesek filmre vett tekintete. A majom szeme, maga a tekintet, vagyis általánosságban a *nézés* modalitása a regény finomszerkezetének építőkockája. Mindenki néz és figyel, illetve mindenkit néznek és figyelnek. Nem pusztán arról van szó, hogy egy diktatúrában besúgóhálózat működik, és mindenkit lehallgatnak, megfigyelnek, hanem arról, hogy a magánéletbe ágyazódott a megfigyelt állapot és a gyanakvó nézés. Olyannyira, hogy mind a makrovilág (a politikai rendszer és az uralt társadalom), mind a mikrokörnyezet (a mindennapok személyes kapcsolati hálója) betegesen (ön)manipulatív állapotba jutott. Jó példa erre az, hogy a pszichiáter kifejezetten élvezi, ha a térfigyelő kamera optikája követi a szexuális aktusait (voyeurizmus), és miközben százával listázza naplójában a nőket, hisztérikusan retteg a lebukástól.

A regényben tehát *egy fénykép* történetekben – végső soron egy nagy történetben – való kimondása zajlik, úgy, hogy a lineáris olvasás mellett a negyvenhárom fejezet felkínál egy mozaikszerű olvasatot, egy olyan befogadói stratégiát, amely szerint az olvasónak egy rejtélyesnek tűnő mikrostruktúrát kell előre- és hátralapozással megfejteni. Az olvasás ide-oda mozgása közben érzékeljük, ahogy a mondatok, mondattöredékek és szavak strukturálisan összefüggő motívumhálózatot alkotnak, nincs semmi felesleges, de hiány sem: a mozaikok szép lassan állnak össze egésszé. A fejezetek címei félkövérrel szedve máshol – vagy előbb, vagy később – is megjelennek, megmutatva a metaforikus jelölő konkrét, szituatív jelentését. Például a második fejezet címe (*surrogó, élő, lélegző*) egy intim kapcsolat kialakulását sejteti a pszichiáter és páciense között, addig a szövegben egy fenyőerdő jelzőiként szerepel. Vagy egy másik példa. A két főszereplő közötti szerelmi viszony alakulását a páciens első személyű elbeszéléséből láttató fejezet címe (*törékeny és elegáns a keze*) az előző fejezet harmadik személyű elbeszélésében a terapeuta nézőpontjából olvas-

ható: a pszichiáterre utaló szószerkezet az országot diktátorként irányító kormányzóval való viszonyban egyértelmű tapasztalat, míg a páciens nézőpontjából sejtető és manipulatív.

*A majom szeme*ben mintha minden egy *Boldogtalanok* című film forgatókönyve szerint zajlana: ide-oda mozgó optika, időbeli és térbeli ugrások, túlélésre játszott, kiüresedett kapcsolatok és hatalmas kis hazugságok**.** Már az indítás is filmes jelenetszerkesztést idéz: egy nő beszámolójáról – egy fiatal fiú üldözi őt, mert azt hiszi, hogy ő az anyja – már a második fejezetben kiderül, hogy egy pszichiáterrel folytatott terápiás beszélgetésnek a részlete. A pipázgató és teázgató terapeuta által teremtett helyzet otthonos és megnyugtató a nő számára: „Szeretem ezt az illatot, mondtam ki hangosan, a magam számára is váratlanul. Az apámra emlékeztet." A harmadik fejezetben az első személyű beszélőt egy külső, harmadik személyű váltja, a pszichiáter neve dr. Kreutzer, akinek meghal az édesanyja. Később kiderül, hogy dr. Kreutzer Mihály öccse gyerekkorában, egy karácsony előtti napon meghalt. Édesanyja további életét halott testvére emlékének szenteli, míg édesapja összeomlik. A páciens Giselle szülei elváltak, ő az anyjával maradt, míg Hermina, a nővére az apjával külföldre menekült, majd öngyilkos lett. Nővérének gyereke is született, akiről lemondott, és aki valószínűleg az az intézetben felnőtt fiú, Albert, aki Giselle-ben az anyját keresi. Albert és a kedvese, Bianka később részt vesznek egy önkéntesekből álló csoportban, aminek az lesz a feladata, hogy az emberekre leselkedő radioaktív sugárveszélyt elhárítsa. Az állami propaganda – dr. Kreutzer szakmai irányításával – elkészít egy kisfilmet, amiben minden önkéntes elmondja, hogy miért vállalkozott a feladatra. Búcsúznak. És egy váratlan, igazán filmes fordulat a regény végén: dr. Kreutzer is búcsúzik.

Anyátlanság és gyermektelenség, bántalmazott anyák/feleségek és narcisztikus apák/férjek, hazug házasságok és elhallgatott múltak: megannyi traumatizált élet filmkockái. Pszichológiailag csak annyira motivált egy-egy szereplő sorsa, amennyire az szükséges a történetpuzzle összerakásához. Nincs felesleges mélyre ásás, a snittek élesek, a szereplők történeteinek eltérő aspektusai a beszélgetésekből és elhallgatásokból válnak érzékelhetővé. Beszédesek a nevek, a pszichiáteré a Mihály jelentésén (isten) túl megidézheti az olvasóban Beethoven muzsikáját, amely a férj-feleség-szerető háromszög kapcsolati gubancait elbeszélő Tolsztoj-remekmű (*Kreutzer-szonáta*) belső ritmusát is szabályozza. Miközben Kreutzer és Giselle szeretői viszonyán keresztül felfeslik két család- és eszméléstörténet, az egyre hangsúlyosabbá váló mellékszereplők (a takarítónő, a kémiatanárnő és drogfüggő fia, a villámcsapásos férfi, a szegénynegyedben élő, intézetből kikerült Albert és ápolónő kedvese, Bianka) boldogtalanság- és szenvedéstörténetei villannak fel. A magánéleti viszonyokon keresztül kapunk képet arról a társadalomról (közöny, részvétlenség, üresség, empátiahiány) és a rendszerről (oligarchák, high-tech diktatúra, állandó háborús fenyegetettség, totális manipuláció), amelyben mindenki a túlélésre és a minimális kockázatvállalásra játszik.

A szereplők közötti viszonyok térképszerűen modellezik a rendszer működését, az alá- és fölérendeltségi viszonyokat, a kiszolgáltatottságot, a másikon való uralkodást, a mindennapos abúzust. Dr. Kreutzer ugyanúgy félemlíti meg, zsarolja és manipulálja feleségét, Petrát és a szeretőit, ahogyan a kormányzó kiskorúsítja az alattvaló állampolgárokat. Giselle ugyanúgy hazudik önmagának és a környezetének, ahogyan az Új Egyetem docenseként hazudik a diákoknak, akik persze többnyire tudják, hogy hazudik. Mivel a múltat eltörölték, annak feldolgozása rendszerszinten lehetetlen, ami lehetséges lehetne – hiszen ezt kínálná a terápiás narratíva –, az az egyéni kockázatvállalás és szembenézés. Egy beteg és narcisztikus rendszerben azonban az egyéni terápia is hasonlóan torz, sőt a hatalom eszköze.

Az *Egység* diktatúrájában a gazdagok lezárt, védett negyedekben, a szegények pedig külvárosi szegregátumokban élnek. Nincs átjárás közöttük, de a gazdagok is kiszolgáltatottak: folyamatos az áramkimaradás, az áruhiány, és nincs mindig meleg víz. A fő- és mellékszereplők korlátozott nézőpontjából, illetve a róluk szóló részleges elbeszélésekből ismerjük meg a hatalom működését, az Egységes Össznemzeti Kormányzóság (EÖK) által kontrollált társadalom mindennapjait. Mivel a legtöbb információt a hatalmi gépezet részeként működő főalakok szemszögéből láttatja az író, elsősorban a védett negyedekben élőkről vannak pontosabb ismereteink, hiszen a szegregátumokban lakókról csak hallunk, illetve egy-egy mellékszereplő történetéből kapunk rövidfilmszerű villanásokat. A regény látszólag a közeli jövőben játszódik, de a disztópia zsánerjellemzői inkább csak megtévesztő kulisszák, az ábrázolt világ minden pillanata kegyetlenül realisztikus. Erre az olvasói tapasztaltra erősít rá az egyik fejezetben olvasható újságcikkrészlet a különös fényt kibocsátó boszniai és mexikói piramisokról (*az a két fényoszlop*). A részlet szó szerinti idézése egy internetes hírportál által közölt 2012-es tudósításnak. És ha következtetünk dr. Kreutzer két gyermekének születési éveire, akkor döbbenten tapasztalhatjuk, hogy a regény tavasztól őszig tartó eseményeit a mű megjelenésének évére, 2022-re datálhatjuk. Itt járunk tehát a virtuális jelenben, egy polgárháborút megélt, zárt határok mögé kényszerített kelet-közép-európai országban. A 2020-as Covid-járvány félelmetesen közeli tapasztalata jelenik meg abban, ahogy az EÖK a szmogriadónak álcázott radioaktív sugárveszélyt kezeli. A lezárt utcákat ellepik a katonai konvojok, fegyveres és szkafanderes katonák ellenőrzik a kijárási tilalmat. Két szereplő neve, Hermina és Giselle (Gizella) – *a kis utcalányok,* ahogy apjuk „viccesen" nevezi őket – pedig pesti utcákat idéz. Az meg egyenesen ijesztő, ahogy Tóth Krisztina megjósolja az MI idei robbanását, amikor a kormányzó és a pszichiáter egyik szokásos, titkos játszótéri találkozása alkalmával a dr. Kreutzer azzal a megjegyzéssel enyhíti a lebukástól való paranoid félelmeit, hogy a fotókat már úgyis mesterséges intelligencia állítja elő. A városon áthajtó szegénységügyi szakértő Kreutzer autójából egy pusztulásra ítélt világ képei (bedeszkázott üzletek, égő olajoshordók, leszakadt portálok, éhező hajléktalanok, kéregető gyerekek) peregnek, miközben Pachelbel csodálatos *D-dúr kánon*ja vagy *Magnificat*ja szól a pszichiáter kéménynek látszani akaró feleségének (Petra = kőszikla) telefonos csengőhangjaként.

A regénynek van egy kulcsfejezete (*körvonalukat vesztett arcok*) – a legrövidebb és legsűrűbb –, és azon belül egy apró kis jelenet, amely egyfajta belső tükörként (*mise en abyme*) az egész szövegtestet jellemzi. Dr. Kreutzer Mihály a szülei lakásában lomtalanít, rendezget, előkerülnek a családi fotók, amik emlékeket hívnak elő. Még kisfiúként egy szekrényben megtalálta azokat a vécépapír-gurigákat, amiket édesanyja gyűjtött nagynénjének, támasztékul a hajtupírozáshoz, és amikből korábban lejtős csőpályát épített öccsével a

kisautóknak. Amikor már egyedül volt (testvére halála miatt a szülők mély depresszióba estek, anyja, Pálma néni a nevéhez híven szinte szobanövényszerűen tengette életét), a papírgurigákból távcsövet készített: „A papírgurigákon keresztül átnézett az időbe. Látta az öccsét, de csak részleteiben, kis mozaikdarabkákon. Egy tincset a hajából, egy mintát a pulóveréből. Látta az ágyon ülni, kilépni a vécéből. Aztán hirtelen megfordította a gurigákat, és előrenézett az időben." És amikor Misi leveszi a távcsövet a szeméről, érzi, hogy elindult valami visszafordíthatatlan. A felnőtt Kreutzer tudja azt, amit az árva kisfiú még nem tudhatott: minden végérvényesen elromlott. A pszichiáter azonban úgy gondolja, hogy képes kontrollálni az érzéseit, uralkodni az életén, sőt másokén is. Ahogy kényszeresen nem bírja elviselni a vízfoltot a parkettán vagy a bútorokon, ahogy hisztérikusan figyel az ímeljeire és a bőrfedelű naplójára – amibe többek között a pácienseivel kapcsolatos szexuális vágyait, aktusait rögzíti –, annyira paranoiásan fél a hazugság gépezetében bekövetkezhető legkisebb hibától. Talán önmagunkra is ismerhetünk abban a komikus hangoltságú jelenetben, amikor Kreutzer egy IKEA-s ágyat próbál összerakni, de tragikomikusan elbukik, mert képtelen a rugókat a helyükre illeszteni. Hasonlóan belső tükör az a jelenet, amikor a már válófélben lévő Kreutzer a felesége megerőszakolása után, a vécén üldögélve – miközben a kormányzóval telefonon beszélget – a csempemintákat nézegeti: „A kád felett, majdnem középen, a negyedik sorban a mester a szabályosan ismétlődő lapok közül az egyiket, nyilván véletlenül, megfordította. Dr. Kreutzert mindig is idegesítette ez az egy, fordítva felragasztott csempe. Olyan volt, mint egy elsőre nem látható, később végzetesnek mutatkozó hiba." Vagy amikor Giselle meséli el első ülésüket, miközben a pszichiáter rendelőjének szőnyegét nézegeti: „A nap hirtelen újra megjelent, egyenesen a szőnyegre világított, kiemelve a sárkányszerű mintázatot. Sokat bámultam ezt a szőnyeget, és minden szögből más alakzat bontakozott ki. Innen a díványból sárkánynak láttam azt, ami a túloldali székből hol kecskeszakállas félprofil, hol kanyargós növényi inda volt." A szereplőket sokféle viszonylatban és többféle nézőpontból láttató poétikai eljárásból következik Tóth jellemábrázoló zsenialitása. Vagyis az, hogy egy totálisan manipulatív, túlszabályozó és narcisztikus személyiséget a regény első lapjain szimpatikus, határozottságot és bizalmat sugárzó szaktekintélyként láttat. A felesége, Petra jelleme azonban pont ellentétes utat jár be az olvasói tapasztalatban: rideg és kimért a férjével és túl szigorú a gyerekeivel, miközben a rendszert feltétel nélkül szolgálja (tréningeket tart az állami alkalmazottak részére a szegényekkel kapcsolatos manipulatív kommunikációról). Amikor azonban információkhoz jutunk, hogy bántalmazott feleségként milyen megaláztásokat kellett eltűrnie már első gyermekük megszületésétől kezdve, enyhülnek előítéleteink. Amikor pedig kivonszolja és elülteti az erdőben férje gyűlöletes műfenyőjét, egy kicsit együtt örülünk a groteszk sikernek. A szeretői státuszba menekülő Giselle jelleme az első pillanattól kezdve ellentmondásos: gyermektelen, a házassága hazug, nincs szexuális élete, történészként a kormány akaratának feltétlen kiszolgálója – de mindezeket soha nem hagyja reflektálatlanul és kritikátlanul. Majd amikor szembenéz önmagával és a pszichiáterrel folytatott kényszeres kapcsolatával, ha nem is szimpatizálunk vele, de legalább sajnáljuk. Míg Giselle eszméléstörténete a pszichiáterrel folytatott szerelmi légyottokon, majd egy kétségbeesett lázadáson (Kreutzer titkos naplóját lefotózza, majd fénymásolja, és megmutatja a feleségének, aki persze már mindent tud) keresztül vezet a teljes kiüresedéshez és önfelszámoláshoz, addig Kreutzer valójában egy rendszerhiba (hiába a kormányzóval való barátság, túl sokat tud) miatt eszmél, és néz a tükörbe, ahol

meglátja *a majom szemé*t, vagyis azt a nehezen leírható érzést éli át, ami tudatosítja benne és talán bennünk is, hogy nem élünk örökké. Egyetlen szereplő van, aki némi reménnyel szolgálhat: a szegénynegyedben élő, mélyen hívő ápolónő, Bianka. Teljesen önazonosan, minden hazugság és képmutatás nélkül lesz a rendszer áldozata. „Én önmagamtól nem tehetek semmit: ahogy tőle hallom, úgy ítélek" – mondja a Kreutzer által szakértett propagandafilmben. Aki tudja, hogy mit jelent a *tőle*, az reménykedhet. A többi az iszonytató valóság.

FEKETE MARIANNA

MEGTALÁLT TÖRTÉNETEK

Darvasi László: Az év légiutas-kísérője. *Magvető Kiadó, Bp., 2022*

Darvasi engedi, hogy a történetei természetesen mélyüljenek, érjenek, öregedjenek, miként az egyik híres amerikai vagy angol színésznő is úgy döntött, hogy nem fog plasztikáztatni, és csak úgy egyszerűen megöregszik. A régit, a sima, fiatal arcát már ismeri, s biztosan kíváncsi, milyen lesz az új, a ráncokkal hálózott, s közben a folyamatról, a változás mozzanatairól sem akar lemaradni. Valószínűleg mindennap gondosan belenéz a tükörbe. Darvasi is egyre közelebb hajol a történeteihez, és a legapróbb részletekben, félmondatokban, a cselekmény vonulatát szabdaló kis árkokban veszi és veteti észre a lényeget és olykor paradox írói ars poeticáját is. A kötet közepén írja: „Milyen furcsa dolog is ez, az ember mások történeteivel foglalkozik, azokat jegyzi le, azokat fogalmazza, miközben csak magáról akar beszélni. Sokszor az derül ki, hogy a fellelt, megtalált történetek mind másokéi. Kiderülhet, hogy az embernek magának nincs is története." (108)

A jó író novellái tükörbe nézések. Mindig ugyanazt nézzük bennük: az embert; de nem mindig ugyanazt látjuk, mert a szerző más-más titkokkal más-más életekbe bújtatja hőseit. Darvasi ráadásul a tükörfelületet számtalan darabra töri, s egyszerre sok szögből reflektál. Legújabb novelláskötetének történeteit olvasva mégis az az érzésünk, hogy a föld minden pontján ugyanaz történik. „Egy török sorozat. Peruban is nézik (…) Saci néni kutyáját Rezsőnek hívják (…) Minden második drótszőrű tacskó Rezső". (34) De akkor miért íródik újabb történet, újabb élet? Talán azért, mert lesz egyszer egy Saci néni, akinek a kutyáját nem a helyi suhancok ölik meg, hanem ő maga fojtja meg, miközben beszél hozzá, s aztán rátereli a gyanút a kölykökre. Így válik egyedivé, ami távolról, csak futó pillantást vetve rá, hétköznapinak látszik. És a jó író megérzi, hogy az egyformának tűnő tulipánok közötti csend (39) mit jósol – egy ember soha többé nem jön vissza.

Az írónak az a szerencséje, hogy csöndben beszélheti el történeteit, írhat meg emberi kapcsolatokat, rábízva az olvasóra, hogy az milyen mértékben elégíti ki a kíváncsiságát. Nekikezd-e az olvasásnak, végigolvassa-e a novellákat? Kinyitja-e lelki

füleit mindarra, amit az író közölni akar? Mert a kötet történeteiben tragikus véggel járhat, ha valaki kéretlenül önti magából a szót embertársaira.

A *csönd* és a *beszéd* különös ellentétpár, hívószavak a kötetben. A két állapot között feszül sok novella cselekménye. A fontos változások csöndben történnek: „halkan építkezni csak az erdők és a folyók tudnak" (19), „csönd van, az apja csöndes típus, az anyja is halkan akarta az apja nyakát elvágni. Az igazán borzalmas dolgok csöndben történnek". (35) Akár az öngyilkosság az *Egy postamester balladájá*ban. Ezzel szemben ott vannak a folyton beszélő és éppen ezért problémás karakterek, mint a kötet nyitó novellájában a híresen szótlan gombaszakértő, aki egyszer csak az őt hallgató feleség számára fájdalmas módon beszélni kezd. Vagy a tanítónőjét és annak férjét a történeteivel kínzó kamasz, aki „csak mondta, mondta, nem tudta abbahagyni". (35)

A csönd a halál, a beszéd az élet? A csönd halála a beszéd. „A halottak mindent tudnak. A halottak azért tudnak többet, mert arról is tudomásuk van, amit az élők eltitkolnak maguk elől." (42) Az az érzése az olvasónak, hogy ezekért a meditatív mondatokért íródnak az egyes történetek. Mintha csak az alkotó felöltöztetné a gyakran fájó igazságot, hogy ne pőrén dobja elénk.

Az írás mirevalósága, az olvasás mirevalósága, a beszéd mirevalósága egyénfüggő. Több karakter más-más szempontból világít rá a kommunikáció szükségszerűségére és különféleségére. Az *Egy postamester balladájá*nak Irénkéje még manapság, a mobiltelefonok és videocsetek világában is folyamatosan levélben írja meg az aktualitásokat külföldön élő egyetlen lányának, mert ahogy fogalmaz: „ha írok, az olyan, mintha néznék, olyan, mintha hallgatnék, olyan, mintha elképzelném, pedig özvegy vagyok, és aki özvegy, annak állítólag letelt." (48) Vagyis, az írás gesztusa maga a látásra, a hallásra, a képzeletre való képesség, ami egyet jelent az életrevalósággal. Aki lát, hall, elképzel dolgokat, az él. A magányos Irénke esetében az írás bizonyíték saját maga és mások számára is, hogy még nem telt le. Szemben a belé reménytelenül szerelmes özvegy postamesterrel, aki maga tesz pontot élete végére. Darvasi mestere a sűrítésnek és az elhallgatásnak, s egy kérdésre a válasz nem mindig szóval érkezik, mert az is karakterfüggő. A postamester Rácz Bertalan és Irénke hétfőnként lezajló hosszabb-rövidebb szóváltásai közötti novellaidőben kinyílik a karaktereket magyarázó háttér is, miközben a történet halad a végkifejlet felé. Az egyik alkalommal Irénke felteszi a kérdést: „Aztán készülsz-e a nyugdíjra, Bertalan?" (50) A válasz egy héttel később érkezik, amikor megpillantja a postán Bertalan polcok felett lebegő lábait.

Más karaktereket a beszéd tart életben. *A mai menü* nyugdíjasa a lányával perel a drága kártyás mobiltelefonozás miatt, amit a lány fizet. Könnyen lemegy az ötezer forint, amikor a kilencvenéves Jucival beszél, mert az a szemén lévő hályog miatt már nem járhat el otthonról, és csak ömlik belőle a szó. A világból lassan kikopó nyugdíjasok szürke hétköznapjait rajzolja a novella. A távolról csip-csupnak látszó, ugyanakkor az öregedéstől szenvedők számára nagyon is húsbavágó ügyeket: a fél tizenegykor ételhordóban kihozott, macskának sem kellő ebéd délre kihűl. Vagy ott van a mindig rosszkor betoppanó Terike, aki akkor jön, amikor a kedvenc főzőverseny megy a tévében. És az ónos eső, ami csúszik, „mint a halál"! De ebben a novellában épp egy életerős, ugyanakkor felelőtlen fiatalember hal meg, miközben az óvatosan mozgó nyugdíjas nénike, teljesítve a küldetést, megszerzi a napi betevőt.

A kötet jelentős részében a történetek olyan inerciarendszerben közlekednek, amelynek origója a halál. Hol közelednek felé, például a nyugdíjas sorsokat megörökítőkben, vagy egyenesen a nullponton állva halálmódokat mutatnak be, temetésre készülődőkről, temetésekről szólnak, de vannak post mortem történések is.

Minden ember sorsa közös az elmúlásban, de a kötet szereplői nem ugyanazon az úton-módon jutnak a végső pillanathoz, akár saját, akár szerettük halálához; máshogyan viszonyulnak a bizonyoshoz. Van, aki nem akar tudomást venni róla, nem számol vele, mert még dolga van, mert még szól a tévé, a rádió, még érdekli valami, valaki. Van, akinek az érdeklődése leszűkül a múlt helyszíneire, ahol egykor, az elmúlt negyven év alatt az elhunyt férjjel járt, és ezt a korlátot még egy új kapcsolat sem képes szétfeszíteni. Nincs hely az új számára. Ahogyan egy másik történet hősének csupán egyetlen impulzus befogadására marad kapacitása: a vég nélkül és egyre hangosabban lejátszott dalra: „Strangers In The Night". „[O]lyan lett a zene, mint amikor szél jár a lombok közt, mint amikor eső kopogtat levélhátat, homokos partot, moha benőtte palatetőt, mint amikor dallama lesz a földnek (...) mint a világegyetem hangja, ami természetesen zenél." (60) Akad főhős, aki nem a haláltól szorong, hanem a majdani temetésére viendő koszorúk száma és mérete izgatja. Egy szűkölködésben leélt élet végén az válik a legfontosabbá, hogy mit gondolnak majd róla, hogyan ítélik meg az életét az itt maradtak, köztük a falu szája, Veresné. Mit fog majd ez a temetések és koszorúk szakértőjeként számontartott asszony mesélni a végtisztességéről.

A beszűkülés, az érzékszervek eltompulása másmilyenné teszi a viszonyt a külvilághoz, átértékelődnek a dolgok. Más lesz fontos az évek múltával. A szereplők talán már egykori önmagukkal sem tudnának egyetérteni, ha találkoznának vele, hát még a fiatalabb családtagokkal.

Meglepő fordulatokkal csavart történetek sorjáznak ebben a kötetben. Olyanok, amelyek családon belüli viszonyokat boncolgatnak a második ciklus írásaiban: zátonyra futott házastársi kapcsolatokat. Az egyik novellában (*Jakabné haza akar menni*) az agyvérzés miatt magatehetetlenné vált asszony kegyeiért két férje is verseng. A nő el nem hangzó szavait csak a volt férje hallja, az új nem, pedig ő történetekkel foglalkozik, és úgy gondolja, hogy az asszonyt ezekkel kell szórakoztatni. A régi hallgat és megért. Az új fecseg, de nem ért semmit.

Évtizedekkel korábbi döntésekkel, ballépésekkel magyarázható helyzetek és viszonyok villannak fel, amelyek során a szereplők újragondolják, sőt átértékelik egész életüket. Vagy épp ellenkezőleg. Az *Árnyékos oldal* című novella apafigurája így morfondírozik élete egyetlen félrelépésének következményén: „Hogy valami úgy romlik el, hogy már az első pillanatban, és jóvátehetetlenül. (...) Nem tudja azt ő, mi kell az ártatlansághoz. (...) Mi kell ahhoz, hogy kimaradjon az ember? Hogy ne maradjon ki?" (97) Ez a kérdés hatja át szinte az egész ciklust. *A beavatkozó fél* főszereplője kénytelen egész életét átértékelni egy apasági per kapcsán készített DNS-teszt eredménye miatt, amire halott fia szeretője kényszeríti, és ami szétzilálja a már elhunyt feleségéről alkotott idealizált képet.

Az utolsó két ciklus jelenben történő eseményeken keresztül a családon belüli súrlódásokat, a meg nem értettséget, a mássággal való szembenézés lehetetlenségét feszegeti. Az egyik novellában a feszültség oka a feleség előtt elhallgatott rák. Egy másikban a lány néger szeretőjével történő hazalátogatása nyugtalanítja a szülőket, és borzolja a tágabb közösség kedélyét. Az utolsó ciklus címében is (*Szép csöndben egy utolsót szúrni*) előrevetíti a családon vagy kisebb közösségen belüli agresszió tematikáját. Elmeséli például, hogy a

nagyanyja által nevelt, kirabolt gyerekből hogyan lesz egy bántalmazó banda tagja, ha nem akarja, hogy mindenét elvegyék. De az a gyerek sincs biztonságban, aki egy kőgazdag családba születik, ám ahol az erősebb mindig érvényt tud szerezni saját akaratának öklének erejével.

A magyar társadalom utóbbi évtizedeinek ráncos portréi ezek a novellák, amelyeket az író az emberi lélek pontos ismeretével és nagyszerű dramaturgiai érzékkel, ugyanakkor végtelen humánummal alkotott.

HARKAI VASS ÉVA

KÖLTŐIEN LAKOZNI

P. Nagy István: Ágrólszakadtak. *zEtna Kiadó, Zenta, 2022*

Hogy P. Nagy István költői indulása a Vajdaságban jelentősnek bizonyult, nemcsak a fiatal szerzők irodalmi teljesítményét értékelő ottani Sinkó Ervin Irodalmi Díj jelezte, hanem első három verseskötetének kritikai recepciója is. Bár költészete nem a gyakori és folyamatos költői jelenlét példája, költői megszólalásainak súlya van. Ahhoz képest ugyanis, hogy a verseskötetei megjelenését jegyző bibliográfiai adatok nem számosak (1985 és 2022 között öt verseskötete jelent meg), lírájának mind mennyiségi, mind a recenzensek tekintetében figyelemre méltó kritikai recepciója van (lásd többek között Toldi Éva, Piszár Ágnes, Herceg János, Bori Imre, Lovas Ildikó, Bányai János, Benedek Szabolcs stb. kritikáit).

Határon túlról Magyarországra áttelepült szerző lévén, akár a verseskötetek, akár kritikai recepciójuk vonatkozásában többnyire vajdasági megjelenést kell értenünk. Ott, az újvidéki Forum Könyvkiadónál jelent meg a már említett három verseskötete (*Alkalmatlan évszak*, 1985; *Köralagút*, 1990; *Holt idény*, 1993), majd költészetének ezen újvidéki szakasza után az ezredfordulón Szolnokon jelenik meg a negyedik (*A hely grammatikája*, 2000), a legújabb, az *Ágrólszakadtak* (2022) címűt pedig újra vajdasági kiadó, a zentai zEtna jegyzi. E visszatérés azonban részben formális (alkalmas kiadót találni a kéziratnak), részben virtuális: a múlt emlékezetben őrzött, abból felmerülő részleteinek felidézése és versbe emelése.

Bár a legújabb kötet olvasása közben első látásra úgy tűnik, P. Nagy István költészete sem formai tekintetben, sem leggyakoribb verstémáit illetően nem esett át radikális változásokon, létélménye vonatkozásában, a verseket kitöltő életanyagához való viszonyulás tekintetében annál inkább észlelhetők finom elmozdulások. Ahogyan előbbi köteteiben, az *Ágrólszakadtak* költeményei között is ott sorakoznak a három-, négy-, öt-, hét-, kilencsoros rövid, esszenciális, olykor kóanszerű versek, haikuk (a Kosztolányit idéző *Alkonyi részegség*, a Tandori madármotívumát szövegbe vonó *Erkélyen* című), ezzel szemben pedig egy oldottabb és depoetizáltabb, a köznapi diskurzushoz közelebb álló versbeszédből építkező hosszúversek. Poétikailag hasonló módon, az eddigi P. Nagy-lírából ismerős metaforizált természetképek továbbra is jelen vannak, többnyire a közérzet leképezőiként. Ahogyan például a *Kiűzetés* című versben is: „Egy intésre beesteledik. / Itt ülök a kioltott világban, / A megsűrűsödött, alvó levegőben…"

De van itt „zavaros", szándékosan torzított, szétcincált versbeszéd (*Amit éreztem, látva, hogy*), gyermeki nézőpontot megszólaltató költemény (*Csak akaraterő*), „hozott" szövegként egy, az elektronikus postafiókban talált levél bemásolásán alapuló episztola (*Fné vendégverse*) stb.

A kötet *Valami alig elviselhető* című versciklusa a szerelmi tematika köré íródik, ezen belül is figyelemreméltó az *Itka a zuhany alatt* című költemény szenvedélyes

erotikája. A korábbi P. Nagy-kötetek Anna-verseinek párjai itt a Judit-/Itka-versek (költőjük egyébként az egész kötetet Judit nevű múzsájának ajánlja). A *Korai tárgyak* Sziveri János (korai) költészetének absztrakt képeire alludál, az *Esti szomorú* cikluscím alá sorolt költemények pedig egy-egy írót, költőt (a vajdasági Brasnyó Istvánt, Tolnai Ottót, Sziveri Jánost, Danyi Magdolnát, továbbá Hrabalt, André Istvánt, a *Topolya mezőváros históriájá*nak feltételezett szerzőjét, Zápor Györgyöt, Rentz Mátyást és „a szerző főszerkesztőjét", Gy.-t szólítják, illetve idézik meg. Ennek a versciklusnak jóformán bevezetője a *Szakmai életutam* című két költeménye, melyek közül a ciklus címadó versében a lírai én korai, feltehetően első irodalmi élményéről számol be: „hat-hét éves lehettem mindössze / még nem tudtam olvasni / a nálam három évvel idősebb nővérem olvasott / érdekes történeteket meséket / különböző könyvekből / az egyik mesére mindmáig emlékszem / unszolásomra kétszer is felolvasta / bambi volt a címe / (…) / szakmai életutamon egy szelíd / őz-szemű négylábú / indított el".

P. Nagy István kötetének kezdő versciklusa, a *Sohasem vagyunk egyedül*, valamint a már említett *Esti szomorú* jelenlegi költészetének két ellenpontját jelöli ki. *Holt idény* című 1993-as kötetének *Szülőhelyére és anyjára emlékezik* című költeményében még ezt írta: „Születésem helyéül nem én / választottam – szoktam volt válaszolni, / valahányszor azt a meg nem írt, / bölcsőhely-dicsőítő verset rajtam / számon kérték. / (…) / Le nem írtam rímként a nevét, / verseimből vastagon kihúztam / Székelykevét." Az *Ágrólszakadtak* első, *Sohasem vagyunk egyedül* című versciklusának *Jó hely* című költeményében azonban váratlanul szó szerint is megjelenik Szolnok, „az alföldi tisza-parti város / valahol a zagyva torkolatánál", lakótelepével, hetedik emeleti lakásával, színházával és annak egykori igazgatójával, Spiró Györggyel, lakosainak számával, vasúti csomópontjával, folyami kikötőjével. Ha abból indulunk ki, hogy az önmegszólító verstípus egy felfokozott lelkiállapot, válságérzet kifejezőjeként valamiféle számadás megjelenítője, amiről Bányai János is említést tesz *A hely grammatikája* című 1993-as, „szolnoki" P. Nagy-kötet *Állótükör* című verse kapcsán, mondván, hogy „[a] »te« grammatikai lebegtetése a verset a számadásfélék közé sorolja", a *Jó hely* önmegszólító jellege kapcsán is ugyanezt mondhatjuk. Sőt, a Bányai által említett, „az elégikus szomorúságot" felváltó iróniát sem téveszthetjük szem elől, hiszen a „jó hely" állítás nem a kényszerű szülőhely, majd a már szándékosan választott város, Újvidék után kényszerűen választott város minősítése, csupán annak konstatálása, hogy a vonat megérkezett, egy akkor még ismeretlen városban célba (jó helyre) ért, utasa leszállhat: „megnyugodtál / tehát jó helyen jársz".

Ugyanennek a versciklusnak *Még ébren vagy* című költeményében újra megjelenik a belakott helyszín, ahol „a hétemeletnyi mélyben egy autó felriad", „[l]áthatatlan fák semmi ágai ropognak", s ahol „[s]zíved halálnyi halkan dobban". Az ezt megelőző, *Zagyva* című költeményben a folyónév jelzi a helyszín egyszerre földrajzi és lélektani topográfiáját, feloldatlanul hagyva, egyben sorsszerűvé merevítve, kinagyítva a lírai én lelkiállapotát:

„Szürke folyóvíz, melyben még úszni sem lehet. / Csak a part dicsőíti. Bokraival sóvárgón / fölébe hajol. Megbámulja homokszemeivel. / Ám árnyéka, árnyékom sehol. // Mintha el. Minden el. Végleg el. / Homokkal, bokrokkal, mindennel."

A *Zagyva* a P. Nagy István előző kötetéből átvett *El* című vers módosítása, átírása, amelyet Bányai János „a szakítás versé"-nek nevez, mondván, hogy „[h]agyományos költői képek – folyóvíz, part, árnyék, homok, hírnök, bokrok, távol: csupa közismert rekvizituma a lírai közérzetnek – meg-megszakadó sorából építkezik a vers és halad a »Mintha el. Minden el. Végleg el« végérvényessége felé. (…) Ez is a hagyományos líraiság rekvizituma. A régiségekre való ilyen rájátszás nyilván azt jelzi P. Nagy István verseiben, hogy a súlyos órák jelene a költői beszéd múltjával szembesítve mutatja meg igazi arcát, a végleges »el« grammatikán és tradicionális poétikán is túlmutató élményét."

A felsorolt verspéldák egyrészt arra utalnak, hogy P. Nagy István legújabb kötetének verseiben, különösen ennek első versciklusában tovább őrződik a természeti táji elemek közérzetlírába torkolló jelenléte. S mintha a már említett „elégikus szomorúságot" nem mindig oldaná fel a lesben álló irónia. Másrészt viszont azt tapasztaljuk, hogy e költészet legújabb vonulata közvetlenebb módon jelöli ki a költő földrajzi-topográfiai koordinátáit. Az *Ágrólszakadtak* szerzői életrajzot jelölő toponímái mintegy kiteljesítik és leírják azt a virtuális háromszöget, amelynek harmadik csúcsában futnak össze a kényszerű szülőhelyet, a közbeeső állomásként szereplő (és végleges menedéknek hitt) Újvidéket követő Szolnok helyszínrajzának részletei – egyben közel hozva egymáshoz a versekben megszólaló lírai ént és önéletrajzi ént.

A *Zagyva* című költemény ugyanakkor annak a szerzői eljárásnak is példaverse, miszerint P. Nagy köteteiben versrészletek vándorolnak, régebbi versek íródnak újra, versszólamok kerülnek új kontextusba. Ennek a költői eljárásnak emblematikus költeménye a *Kiűzetés*, amely egy korábbi kötet (*Köralagút*) címadó, valamint *Körön kívül* című versének részleteit, szólamait építi magába – miközben az előző kötetnek, *A hely grammatikájá*nak is intonáló szerepű nyitó verse volt. Új kontextusában is lényeges költemény a *Kiűzetés*, mintegy a mezítelen fákhoz hasonlóan védtelen, sebezhető lírai én immár konkrét helyszíntől függetlenített közérzetének, állapotrajzának sűrítményeként: „Mily védtelen vagyok. / Mily sebezhető. / Körülem érdes a levegő. / (…) / Ez az utca, ez a város / nem az enyém. / Idegen, (há)borús az ég. / Kitapintom egy fa ütőerét – / még élek; még él. / Most nyár van. / Most ősz van. / Most tél – / egymásba tűnnek az évszakok. / Megjelölöm a helyet, / ahol vagyok: évszázados hárs, / évgyűrűi számlálatlanok. /(…) / Nehéz tollruházatban / a verebek. / A fák mezítelenek."

De vajon lehet-e, és hol otthonra lelni, hová vihetnek az otthontalanság- és idegenségérzetből kivezető utak? E kérdésekre az első versciklus ellenpontjaként az *Esti szomorú* cikluscím alá sorolt költeményekben lelhető válasz, bár előzetesen, jelzésszerűen az *Ágrólszakadtak* egész versanyagán végigvonul ez az attitűd. Orbán Ottónak van egy verseskötete, *A költészet hatalma* című, amelyben a posztmodern jegyében a világirodalom és a magyar irodalom szerzőinek többnyire ismert költeményeit írja újra – nem a humor jegyében, mint az *Így írtok ti* Karinthyja, hanem annak demonstrálásaként, hogy elmúlt évszázadok költői teljesítményei a(z akkori) jelen szerzője és olvasója számára is üzennek, akár az „utolírás" olykor jelentéstorzító vagy -módosító költői beavatkozásának eljárása által is.

Az *Ágrólszakadtak* lírai énje számára a meglelt otthont és hazát, az otthonosságérzetet a költészet, az irodalom jelenti. „Költőien lakozik", mondhatnánk, miközben élő és holt költőket és írókat idéz meg és fel, szövegeiket (még Thomka Beáta Tolnai-monográfiájának szövegét is) idézi versében, írói-költői szellemi seregszemlét tart. Ebben a sorban önmagát sem kerüli meg: szót ejt életrajzi énje kritikusi és tanári mivoltáról – de másokat is versébe von: Brasnyó István regénye ürügyén utalásszerűen Adyt, Hrabal szövege kapcsán ugyanígy Gertrude Steint, Sziveri János (akinek „szíve rí") kapcsán az *Ivan Iljics halálá*t idézi, a főszerkesztője kapcsán József Attilát. Másutt Tandori-versformákra játszik rá, kóansorait építi saját versébe, hommage- és búcsúverseket ír, költők versalakjait, tájaikat idézi meg. Egy egész univerzum, egy intenzíven belakott szövegvilág jön így létre, amelynek „szomorú" voltát az adja, hogy a versek címzettjeinek többsége már kihullott az élők sorából.

Az *Esti szomorú* verseinek egy vonulata közvetlen (virtuális**)** beszélgetés élőkkel és holtakkal, amelyen belül a szerző szólamaira a megszólított alkotók szövegrészleteikkel, tájaikkal, közérzetükkel „válaszolnak". Ennek a versciklusnak a költeményei P. Nagy István hosszúverseit írják tovább, azzal a spontaneitással, amely a minimállíra formáival és a költő tömör metaforáival szemben a mindennapok beszédhelyzeteire játszik rá.

De kik is a kötet címében szereplő ágrólszakadtak? A könyv élén álló Oszip Mandelstam-mottó lirizált természetképe, mintegy jelentéseltérítésként, szó szerint ágról leszakadó somszemről tudósít, amint „óvatos kicsi hang"-ként „a csend tömör dalába" dobban. E lirizált és metaforikus mandelstami képet azonban felülírja a kötet címadó verse – átírja realitásba, melynek narratívája szerint a lírai én és idegenből hazalátogató rokona a temetőben hasztalanul keresik felmenőjük, Anyó sírját: „két ágrólszakadt / gondolom (…) cipeljük szótlanságunk".

Ahogyan ágrólszakadtak a gyökereiket nem lelők, a(z ott)hontalanok, a kiűzetettek is – tehetjük hozzá a kötet versei folyton bővülő metaforikus köreinek ismeretében. Csoda-e, hogy szerzőjük a nyelvben, az irodalomban lel otthonra, hogy jobb híján, kényszerűségből, de egyben kiváltságként is, „költőien lakozik"?

P. NAGY ISTVÁN

„JÓL VAN EZ ÍGY"

Bistey András: Az arany karperec. *Hungarovox Kiadó, Bp., 2022*

Dicséret illeti Bistey András *Az arany karperec* című novelláskötetének szerkesztőjét (neve sajnos nincs feltüntetve az impresszumban) a fülszövegért. E kellően tömör és informatív szöveg azokhoz az olvasókhoz is szól, akik nem vagy alig ismerik Bistey András munkásságát. Megtudhatjuk, hogy Bistey András „sok műfajú író", az eddig kiadott huszonhárom könyve között vannak hangoskönyvek, regények; írt kismonográfiát, verseket gyerekeknek, fordított műveket olaszról magyarra, magyarról olaszra, sőt könyvkritikáiból is kiadott egy válogatást.

Rövidebb-hosszabb történeteket olvashatunk a bentlakásos idősek otthonában élő öregekről, egy újságíró egy napjáról, a lakáskiadással járó viszontagságokról, az almalopásról, egy hajnali buszozásról, a szomszédi viszonyról, az eltévedésről, a kamaszokról, emlékekről… És folytathatnánk a témák felsorolását, de érezzük, hogy a megformált történetekbe beleszőtt hétköznapi helyzeteknek, cselekvéseknek, jelenetsoroknak, valóságtapasztalatoknak az efféle felcímkézése félrevezető. Mert Bistey András írásai természetesen *nem csak* erről szólnak. A kapcsolatok okán például szólnak emberi gyarlóságainkról (önzés, irigység, bizalmatlanság, hazugság, gyanakvás, sunyiság, előítéletesség…), az együttélés buktatóiról, anomáliáiról, konfliktusairól, párkapcsolati kudarcokról.

A fedőlap „elbeszéléseket" ígér (szokatlan módon itt, a kötetcím alatt és nem a harmadik oldalon olvasható a kötet szövegeinek műfaji megjelölése), de a tizenhat kisepikai szöveg között csupán három hosszabb lélegzetű akad, azaz terjedelmi szempontból ezek ténylegesen is elbeszéléseknek tekinthetők, a többi műfajilag nehezebben meghatározható, képlékenyebb szövegformálású, anekdotikus, tárcaszerű, a hétköznapi beszédmódot idéző nyelvezetű, könnyed írás, *sztori.* De a viszonylag jól behatárolható, novelláknak nevezhető történetek némelyike is nélkülözi a klasszikus, történetelvű, poentírozó novellákra jellemző zárt szerkezeti formát és a valódi, a szereplők életének új irányt adó, életeldöntő, drámai eseményt, fordulatot.

A lezáratlan szerkezetre jó példa a legelső, a kötet egyik legsikerültebb novellája, a *Szieszta*, amelynek szereplői a százados, a mérnök úr és a tanár úr. Mindhárman egy bentlakásos idősotthonban élnek, ebéd után a tornácon ülnek, ejtőznek, beszélgetnek, ugratják egymást. A dialógusokból megismerjük a múltjukat, családi-szociokulturális hátterüket, megmutatkozik jellemkarakterük (a magabiztosan uralt dialogicitás egyébként Bistey valamennyi történetének meghatározó eleme, a közvetett jellemábrázolás eszköze, többnyire nyelvi megnyilatkozásaikkal, beszédmódjukkal, szóhasználatukkal jellemzi a szereplőit). A valamilyen váratlan, meglepő, irányváltó eseményre vagy megnyugtató lezárásra váró olvasónak azonban csalódnia kell, ugyanis egy akár szokatlannak is nevezhető szerkezeti eljáráshoz folyamodik az író: a kompozíciót nyitva hagyja. A nyugalmazott százados és a mérnök véget vetnek a diskurálásnak, elvonulnak szieszтázni, a tanár úr pedig egyedül marad a tornácon. A novella utolsó mondata: „Hirtelen úgy érezte, egyedül van az egész világon, és elfacsarodott a szíve." Nem csattanó, mégis úgy érezzük, ez a mondat bizony *ott van*, amit a párbeszédek eddig csak sugalltak, egyetlen, öntanúsító mondatban összegződik: az ebben az otthonban is otthontalan tanár úr lélekállapota, egész örömtelen, társ nélküli, az öregség árnyékában lassan elfogyó élete, nyomorúsága.

A novella nyelvezete szikár, dísztelen. Bistey András szemmel láthatóan idegenkedik a nyelvi cikornyáktól, ornamentikától, gazdaságosan bánik a szavakkal, a tárgyi részletek, a térkörnyezet leírásakor a jelzők közül is a legegyszerűbbeket választja ki, de leírásai ennek ellenére érzékletesek, láttató erejűek. Ez a nyelvi minimalizmus, ökonómia ugyanis nem azt jelenti, hogy Bistey András teljesen kiürítette a nyelvi eszköztárát, nagyon is jól bánik a szavakkal, biztos érzékkel nyúl hozzájuk. Jól jellemzi ezt a következő leírás a *Barackvirág* című elbeszélésből: „Elsétáltunk a Duna-partra, az Erzsébet hídnál lementünk egészen a rakpart széléig. A vízen jégtáblák úsztak, néha szürkésfehér sirályok ültek a sodródó jégre.

A budai hegyek felől dermesztően hideg szél fújt. A Belváros utcáin már nem láttunk havat, de itt még kerülgetni kellett néhány szürkére koszolódott kupacot."

A *Szieszta*nál kevésbé sikerült *Krimi* című novella formailag ugyan zárt szerkezetű, megoldása is van, ám ez a megoldás kicsit kimódoltnak, könnyű ötletnek tűnik. Röviden arról van szó, hogy a meg nem nevezett szereplőnek a kertszomszédja lelopja a fájáról a húszkilónyi almáját, majd miután lelepleződik, azzal próbálja kiengesztelni a károsultat, hogy pár, általa házilag aszalt almával kínálja meg. Értjük a szerző szándékát, aki ezzel az érdekesnek szánt fricskával vélte megemelni a novella zárlatát, de mégsem érezzük csattanónak, mert egyszerűen „nem ül", és azért nem, mert maga a novellatéma is meglehetősen súlytalan. Persze a történet megismerése után már tudjuk, hogy nem is számíthatunk igazi poénra, ugyanis a cím ironikus, következőleg ettől a „krimi"-től nem is várhatunk valódi, drámai feszültséget.

Mint vérbeli realista és gazdag újságírói tapasztalattal rendelkező elbeszélő, Bistey András olyannak mutatja a világunk működését, amilyennek ismerjük (vagy ismerni véljük), ám ez az *ismerősség* esetenként mégis képes a reveláció erejével hatni. Emberi reakcióinkra, hétköznapi gondjainkra, helyzeteinkre, életmozzanatainkra ismerhetünk ezekben a mindennapos eseményeket megörökítő történetekben, és a háttérbe húzódó, csupán az *elmondásban*, tényközlésben illetékes író ránk, olvasókra bízza, hogy továbbgondoljuk-e az olvasottakat, vagy elszakadunk tőlük. Nem véletlen, hogy a huzamosabb emberi együttélés, a magán- és közélet viszonylag zárt, intim vagy kevésbé intim terei (lakás, munkahelyi, családi környezet) e novellák legjellemzőbb színhelyei (*Szieszta, Reggeltől estig, Amikor még háziúr voltam, Attila koporsói, A bűnös*), de három olyan történet is olvasható, amelyeknek témája az utazás, zárt terei a busz és a vonat, novellaszereplőinek érzelmi állapotát pedig az összezártság vagy úton levés, a határhelyzet, a *köztesség*, a futó találkozások élménye határozza meg (*Hajnalban, Szent Hilárion utolsó utazása*, Őszi utazás). Ezek azok a novellák, amelyekben ugyanakkor Bistey óvatos kísérletet tesz a valóságtól való eltávolodásra. Ez a törekvés leginkább a nyitott szerkezetű, mozaikos felépítésű, egyes szám első személyben íródott *Hajnalban* című novellában figyelhető meg, amely az egyik legszemélyesebb. A hajnali buszjáraton utazó szereplőjét el-elnyomja az álom, de meg-megébredve a külső történésekre is figyel: „Lassan elnyom az álom, érzem, hogy a világ egyre szűkül körülöttem." Jellemző, hogy az álom és ébrenlét határszituációjában is érzékletesen valóságosaknak hatnak az álom- és emlékképek, Bistey András ugyanis még résnyire sem nyit ablakot az irracionálisra, számára ez szinte világnézeti, elvi kérdés, ennek még az írásaiban sem ad teret. Jenei Gyula 2011-ben készített interjút az akkor a hetvenedik életévében járó íróval (*Eső*, 2011), aki erről a következőt mondta: „Én a világos, tiszta dolgokat szeretem. Írásban is. Ha azt mondják, hogy ez túl egyszerű, mert nincsen benne titokzatos, misztikus, vagy ilyen-olyan csavar, azt mondom, nem baj. Jól van ez így."

Bistey Andrást műveinek kritikusai szinte az első prózakötete megjelenésekor elkönyvelték „realista írónak", és ezzel a besorolással nehéz is lenne vitatkozni, legfeljebb arról kezdeményezhetnénk diskurzust, hogy milyen mélységű ez a realizmus. Vasy Géza sommás megállapítását mindmáig érvényesnek tekinthetjük: „Bistey András láthatóan

a realista ábrázolásmód híve. Ez nem azt jelenti, hogy nem ismeri s esetenként nem alkalmazza a modern epika másfajta eszközeit is, hanem azt, hogy a középpontban a realizmus áll. Alkata mintha kényszerítené is arra, hogy élményközpontú legyen a legtöbb írása. Nem valamiféle önéletrajzi jellegre gondolok itt, bár néhol ez is felismerhető. Inkább arra, hogy az itt és most személyesen átélt vagy többnyire közvetlenül tapasztalt valóságélmény adja írásainak alapját." (Jászkunság, 24. évf. 2. szám)

Ha *Az arany karperec* legjobb darabjaihoz, magaslati pontjaihoz igazodva értékeljük a dimenziókat, akkor azt mondhatjuk, éppen elég mély az a valóság, amelyet az író ábrázol, csak legyen szemünk ebbe a mélységbe tekinteni. És akkor például képesek leszünk megérteni és méltányolni a kötet utolsó, minden bizonnyal legerősebb novelláját, *A bűnös*t, amelyet nemcsak a merész témaválasztás miatt kell dicsérnünk, hanem azért is, mert ebben a novellában jutott el a legmesszebbre az író a realista lélekábrázolásban. A halálosan beteg fia utolsó, merészen bizarr kívánságát is teljesíteni kész anya az önfeláldozó gesztusával már-már a görög sorstragédiák végzet sújtotta nőalakjainak magasságába emelkedik.

SZERZŐINK

BISTEY ANDRÁS (Diósgyőr, 1942): író. Szolnokon él. Legutóbbi kötete: *Az arany karperec* (2022).

CSABAI LÁSZLÓ (Nyíregyháza, 1969): író. Legutóbbi kötete: *Rákosival az ágyban* (2022).

CSÁNYI ISTVÁN (Mezőtúr, 1972): író, jogász. Szolnokon él.

DARVASI LÁSZLÓ (Törökszentmiklós, 1962): író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Az év légiutas-kísérője* (2022).

FECSKE CSABA (Szögliget, 1948): költő, publicista. Legutóbbi verseskötete: *Árnyűző élet* (2020).

FEKETE MARIANNA (Nyíregyháza, 1968): kritikus. Szolnokon él.

FENYVESI OTTÓ (Moholgunaras, 1954): költő, író, szerkesztő, képzőművész. Legutóbbi kötete: *Mély vizek, magas hegyek* (2022).

FERDINANDY GYÖRGY (Bp., 1935): író, kritikus. Legutóbbi könyve: *Örökség (*2023).

FERENCZ S. APOR (Csíkszereda, 1975): képzőművész.

FILIP TAMÁS (Bp., 1960): költő. Legutóbbi kötete: *Nulladik nap* (2020).

GÉCZI JÁNOS (Monostorpályi, 1954): író, költő. Legutóbbi kötete: *Az utolsó rózsához* (2023).

HARKAI VASS ÉVA (Topolya, 1956): író, költő, kritikus, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *Ami feltárul és ami nem* (2013).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Szerelmes, istenes, okosos* (2023).

HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE (Bp., 1981): író. Legutóbbi kötete: *A halhatatlan ember* (2021).

JÁNOKI-KIS VIKTÓRIA (Tiszaföldvár, 1982): író. Kötete: *Átlépsz velem a víz fölött* (2021).

KISS LÁSZLÓ (Gyula, 1976): író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Én meg az Ének* – Bérczesi Róberttel közösen (2019).

KISS OTTÓ (Battonya, 1963): író, költő. Legutóbbi kötete: *A Kék Oroszlán bezár* (2022).

KOPRIVA NIKOLETT (Munkács, 1996): költő. Kötete: *Amire csak a fák emlékeznek* (2020).

KÖTTER TAMÁS (Csorna, 1970): író. Legutóbbi kötete: *Vikingek* (2022).

MAZULA-MONOKI ZSUZSANNA (Kisújszállás, 1984): költő.

MOLNÁR H. MAGOR (Marosvásárhely, 1986): költő, szerkesztő.

P. NAGY ISTVÁN (Székelykeve, 1961): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Ágrólszakadtak* (2022).

REKE BALÁZS (Szolnok, 1989): író, filmesztéta. Legutóbbi kötete: *Túl közel (*2022).

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY (Bp., 1958): író. Legutóbbi kötete: *Bitang nyarak* (2023).

TÓTH KRISZTINA (Bp., 1967): író, költő, műfordító. Legutóbbi kötete: *Ahonnan látni az eget (2023).*

VIDÉKI PÉTER (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.

ZALÁN TIBOR (Szolnok, 1954): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Reménytelenek* (2023).

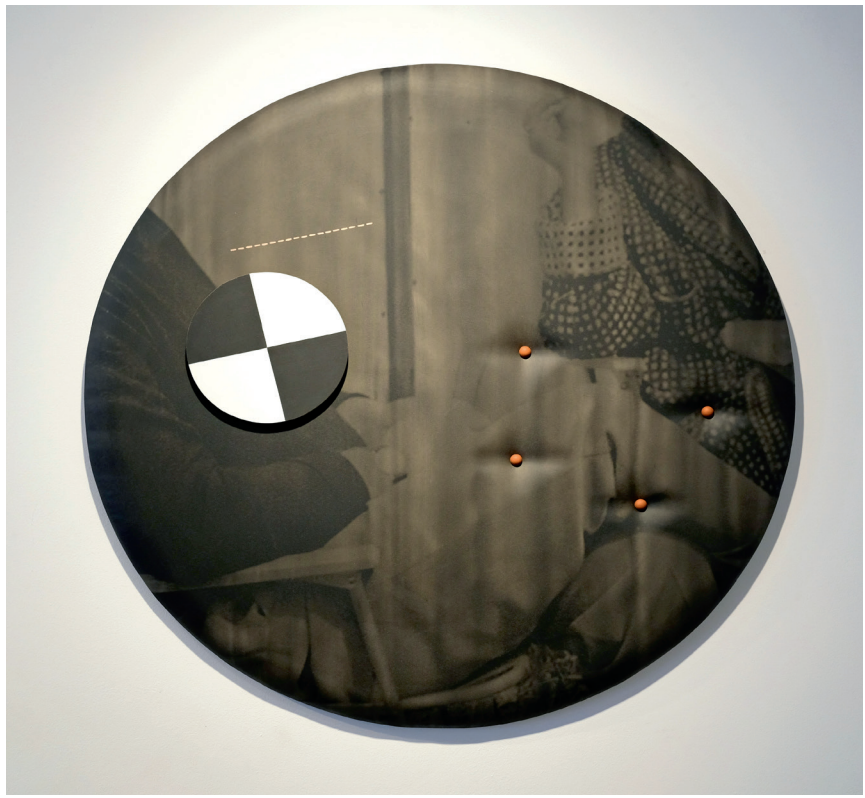

ÜTKÖZÉSPONTOK I.

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT TÁMOGATJA:

Petőfi Kulturális Ügynökség

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata

ABA-NOVÁK AGORA · SZOLNOK ·

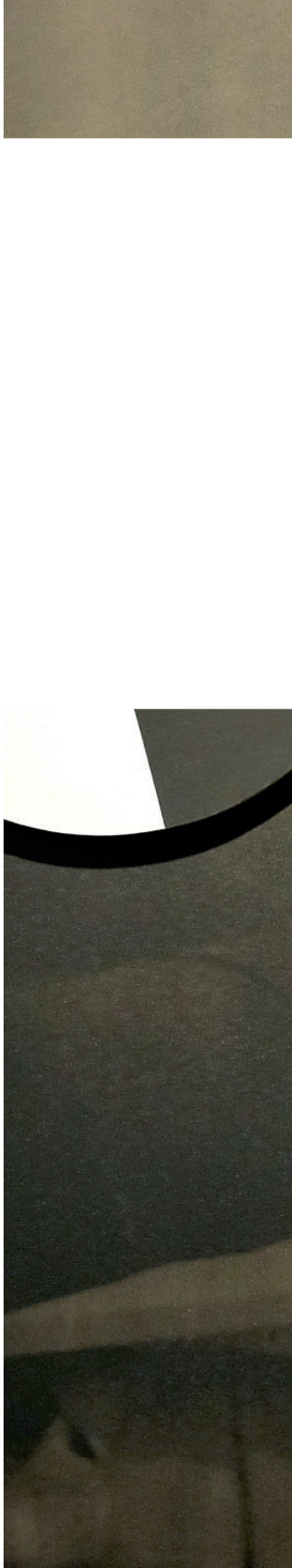

800 FT

9 771419 798000 23002